

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL HİZMET
MESLEĞİNE VE SOSYAL ÇALIŞMACILARA İLİŞKİN
FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ: ANKARA
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Latife SÜRSAVUR

Sivas
Temmuz 2018

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL HİZMET
MESLEĞİNE VE SOSYAL ÇALIŞMACILARA İLİŞKİN
FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ: ANKARA
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Latife SÜRSAVUR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Sivas
Temmuz 2018

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Bilim Dalı :
Tezin Başlığı : Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Mesleğine Ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalıklarının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği
Savunma Tarihi : 06.07.2018
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Murat YILDIZ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Handan KARAKAYA

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Latife SÜRSAVUR tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalıklarının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği” başlıklı tez kabul edilmiştir.

.../.../2018

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1-Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2-Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3-Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4-Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntuladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza

Latife SÜRSAVUR

ÖNSÖZ

Seçimlerimizi yapmadığımız hiçbir olgu bize ne mutluluk ne de başarı katar. İç huzur ancak seçimini bilinçli yaptıklarımıza verdiğimiz emekle aynı orantıdadır. Tıpkı bizim gibi. Lisans eğitimime başladığım ilk günden yüksek lisans eğitimimi bitirdiğim son güne kadar beni destekleyen, üzerimden bilgi, birikim ve emeğini esirgemeyen, her zor anımda sıcaklığını hissettiren değerli danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Veda BİLİCAN GÖKKAYA'ya,

Başta araştırmama yorum ve değerlendirmeleriyle katkı sağlayan, birlikte çalışmaktan onur duyduğum çok değerli bölüm başkanım Prof. Dr. Murat YILDIZ'a ve saygıdeğer hocam Sayın Doç. Dr. Sezer AYAN'a,

Çalışmaya başladığım ilk andan son ana kadar üzerimden emeğini eksik etmeyen, çalışmamın her bir aşamasında izi olan çok değerli Kağan Mert DEMİREL'e ve fikirleri, yönlendirmeleri, destek ve telkinleriyle her zaman yanımda olduklarını gönülden hissettiğim dönem arkadaşlarım Feriha YILMAZ ve Sibel TEMİZ'e,

Araştırmamın veri toplama aşamasında titiz davranışlarıyla çalışmama verdikleri katkılar için, aynı zamanda araştırma süresince manevi desteklerini de üzerimden eksik etmeyen Rabia Leman BÖLÜK ve Merve KILIÇ'a,

Son olarak bu yola çıkarken bana benden daha çok inanan, benimle ağlayıp benimle gülen, hayatımın her evresinde yanımda olan, kararlarıma saygı duyan ve 'Ben' olmamı sağlayan çok sevgili babam Sinan SÜRSAVUR'a, her anımda elimi bir kez olsun bırakmayan kıymetlim, annem Nursel SÜRSAVUR'a ve biricik kardeşim Batuhan SÜRSAVUR' a

TEŞEKKÜR EDERİM...

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
2.1. Sosyal Hizmet Kavramı.....	3
2.2. Sosyal Çalışmacı	4
2.3. Sosyal Hizmet Uzmanı	5
2.4. Sosyal Refah.....	7
2.5. Sosyal Adalet.....	8
2.6. İnsan Hakları	11
3. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	14
3.1. Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Hizmet.....	14
3.2. Refah Devleti Kavramı.....	23
3.3. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal hizmet Mesleğinin Tarihsel Gelişimi.....	27
3.3.1. Dünyada Sosyal hizmet Mesleğinin Tarihsel Gelişimi	27
3.3.2. Türkiye’de Sosyal hizmet Mesleğinin Tarihsel Gelişimi.....	31
3.4. Sosyal Hizmetin Tanımı	38
3.5. Sosyal Hizmetin Amacı.....	41
3.6. Sosyal Hizmetin Uygulama Alanları.....	47

3.6.1. Yoksulluk ile Mücadelede Sosyal Hizmet Mesleği	48
3.6.2. Aile Kadın ve Çocuk Açısından Sosyal Hizmet Mesleği.....	49
3.6.3. Gençlik ve Sosyal Hizmet	51
3.6.4. Suç ve Suçluluk Açısından Sosyal Hizmet Mesleği	51
3.6.5. Sosyal Hizmet Mesleğinin Yaşlılara Yönelik Uygulamaları	52
3.6.6. Sosyal Hizmet Mesleği Açısından Engelliler.....	53
3.6.7. Tıp Açısından Sosyal Hizmet.....	54
3.6.8. Okullarda Sosyal Hizmet.....	56
3.6.9. Afet Göç ve Mülteci Sorunu Açısından Sosyal hizmet.....	56
3.7. İlgili Araştırmalar	62
4. YÖNTEM.....	65
4.1. Araştırmanın Problemi	65
4.2. Araştırmanın Amacı	66
4.2.1. Hipotezler	67
4.3. Araştırmanın Önemi	71
4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar.....	71
4.5. Araştırmanın Modeli	72
4.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	73
4.7. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	73
4.8. Araştırmanın Yeri Ve Zamanı	74
4.9. Araştırmanın Uygulanması.....	75
4.10. Araştırmanın Bağımlı-Bağımsız Değişkenleri	75
4.11. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	76
5. BULGULAR	79
6. TARTIŞMA	108
6.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	108

6.1.1. Sosyal Hizmeti Duyma ve Sosyal Çalışmacıyla Karşılaşma	108
6.1.2. Sosyal Hizmete ve Sosyal Çalışmacıya İlişkin Bilgi Düzeyi.....	109
6.1.3. Sosyal Hizmete ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Tutumları	113
6.2. Karşılaştırmalı Bulguların Değerlendirilmesi	115
6.2.1. Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumunun Sosyo-Demografik Verilerle İlişkisi.....	115
6.2.2. Sosyo- Demografik Verilerin Bilme Puanı Üzerine Etkisi	116
6.2.3. Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacının Kimlere Hizmet Sunduğu Puanı Arasındaki İlişki.....	117
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
EKLER.....	133
Ek 1: Anket Soruları.....	133
Ek 2: Gerekli İzinler	136
ÖZGEÇMİŞ.....	140

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal Çalışmacı/ Sosyal Hizmet Uzmanı Kadro Unvanı 5

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımları.....	79
Tablo 2: Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Dağılımları.....	79
Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Fakültelele Göre Dağılımları.....	79
Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Bölümlere Göre Dağılımları.....	80
Tablo 5: Katılımcıların Eğitimlerinin Hangi Aşamasında Olduklarına Göre Dağılımları.....	80
Tablo 6: Katılımcıların Hayatını Birlikte Sürdürdükleri Kişi Sayısına Göre Dağılımları.....	81
Tablo 7: Katılımcıların Hayatlarının En Uzun Zamanını Geçirdikleri Yere Göre Dağılımları.....	81
Tablo 8: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları.....	81
Tablo 9: Katılımcıların Gelir Durumlarına İlişkin Verilerin Dağılımı.....	82
Tablo 10: Katılımcıların Sosyal Hizmet Mesleğine İlişkin Bilgisinin Kaynağına İlişkin Verilerin Dağılımı.....	83
Tablo 11: Katılımcıların Sosyal Çalışmacılar ile Hangi Yollarla Karşılaştığına İlişkin Verilerin Dağılımı.....	84
Tablo 12: Sosyal Çalışmacı için İhtiyaç Duyulan Eğitim Düzeyine İlişkin Cevapların Dağılımı.....	85
Tablo 13: Sosyal çalışmacının Ortalama Gelirine İlişkin Cevaplarının Dağılımı....	85
Tablo 14: Katılımcıların Sosyal çalışmacının Çalıştığı Sektörlerle/Çalışma Alanlarına İlişkin Cevapların Dağılımı.....	86
Tablo 15: Katılımcıların Sosyal çalışmacının Hizmet Verdiği Müracaatçı Gruplarına İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	87
Tablo 16: Katılımcıların Sosyal çalışmacının Roller ve Görevlerine İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	89
Tablo 17: Katılımcıların Sosyal Çalışmacılara İlişkin Görüşlerine Yönelik	

Verdikleri Cevapların Dağılımı	90
Tablo 18: Katılımcıların Sosyal Çalışmacılara İlişkin Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Verdikleri Cevapların Dağılımı	91
Tablo 19: Katılımcıların Daha Önce Bir Sosyal Hizmet Birimine Başvurup Başvurmadığı ve Bu Birimlerde Bir Sosyal Çalışmacı ile Görüşüp Görüşmediğine İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımı	92
Tablo 20: Daha Önce Bir Sosyal Hizmet Birimine Başvurmuş ve Burada Bir Sosyal Çalışmacı ile Görüşmüş Olanların Sosyal Hizmete ve Sosyal Çalışmacıya İlişkin Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı	93
Tablo 21: Fakültelerdeki Öğrencilerin Sosyal Hizmet Meslek ve Disiplinini Bilme Puanı Dağılımı	94
Tablo 22: Fakültelerdeki Öğrencilerin Sosyal Çalışmacılarla İle İlgili Bilgilerinin Doğruluk Durumuna İlişkin Puan Dağılımı	95
Tablo 23: Fakültelerdeki Öğrencilerin Sosyal Çalışmacılar İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Puan Dağılımı.....	95
Tablo 24: Fakültelerdeki Öğrencilerin Çeşitli Kurum ve Kuruluşlara Bağlı Sosyal Hizmet Birimlerine Başvurma, Herhangi bir Sosyal Çalışmacıyla Görüşme ve Görüşme Sonucunda Sosyal Çalışmacılar ile İlgili Tutumlarına İlişkin Puan Dağılımı	96
Tablo 25: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma Durumunun Sosyo-Demografik Verilerle İlişkisi	97
Tablo 26: Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumunun Sosyo-Demografik Verilerle İlişkisi	98
Tablo 27: Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacının Çalışma Alanlarını Bilme Puanı Arasındaki İlişki	100
Tablo 28: Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacının Kimlere Hizmet Sunduğu Puanı Arasındaki İlişki	103

Tablo 29: Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacıya İlişkin Olarak Durumların Puanı Arasındaki İlişki.....	105
Tablo 30: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Daha Önce Bir Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumu ile Sosyal Çalışmacının Çalışma Alanlarını Bilme Puanı Arasındaki İlişki.....	106
Tablo 31: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Daha Önce Bir Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumu ile Sosyal Çalışmacının Kimlere Hizmet Sunduğu Puanı Arasındaki İlişki	107
Tablo 32: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Daha Önce Bir Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumu ile Sosyal Çalışmacıya İlişkin Olarak Durumların Puanı Arasındaki İlişki.....	107

KISALTMALAR LİSTESİ

FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
UNDP	: Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
CSWE	: Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi
NASW	: Ulusal Sosyal Hizmet Eğitim Konseyi
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Fedarasyonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
WFP	: Dünya Gıda Programı
SRF	: Sosyal Refah Fonksiyonu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
SB	: Sağlık Bakanlığı
AB	: Adalet Bakanlığı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ve diğ.	: Ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet mesleğini ve sosyal çalışmacının mesleki fonksiyonlarını nasıl gördüğünü incelemektir. Çalışma kapsamında, nicel araştırma yöntemleri modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma Ankara Üniversitesi Eğitim ve Fen Fakültesi öğrencilerinden seçilen 341 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, katılımcılardan yapılandırılmış bir anket formu aracılığıyla veri toplanmıştır. Bu doğrultuda, katılımcıların temel sosyo-demografik bilgilerinin elde edilmesine ek olarak, katılımcıların sosyal hizmet mesleği ve sosyal çalışmacılar ile ilgili bilgi düzeylerini ve görüşlerini ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Ayrıca bir sosyal çalışmacıdan yardım almış bireylerin görüşlerini ölçmeye yönelik sorular da sorulmuştur. Veri analizi SPSS 25 aracılığıyla yapılmıştır. Karşılaştırmalı bulguların analizinde Ki-Kare (χ^2), Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların %34,6'sı, sosyal hizmet mesleğini daha önce duymadığını ve %65,5'i daha önce bir sosyal çalışmacıyla karşılaşmadığını ifade etmiştir. Buna ek olarak çalışmaya katılanların çok büyük bir kısmı, sosyal hizmet mesleğini daha geleneksel çalışma alanlarıyla, roller ve görevlerle ilişkilendirmiştir. Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu ise sosyal hizmet mesleği ve sosyal çalışmacılar hakkında olumlu görüşler beyan etmiştir. Toplumdaki bireylerle çalışan bir meslek olarak, sosyal hizmete ve sosyal çalışmacılara ilişkin toplumun ne düşündüğü, onu nasıl gördüğü, meslekleşme süreci açısından oldukça önemlidir. Gelecekte topluma yön verecek olan bireylerin sosyal hizmeti tanımlarının, sosyal hizmet meslek ve disiplinine ve sosyal çalışmacılara olan algılarının saptanmasının, sosyal hizmet mesleğinin gelişimi ve güçlendirilmesi bakımından önem arz edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Mesleği, Sosyal Çalışmacı, Sosyal Hizmet Algısı, Sosyal Hizmet Farkındalığı

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine how university students see the social work profession and the occupational functions of social workers. In the scope of this study, general scanning model was used among the models for quantitative research methods. The research is a cross-sectional study on 341 students from Faculty of Education and Science at Ankara University. Data were collected from the participants by means of a structured questionnaire form. In this context, in addition to obtaining the basic socio-demographic information of the participants, questions were asked to measure the participants' knowledge about the social work profession and social workers. In addition, series of questions were asked to measure the views of individuals who received help from a social worker. Likewise, additional questions were asked to measure the views of individuals who received help from a social worker. Data analysis was performed via SPSS 25. Chi-square (χ^2), Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis H tests were used for the analyses of comparative findings. 34.6% of the participants stated that they had never heard of the social work profession before and 65.5% of them had never encountered a social worker. In addition to that, a large number of participants relate the social work profession to more traditional work areas, roles and tasks. The majority of the participants expressed positive views on the social work profession and social workers. As a community-working profession, what the society thinks about social work and social workers and how it sees them, is very crucial in terms of the professionalization process and strengthening of the profession.

It is thought that determination of the perception towards social work profession, social work discipline and social workers of individuals, who will guide the society in the future, and them being aware of social work will be important for the development and strengthening of the social services profession.

Key Words: Social Work, Social Work Profession, Social Worker, Social Work Perception, Social Work Awareness

1. GİRİŞ

Sosyal hizmet bireyin içerisinde bulunduğu durumlarda en yüksek refah düzeyine erişmesini amaçlayan psikolojik, ekonomik ve fiziksel boyutları olan bir uygulamadır (Friedlander 1965: 18). Sosyal hizmetin meslekleşme sürecinin başlangıcından bu yana toplumsal yapıya paralel olarak sosyal hizmet meslek ve disiplininde de değişiklikler olmuştur. Günümüzde sosyal hizmet mesleğinin uygulama alanları oldukça genişlemiştir. Bugün, birçok ülke de hem özel hem de kamu sektörüne bağlı birçok uygulama alanında sosyal çalışmacılar ile karşılaşmak mümkündür. Türkiye’de de açılan sosyal hizmet eğitimi veren fakültelerin mezun sayıları giderek artmaktadır. Bu durumda sosyal hizmetin Türkiye’deki uygulama alanlarının yayılması beklentisini gündeme getirmektedir. Sosyal hizmetin meslekleşme süreci Türkiye’de elli yılı aşkın bir süredir devam etmekle birlikte sosyal yardımlaşma ve dayanışma geleneğinin hala sürdürülüyor olması, sosyal hizmetin görev alanına diğer meslek gruplarının yapmış olduğu müdahaleler hala mesleğin ismi konusunda tartışmaların sürmesi, Türkiye’de sosyal hizmetin meslekleşme sürecinde mücadele etmesi gereken önemli zorluklardandır. Bütün bunlara ek olarak günümüzde mesleğin ismi ve meslek elemanlarına verilecek ünvanın ne olacağı hala süren tartışma konularındandır. Aslında bu konular kadar önemli olduğu düşünölen ancak literatürde de göz ardı edilen bir nokta da üniversitelerde okuyan ve toplumun gelecek nesillerini oluşturacak olan bireylerin sosyal hizmet meslek ve disiplinine ilişkin farkındalıklarının ne düzeyde olduğu, mesleğin ve meslek elemanlarını ne düzeyde tanıdığı ve onlara karşı nasıl bir tutum geliştirildiğidir. Tarihten günümüze kadar, sosyal çalışmacılar toplumdaki bireylerin savunucuları olmuş, toplumsal ihtiyaçlara çözüm olmaya çalışmışlardır. Bu nedenle toplumla çalışan bir meslek olarak, sosyal hizmete ve sosyal çalışmacılara ilişkin toplumun temelini oluşturacak ve topluma yön verecek olan üniversite öğrencilerinin nasıl bir tavır sergilediği hem meslekleşme süreci açısından hem de mesleğin işlevlerini yerine getirebilmesi ve güçlenmesi açısından oldukça önemlidir. Bireylerin zihnindeki sosyal hizmet algısının değiştirilmesi gelecekte toplumu oluşturacak bireylerin sosyal hizmet mesleği hakkındaki fikrinin olumlu yönde

etkilenebilmesi için ortam sağlamış olacaktır.

Sosyal hizmetin meslekleşme süreci boyunca başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere Batı Avrupa'da toplumun sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacıları nasıl gördüğü, onlara karşı nasıl tutum geliştirdiği yönünde birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Alperin ve Benedict 1985; Andrews 1987; Condie ve diğ. 1978; Dennison ve diğ. 2007). Bu doğrultuda da mesleğin tanınırlığı ve toplum gözünde mesleğin ve meslek elemanının itibarı hususunda ne gibi gelişmeler yaşandığı takip edilebilmiştir. Bunun sonucunda da olumsuzlukların ve eksikliklerin giderilmesi yolunda adımlar atılması kolaylaşmıştır. Yurt dışında bu konuda yapılan birçok çalışma sayılabılırken ülkemizde bu konuda yapılan çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Bu doğrultuda da, meslek ve disiplinlerin oluşturulması aşamasında toplumu oluşturan bireylerin alana bakışı oldukça önemlidir.

Bu çalışma kapsamında üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet mesleğini ve sosyal çalışmacının mesleki fonksiyonlarını incelemek ve bu doğrultuda sosyal hizmet meslek ve disiplininin politik güç elde etmesi adına gelecekte atılması gereken adımlar hususunda meslek ve disipline bir ışık tutabilmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın birinci kısmı olan kavramsal çerçeve de Sanayi Devrimi sonrası sosyal hizmet ile birlikte oluşmuş Sosyal Refah, Sosyal Politika, Sosyal Adalet, İnsan Hakları ve sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcısı olarak günümüzde hala kavramsal kargaşa yaşayan Sosyal hizmet uzmanı ve sosyal çalışmacı kavramları tanımlanmış, araştırmanın ikinci kısmı olan kuramsal çerçeve de Sosyal Devlet anlayışı ve Refah Devleti kavramları ve sosyal hizmet ile olan ilişkisine değinildikten sonra sosyal hizmetin gelişimini anlamak için tarihi analiz etmek ve sağlıklı bir tarihi okumak adına öncelikli olarak Dünya'da sosyal hizmetin gelişimi ve Türkiye'de sosyal hizmetin gelişimi olmak üzere iki farklı başlangıç noktasından hareket edilmiştir. Buna ek olarak önemli sosyal hizmet meslek tanımları verilmiş daha sonra sosyal hizmetin amacından bahsedilmiş ve son olarak sosyal hizmetin çalışma alanları ve dokunduğu gruplara değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yönteminden dördüncü bölümünde ise bulgulardan bahsedilmiştir. Son bölümde ise araştırma sonucu elde edilen bulgular tartışılmış ve sonuçlar yazılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Hizmet Kavramı

Tarih boyunca hümanist bir yaklaşımla ya da dini gerekçelerle yaşlılara, engellilere, kimsesizlere, yoksullara vb. ihtiyaç sahiplerine yönelik sosyal hizmet üretilmiştir. Ancak Sanayi Devrimi ile sosyal ve ekonomik koşullarda yaşanan hızlı değişimler, sosyal hizmetin de farklı bir boyut kazanmasını zorunlu hale getirmiştir. Sanayi Devrimi ve kapitalist sistemin beraberinde getirdiği yeni sosyal sorunların çözümünde alışlagelmiş dini ve hayırsever sosyal hizmet yaklaşımlarının yetersiz kalması, günümüzdeki anlamıyla sosyal hizmetin bir bilim ve meslek olarak, sosyal adalet ve sosyal hak ekseninde ele alınmasına yol açmıştır (Kongar 1972: 148).

Sanayileşmiş Batı ülkelerinde bugünkü haliyle sosyal hizmet biliminin ve mesleğinin ortaya çıkışı, sosyal refah kurumlarının gelişiminden sonradır. Sosyal hizmet, sanayileşen ve kentleşen toplum yapısının sorunlarının çözümünde yetersiz kalmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış, bilimsel bir yaklaşımdır (Şahin 2000: 6). Bu anlamda sosyal hizmetin ortaya çıkışı, sosyal adalet ve sosyal hakların gelişmesiyle doğrudan ilişkilidir.

19. yüzyılda kentlerde sosyal güvenceden yoksun, işsiz, ailesiz, sokakta yaşayan, iş güvencesi olmayan, dilenen, sağlık, eğitim vb. sorunları olan risk gruplarının mevcut sistemin varlığını tehdit eder hale gelmesi, sosyal sorunların çözümü noktasında geleneksel sosyal yardım ve hizmetlerin yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla sosyal hizmet bilimi ve mesleği sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi değişimlerin yoğun olarak yaşandığı bir ortamda, farklı nitelikteki sorunları çözümlene ihtiyacına yönelik olarak ortaya çıkmıştır (Duyan 2008: 12-13).

Sosyal hizmet bilimi ve mesleği sosyal sorunların çözümünde, kendisinden önce var olan sosyal refah hizmetleri, sosyal güvenlik, sosyal hizmetle ve diğer mesleki disiplinlerin katkı ve katılımıyla birlikte çalışır. Sosyal hizmet bilimsel yaklaşımını ortaya çıkaran koşullar, önceki dönemlerde sosyal refah hizmetlerini, sosyal hizmeti ve diğer yaklaşımları ortaya çıkaran sürecin devamı niteliğindedir. Sosyal hizmet yaklaşımı insanın sosyal refahını, dolayısıyla toplumun refahını

artırmaya yardımcı olan bir disiplindir (Kongar 1972: 147-148).

2.2. Sosyal Çalışmacı

Sosyal hizmet mesleğinin başta gelen temel unsuru, mesleğin uygulayıcısı olan sosyal çalışmacıdır. Sosyal hizmet, başlangıçta gönüllülük ve yardımseverlik kapsamında verilen organize olmamış bir hizmetler bütünüyken, değişen toplumsal yapı ve beraberinde getirdiği sosyal problemler karşısında mevcut sosyal hizmetin yetersiz kalması nedeniyle, bu hizmetlerin bir meslek ya da disiplin olarak verilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, bu meslek ya da disiplini uygulayacak, alanda gerekli eğitimi almış olan profesyonel bir uygulayıcıya, bir meslek elemanına ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla sosyal hizmet ile sosyal çalışmacı ilişkisi hizmetin meslekleşmesiyle başlamış olup, sosyal hizmette meslek elemanına ihtiyaç duyulması 1800'lerin ortalarını bulmuştur (Kut 1988: 84).

Türkiye'de sosyal hizmet mesleğinin "sosyal hizmet" ve "sosyal çalışma" olarak adlandırıldığı; sosyal hizmet meslek elemanının günümüzdeki yaygın kullanımının ise "sosyal çalışmacı" ve "sosyal hizmet uzmanı" olduğu görülmektedir.

Türkiye'de ilk olarak 1967 yılında ise Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Sosyal Çalışma Yüksek Okulu kurulmuştur. Sosyal Çalışma Yüksek Okulu önce dört yıllık bir meslek okulu olarak kurulmuş, sonra beş yıllık eğitim veren bir akademik bölüme, "Sosyal Çalışma Bölümü"ne dönüştürülmüş, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmet Bölümü 1971 yılından itibaren "Sosyal Çalışmacı" ünvanıyla mezunlarına diploma vermiştir (Kongar 2005: 171). Diğer okullarda bulunan mezunlar, uzun yıllar "sosyal hizmet mütehasısı" unvanı ile istihdam edilmiş, ancak 1985 yılında Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan değişiklikle "sosyal çalışmacı" unvanı ile istihdam edilmeye başlanmıştır.

Günümüzde hala Türkiye'de farklı kurum ve kuruluşlara ait organizasyonlarda "sosyal hizmet uzmanı" ve "sosyal çalışmacı" kavramları kullanılmakta, bu konuda bir bütünlüğün olmadığı görülmektedir. Aşağıda farklı kadrolara göre kullanılan sosyal hizmet uzmanı ve sosyal çalışmacı ünvanları bu bütünlüğün olmadığına açık bir göstergesi niteliğindedir.

Şekil 1: Sosyal Çalışmacı/ Sosyal Hizmet Uzmanı Kadro Unvanı

Pozisyon	Kodu	Unvan
Memur	6340	Sosyal Çalışmacı
Memur	6342	Sosyal Hizmet Uzmanı
Sözleşmeli	5000	Sosyal Çalışmacı
Sözleşmeli	5005	Sosyal Hizmet Uzmanı

Kaynak: www.dpb.gov.tr.

2.3. Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal hizmet uzmanı, sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcısı olarak gerekli bilgi, beceri ve değer donanımına sahip olan, sosyal hizmetin çocuk, yaşlılık, gençlik, kadın, özürlülük, toplum gibi çeşitli uygulama alanlarında mikro düzeyde bireylerle ve ailelerle, mezo düzeyde gruplarla ve örgütlerle, makro düzeyde ise toplumla çalışan ve çalışmalarını koruyucu-önleyici, destekleyici-rehabilite-tedavi edici ve geliştirici-kalkınmayı hızlandırıcı olmak üzere üç boyutta sürdüren sosyal hizmet meslek elemanıdır.

Sosyal hizmetin kapsamı ve faaliyet alanı oldukça geniş olduğundan, sosyal hizmet uzmanlarının mikro, mezo ve makro düzeylerdeki uygulamalarda yetkin olması gerekir (Sheafor, Horejsi: 2003).

Sosyal hizmet uzmanları, kişisel yaşamlarında yaptıkları seçimlerin aynısını meslek elemanı olarak yapamazlar çünkü meslek elemanı olmalarından ötürü müracaatçılara karşı yasal sorumlulukları vardır. Diğer yandan, sosyal hizmet uzmanları, müracaatçılarıyla kurdukları ilişkilerde görelilik olarak eşitliği gözetir ve müracaatçılara insan oldukları için değer verirken, ilişkilerinde tutarlı ve güvenilir tarzda hareket ederler (Duyan 2010: 23).

Cılga (2002), sosyal hizmet uzmanlarının, kişisel olarak eğitim sürecinden başlayarak kişisel-toplumsal yetkinliklerini sürekli geliştirmek, mesleki olgunluk, yeterlilik ve deneyimini geliştirmekten sorumlu olduğuna dikkat çekmiş ve bilimsel

ve mesleki yetiştirme ortamında kazanılan birikimleri istihdam edildiği alanlarda kullanmanın, uygulamaya dönüştürmenin, toplumun ve insanlığın yararına mesleki etkinlikler üretmenin temel sorumluluk olduğunu belirtmiştir. Toplum içinde ve kurumsal organizasyonlarda mesleki yapıları geliştirmek ve kurumsallaşmasını sağlamak, mesleki rol ve sorumluluklarını yerine getirerek mesleğin gelişmesine, yaygınlaşmasına ve tanınmasına katkıda bulunmak sosyal hizmet uzmanlarının vazgeçilmez görevlerindedir.

Sosyal hizmet mesleğinin üç temel işlevi ve bu işlevler kapsamında çeşitli rolleri bulunmaktadır (Miley ve diğ. 1998: 15-18-20). Bunlar:

1. Danışmanlık İşlevi: Sosyal hizmet uzmanları, sosyal işlevselliklerde sorunlar olduğu zaman çözüm bulmak amacıyla bireyler, aileler, gruplar, örgütler ve toplumla çalışır. Bu işlevin gereği olan roller; müktedir kılıcı kolaylaştırıcı, planlayıcı ve meslektir.

2. Kaynak Yönetimi İşlevi: Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçı sistemlerinin, belli ölçülerde kullandıkları kaynakları daha etkin kullanmalarını, kullanmadıkları kaynaklara ulaşmalarını ve hali hazırda olmayan kaynakların geliştirilmesini sağlarlar. Bu işlevin gereği olarak sosyal hizmet uzmanları bağlantı kurucu, savunucu, uygun hale getirici, arabulucu, harekete geçirici ve hızlandırıcı rollerini üstlenir.

3. Eğitim İşlevi: Bu işlevde, müracaatçı sistemi ve sosyal hizmet uzmanı arasında güçlendirici bilgi paylaşımı gereklidir. Karşılıklı bilgi paylaşımı, eğitim işlevinin temelidir. Bu işlevin gereği olan roller; öğretim, eğitim, toplumu bilgilendirme ve araştırma-mesleki bilgilendirme olarak belirtilmiştir.

Sosyal hizmet mesleğinin sahip olduğu işlevler bağlamında sahip olduğu bilgi temeline dayalı roller, mesleğin uygulayıcısı olan sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarında, beceri ve değerleriyle birlikte kullanarak müdahalelerini müracaatçının yüksek yararı için gerçekleştirmesinde ve bunu yaparken de problem çözme becerilerini kullanmalarında etkili araçlardır. Sosyal hizmet bilgisi kapsamında ortaya konulan bu roller, bilgi, beceri ve değer temelli uygulamalarla

etkili hale gelmektedir (Duyan 2010: 30).

Kut (1988: 90), sosyal hizmet uzmanlarının belirli niteliklerinin arasında şunları sıralamıştır: Ortak bir dünya görüşüne sahip olmaları, çok yönlü bir kültür anlayışını benimsemiş olmaları, sorunları gerçekçi bir yaklaşımla ele almaları, insan ilişkilerinde özel becerileri, yardım etme sürecini meslekleştirebilme yetenekleri, sorun çözümüyle oryantasyonları, sosyal olaylara duyarlı, insan hak ve özgürlüklerine saygılı olmaları.

Kut (1988: 91), sosyal hizmet uzmanı olmak isteyen kişilere mesleğin kendisinden ne tür talepleri olacağını, bu talepleri karşılayabilecek güce sahip olup olmadığını değerlendirmesinde yardımcı olmak gerektiğini ifade etmiş ve sosyal hizmet mesleğinin, bireyin kendi sorunlarına çözüm aradığı, olumsuz deneyimlerini aktarabileceği bir meslek olmadığını, bu nedenle de karamsar, pasif, dirençsiz, çabuk kırılan, sabırsız ve bencil olanlar için tavsiye edilmediğini belirtmiştir. Kut (1988)'a göre sosyal hizmet uzmanı, hayatı seven, mücadeleden kaçınmayan, duygulu fakat duygularını kontrol altına alabilen, sıcak fakat gerçekçi, peşin hükümlü olmayan, insanları ayırt etmeden kabul edebilen bir kişidir. Duyan (2010), sosyal hizmet uzmanlarını şefkatli, ilgili, sıcak ve yardımsever bir insandan ayırt eden en önemli özelliklerin, sosyal-duygusal faktörler, profesyonellik ve kendini açığa vurma ile ilgili olan özellikleri olduğunu belirtmiştir.

Sonraki başlık altında sosyal hizmet uzmanlarının günlük hayatta ya da iş yaşamında karşılaştıkları problemlerin çözümünde ihtiyaç duydukları sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temeline yer verilmiştir.

2.4. Sosyal Refah

Sosyal refah kavramının tanımlanmasında birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Bireyin ve toplumun refaha attığı değerlerin değişmesi, refah ölçümünde kullanılan değişkenlerin birbirleriyle karşılaştırılma güçlüğü, toplumların sosyo-ekonomik statülerinden dolayı refah yaklaşımları ayrıştığı için, refahın tanımlanması zorlaşmaktadır. Refah tanımlanmasında ve kısıtlarının belirlenmesinde kullanılan kavramların karşılık geldiği tanımların birbirinden farklı olması da, refah

tanımlamasının ve kısıtlarının belirlenmesinin güçlüğünü göstermektedir. Refah iktisadının kurucusu olarak kabul edilen Pigou, refahın mutluluk ve doyumla ilişkilendirildiğini ifade etmiştir, ancak refahın parasal olarak ölçülebilmesine ve değerlendirilebilmesine olanak sağlayan ekonomik refaha öncelik tanımıştır.

Sosyal refahın tanımlanmasında kullanılan Sosyal Refah Fonksiyonu'nun (SRF) birbirinden değişik kurgulanmasının sebeplerinden birisi, ekonomik refah ve manevi refah ayrışmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu ayrışmanın yanı sıra sosyal refah fonksiyonundaki farklılık, "kimin refahı toplum refahını oluşturur?" sorusundan meydana gelmektedir. Faydacı SRF, Rawls SRF ve İsoelastik SRF olarak üçe ayrılan sosyal refah fonksiyonunda, faydacı SRF, her bireyin refahındaki artışın toplumsal refahtaki artışı sağladığını, Rawlsçı SRF toplumdaki refah düzeyi en düşük olan kesimin refah seviyesindeki artışın sosyal refahı temin ettiğini, İsoelastik SRF ise bireyler arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin indirgenmesiyle sosyal refah artışının gerçekleşeceğini savunmaktadır (Connolly ve Munro: 1999). Faydacı SRF yaklaşımında, sosyal refah ölçütü bireylerin tüketimi sonunda elde ettikleri faydanın toplamıdır. Bunun için Pareto (1971) Pareto Optimumu olarak tanımladığı değişikende, bir kimsenin faydasını artırmak için başka birinin faydasını azaltma zorunluluğunu iddia ederken, Pareto İyileşme ise kişinin refahının artması koşulunu başka birinin refahında azalma olmayacak şartına bağlamaktadır. Pareto Optimumu ve Pareto İyileşme kavramları, birbirlerini olumsuzlayarak, kişinin refah artışında öne sürdükleri başka birinin refahındaki değişimindeki şartla ayrışmaktadırlar. Pareto Optimumu'nda yoksulların çok sayıda olduğu bir toplumda makro düzeyde ekonomik gelişme sağlanmışsa, sosyal refaha da ulaşılmış demektir. Yoksulların, yoksulluk düzeyi artmamak koşuluyla, üst gelir grubundakilerin refah seviyelerindeki herhangi bir artış da sosyal refah artışına karşılık gelmektedir (Çelebi 2000).

2.5. Sosyal Adalet

Sosyal adalet, açıkça tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş durağan bir kavram değildir. Aksine dinamiktir. Bu nedenle sosyal adaletin çok iyi bilinen ve yaygın olarak kullanılan bir tanımı bulunmamakla birlikte, farklı boyutlarından yola çıkılarak

çeşitli yönleri açıklanmaktadır (Anonymous 2006).

Günümüzde çoğulcu demokrasilerin dayanağı ve itici gücü olan sosyal adalet, en geniş anlamda toplum ile onu oluşturan üyeler arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Herkese bütünün bir parçası, bir üyesi olarak düşen “hak ve görevlerin” ne olduğunun tespiti (Gürkan 2001: 49). Genel olarak sosyal adalet “ortaklaşa iyi”nin gerçekleştirilmesi amacıyla toplumun üyesi olarak kabul edilen bireylerle, toplum arasındaki sosyal ilişkilerin düzenlenmesidir. Toplumunu oluşturan sosyal sınıflar arasındaki ekonomik dengesizliklerin giderilmesi, ekonomik olarak zayıf sosyal sınıfların, diğer sosyal sınıflara karşı korunması olarak tanımlanabilecek olan sosyal adalet; özellikle emeği ile çalışanların, yaşadıkları toplum içinde insan onuruna yaraşır bir asgari yaşam standardına kavuşmalarını sağlayacak şekilde yaratılan ulusal gelirden pay almalarını garanti altına almaya yönelik uygulamalar bütünü olarak da açıklanmaktadır. Bu anlamda sosyal adalet, gelişmenin külfetlerine katlanma ve nimetlerinden faydalanma konusunda sosyal sınıflar arasındaki dengeyi ifade etmektedir. Genel olarak ekonomik refah unsurlarının, sosyal sınıflar arasında dengeli şekilde dağılımı ile yakından ilgili bir kavram olarak sosyal adalet öne çıkmaktadır.

Diğer taraftan sosyal adalet; şimdiki ve gelecekteki tüm kuşakların eşit fırsatlara sahip olmaları ve insan haklarının korunması bağlamında özellikle zengin ve yoksul milletler arasında gittikçe artan eşitsizliklere odaklanmaktadır (Moffat 2001). Nitekim küresel ekonominin daha az gelişen toplumlarda hem çevreler hem de insanlar üzerinde büyük rol oynadığı bilinmektedir. Son on yıldır hem gelişmekte olan hem de gelişmiş dünyada giderek artan yoksulluğa tanıklık edilmiştir ve halen edilmektedir. Örneğin İngiltere’deki evsiz ve muhtaç bireylerin sayısı, ekonomik sistemin başarısız olduğunun kanıtıdır. Ayrıca ABD’nin yaşadığı konut krizi ve Avrupa’yı sarsan şirket krizleri ile Türkiye’ye ulaşan, artan işsizlik dalgası ve durgunluk da diğer somut örneklerdir. Hatta Üçüncü Dünya ülkelerinde özellikle yoksullukla artan sorunlar daha kötü bir tabloyu önümüze koymaktadır. Bu sosyal adalet; özellikle yoksullar için yiyecek, ısınma, içme suyu, sağlık eğitime ilişkin olanakları ve fırsatları garanti altına alarak gelecek kuşakların kaynaklara eşit ve adil ulaşmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle bireylerin özellikle yoksul ve güçsüzlerin

varlık, ihtiyaç ve istekleri sosyal adalet temeline dayalı olarak tartışılmaktadır.

Hatta sosyal katılım ve toplumsal yaşamla ilgili olma, topluma uyum sağlama, yerelden küresele tüm düzeylerde güçlenme, toplumu eyleme geçirebilme, gelişme için tüm gelecek kuşakların hakları ile sosyal ve kültürel çeşitliliğe saygı duyma gibi sürdürülebilirlik plan ve stratejilerinin gelişmesi sosyal adaletin gelişmesi ile sağlanmaktadır (Anonymous 2002a). Aksi takdirde yaşanan adaletsizlikler, bireysel ve sosyal adaletsizliği ortaya çıkarmaktadır. Bireysel adaletsizlik, bireylerin haklarını savunmayı gerektirdiğinden kolaylıkla görülebilir. Sosyal adaletsizlik ise, sosyal yapıları gerektirdiği için genellikle daha gizli ve kompleks olmaktadır. Bu yapılar; toplumu şekillendiren yasalar, gelenekler, kurumlar ve politikalar aracılığı ile sosyal adaletsizliğe neden olabilmektedirler Diğer taraftan sosyal olarak adaletsizlik zaman, yer ve sosyal konuma bağlı olarak açıklanabilir. Sosyal adaletsizliğe uğrayan her yer ve zamandaki insan, yeni bağlamlar içinde adalet için olan mücadelesine devam eder. Bu nedenle sosyal adalet evrensel barışın sağlanmasına katkı sağlamak için sürekli mücadele ve süreçlerle mümkün olabilmektedir (Riley 2008: 1, Rodgers ve diğ. 2009: 1).

Bell (2007: 4)'e göre sosyal adalet "...hem süreç hem de amaçtır. Sosyal adaletin amacı, toplumdaki her birey için ihtiyaçları karşılamak, topluma eşit katılımı sağlamaktır. Kaynakların dağıtımı için bir toplum vizyonunu gerektiren sosyal adalet, toplum içindeki tüm bireylerin fiziksel ve psikolojik olarak güvenli ve eşit bir yaşam sürdürmesidir.

"Sosyal adalet toplumdaki diğer insanlara, onların toplumuna ve ülkelerine karşı sosyal sorumluluk bilincine sahip sosyal aktörleri gerektirir" (Bell 2007: 4). Bu nedenle sosyal adalet, her birey için bireysel haklar ve toplumda bir birey olarak dikkate alınmakla ilişkilidir. Bu yönü ile sosyal adalet; eğitim, sağlık, sosyal ve yasal hizmetlerde ırk, etnisite, renk gibi sosyal kategorilere bağlı eşitsizlikleri azaltmak ya da ortadan kaldırmak için güçlü bir mekanizma olarak kabul edilir (Rosner-Salazar 2003: 1). Yukarıdaki farklı tanımlarından anlaşıldığı gibi sosyal adalet, toplumdaki her birey için "ortak iyi"yi sağlamaya dayanır. Ancak çokkültürlü bir toplumda özellikle topluma aktif katılım kimi zaman sorun olabilmektedir.

Habermas (1996)'a göre bu nedenle çokkültürlülük, bir toplumun kendini dış dünyaya karşı kapılarını kapatarak yaşamın sürdürülmesine aracı siyasal bir sistem olmamalıdır. Aksine çokkültürlü toplumlar, her yurttaşa bir kültürel miras dünyası içinde büyüme ve çocuklarını ayrıma uğramaksızın aynı dünya içinde büyütme fırsatını veren siyasal yapılar olmalıdır. Bu nedenle çağdaş ve demokratik toplumlarda yaşanan hızlı değişim, bütün durağan yaşam biçimlerini parçalarken; kültürler, değişim gücünü ancak eleştiriden ve parçası oldukları toplumdan kopmadan alırlarsa yaşamaya devam etmeleri mümkün olabilecektir. Bu da çokkültürlü toplum yapısındaki her bireyin, içinde yaşadıkları toplumun üyesi olarak görülmesi ile mümkündür (Habermas 1996). Toplumun her üyesi için ortak yararlılığı sağlamak, toplumsal yaşamdaki fırsat ya da kaynakların bireyler arasında nasıl dağıtılması gerektiğini açıklamak ile mümkündür.

2.6. İnsan Hakları

Türkiye’de insan hakları ile ilgili çalışmalarının öncüsü olan Kuçuradi’ ye göre, insan hakları her insanla ilgili bazı gerekleri dile getirir. Bu gerekler, insanın değerini tanıma ve koruma istemleri olarak yani insanları yalnızca insan oldukları için koruma istemleri olarak ortaya çıkar. Tür olarak insanın değerini oluşturan olanakların gerçekleştirilebilirliğinin nesnel koşullarıdır (Kuçuradi 1982: 73; Kuçuradi, 2007: 72). Kuçuradi’ye göre insana bu özel yeri sağlayan olanaklar “insanın değerini” oluşturur ve “insan onuru” ile ilişkilidir, “İnsan onuru, insanın nesnel değerinin öznel karşılığıdır ve tür olarak insanın değerinin felsefi/antropolojik bilgisinden, yani insan türünün belirli yapısal özelliklerin ile olanaklarının ve bunlardan kaynaklanan ve ona evrendeki yerini sağlayan tarihteki başarıların bilgisinden oluşur” (Kuçuradi 2007: 72). Değer anlayışı, kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerinde önemli bir durumdur, bunun temelini ise insan anlayışı, “kişilerle ve kendimizle ilişkimizde, başkalarının ve kendimizin yapıp ettikleri ve ortaya koyduklarıyla ilgimizde, yakın çevremiz, çağımız, geçmiş ve gelecekle bağımızla belli bir bütünlükte bir kişi olarak var olmamızın temelinde değer anlayışımız, bunun temelinde ise insan anlayışımız bulunur” (Kuçuradi 1998:43).

İnsanın bu yapısal özelliklerini korumak, yani kişilerde insanın olanaklarını

geliştirmek, insan olan herkesin ödevidir. Diğer yandan, bu türün üyesi olan herkesin hakkı olduğu söylenebilir. Bu olanakların her kişide korunmasını istemek, insanın değerini kendi değerimizi korumayı istemek olur. İnsanın değerini korumak Kant'ın da belirttiği insanın olanaklarının arasında var olan bir yeti olduğu söylenebilir. İnsan haklarının korunmasını sağlamak ancak insanın değerinin bilgisine sahip kişilerle mümkün olacaktır. Kuçuradi için “hak” kavramının birine borçlu olunan şey olduğu fikrinden yola çıkarak “insan hakları” kavramını, tek tek bütün insanların diğer bütün insanlara borçlu oldukları şey olarak tanımlamaktadır. İnsanlara insan olarak borçlu olunanları bulduğumuz yer, temel insan hakları ilkelerin türetildiği yerdir. “İnsan hakları dediklerimiz her şeyden önce bir fikirdir, insan aklının ürettiği bir düşünce. İnsanlar insan oldukları için belirli bir şekilde, insanın bir tür yapısal olanaklarının gerçekleştirilmesini olanaklı kılan bir şekilde muamele görmelidir” (Kuçuradi 2007: 70). İnsan hakları kavramı literatürde bir çok kuramcı tarafından tanımlanmıştır. Rand'a (1990: 42) göre insanın rasyonel doğasının (insanın hayatta kalması ve aklını kullanması arasındaki ilişkinin) toplumca kabulü, bireysel haklar kavramıdır.

İnsan hakları, Orend'e göre (2002: 34), her kişinin insan olmak sıfatıyla sahip olduğu genel bir ahlaki hak olarak “insan hakkı”, insanın hak ettiği bir asgari muamele olarak, her insana borçlu olunan ve haklı gerekçeleri bulunan üstün, öncelikli bir iddia olarak tanımlanabilir. İnsan hakkı, kişinin hak ettiği asgari muamele durumu olması nedeni ile her insana borçlu olunan ve haklı gerekçeleri bulunan üstün ve öncelikli bir iddiadır. İnsan hakları, insan onurunu güvenceye alan haklardır (Gülmez 1994: 4). Dworkin de benzer bir şekilde, adaletin kişilerin hangi haklara sahip bulunduğu belirlenmesi ve onlara bu haklara uygun olarak muamele edilmesi olduğu fikrini ortaya koymaktadır. Kişilerin “eşit ilgi ve saygı” edinmeleri gerekliliğine dayanan kuramında insanlar, birbirleri karşısında haklara ve ödevlere sahip olduklarını belirtmektedirler (Dworkin 1977: 68).

Höffe'e göre (2004: 126) insan hakları, insanların, karşılıklılık ya da değiş tokuş adaleti ettiği bağlamında, birbirlerine sundukları bir armağandır. Bu verilen armağan ile alınan armağan arasında aşağı yukarı bir denge söz konusudur. Sözü geçen tanımlara bakıldığında insan hakları kavramını tanımlarken kişilerin karşılıklılık içeren, muamelegörme ve etme ilkeleri olduğunu anlamak mümkündür.

İnsan hakları, adaletin sağlanması için kişilerin birbirlerine borçlu oldukları asgari muamele ilkeleridir.

Mourgeon (1991: 9) için insan hakları, kişinin tek tek kişilerle ve iktidarla ilişkileri içinde kendi malı olarak elinde bulundurduğu, kurallarla yönetilen ayrıcalıklar olarak tanımlanır. İnsan hakları, insanın, salt insan olması nedeniyle öznesi olduğu, onun tüm yönleriyle kişiliğini ve değerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan evrensel ilke ve kurallar bütünüdür. Mourgeon'ın da belirttiği üzere insan hakları, kişinin bir vatandaş olarak, iktidar ile ilişkisinde de önemli bir yer tutmaktadır. İnsan hakları bu anlamıyla, tarihsel ve düşünsel olarak doğal hukuk anlayışından kaynaklanmıştır. İnsan hakları iyi toplumu tanımlayan bir ölçüler kümesi oluşturdukları için insan hakları normlarının uygulanması gerekir. İnsan hakları, iyi toplumu tanımlayan bir ideoloji olarak görülebilir. Eğer bu tür normlar yalnızca bir Ütopya'ya yönelik bir plan olarak bir köşede bekletilirse, uygulanmadıkları için körelebilirler (Durkheim Kanunu). Bunlar uygulanarak ve sürekli sınanarak, toplumsal sürecin parçası olurlar (Galtung 1996: 150).

Diemer (1982: 67)'e göre, insan hakları belgeleri, insan haklarına ilişkin bütün belgelere bakıldığında, insan hakları dinsel veya ideolojik olsun belirli inançların ya da siyasal savların bir ifadesi olarak görülmemelidir (Donnelly 1989: 29). Donnelly, insan haklarından yararlanmayan bir kimsenin, kendi doğasına yabancılaşmış olduğunu düşünmektedir. Kişi, bu hakları kaybetmesi halinde, bir insan için değerli bir hayat yaşayamaz. İnsan hakları, insan olmanın temel unsurları olarak kabul edilmektedir. Bu haklara sahip olmayan kişi, insan olmak niteliği bakımından eksiktir. Akıllı ve sorumlu varlıklar olarak ancak bu haklardan yararlanmakla insanca yaşayabiliriz (Uygun 1996: 7).

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Hizmet

Avrupa’da sanayi devrimi öncesi feodal sistemin sorun çözme mekanizmasını oluşturan geniş aile, kilise ve lonca sistemi yaşlılara, yoksullara, düşkünlere vb. ihtiyaç sahiplerine yönelik yardımlarda bulunmaktaydı. Sanayi devrimi ile başlayan süreç, üretim ilişkilerinin değişmesine, feodal sistemin kapitalizme dönüşmesine yol açmıştır. Feodalizmin ortadan kalkması, sistemin sorun çözme mekanizmalarının da sona ermesine ya da biçim değiştirmesine neden olmuştur. Sanayileşme ile birlikte “serflik” sisteminin de çökmesi, kırsal bölgelerden kentsel alanlara kitlesel göç hareketlerinin yaşanmasına ve yeni sorun alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ayman 2006: 30-31).

16. yüzyıldan itibaren tarımın ticarileşmeye başlaması ile kırsal alanda geçimini sağlayamayan mülksüzleştirilenlerin şehirlere yönelmeleri ve şehirlerdeki istihdam olanaklarının düzensizliği, yoksulluğun daha önceki dönemlerden farklı nitelikler taşımasına ve toplumsal algılanışının nitelik değiştirmesine yol açmıştır (Buğra 2008: 25).

Genel olarak sosyal devletin kökeni 1601 yılında I.Elizabeth döneminde çıkarılan “Yoksulluk Yasasına” dayandırılmaktadır. Yasa, toplumsal bir sorun haline gelen yoksulluğun ortadan kaldırılması için alınması gereken önlemleri içermektedir. Ancak yasayı sosyal devletin gelişimi açısından önemli ve farklı kılan nokta, yoksulluğun önlenmesinde kamunun sorumluluk üstlenmesi yani yerel yönetimlere sorumluluk yüklemesidir (Denney 1998: 6).

Tarihin her döneminde ve her toplumda var olan yoksulluk olgusu, 16. yüzyılda liberalizmin etkisiyle sosyal bir sorun olarak algılanmaya başlanmış ve günümüz tartışmalarına konu olan biçimiyle tarih sahnesindeki yerini almıştır. 1601’de çıkarılan “Yoksulluk Yasası” temelde kentsel yaşamı tehdit eden yoksullardan, kentleri koruyabilmek amacı ile yerel düzeyde alınması gereken kamu önlemlerini kapsamaktadır. Ayrıca bu yasanın çıkarılmasında sermayenin yoksulları yedek ve ucuz işgücü olarak görmesi de etkilidir. Her iki amacın da

gerçekleştirilebilmesi için yoksulların Darülaceze benzeri bakım merkezlerinde “Workhouse” toplanarak kontrol altına alınmaları, çalışma gücü olanların çalıştırılmaları sağlanarak, ahlaki çöküşlerinin ve tembelliklerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır (Buğra 2008: 25-26).

Bu yasal düzenleme, yardım miktarının çalışanlar tarafından alınabilecek en düşük ücretten bile düşük olmasına özen göstererek, kamusal sorumluluğu “Parish” denilen yerel yönetim birimlerine bırakmıştır. Bu yasa, yoksulları temelde üç farklı gruba ayırmıştır. İlk grupta yer alanlar görme özürlüler, fiziksel özürlüler gibi elinde olmayan nedenlerle işsiz kalan insanları kapsamaktadır. Bu grupta yer alan insanların bakım merkezlerinde bakılmaları uygun görülmekte ve toplum tarafından genel kabul görmektedir. İkinci grupta yer alanlar ise çalışmalarında herhangi bir engel olmadığı halde işsiz olan yoksullardır. Üçüncü grupta ise korunmaya ve bakıma muhtaç olan ve kimsesiz olarak adlandırılan çocuklar yer almakta olup bu çocukların bakımının yetimhanelerde yapılması öngörülmektedir (Sallangül 2000: 55-56).

19. yüzyıla gelindiğinde, dönemin hakim sistemi olan kapitalizmin ideolojisine uygun olarak hazırlanan 1834 “Yoksulluk Yasası”, 1601 tarihli yasadan oldukça farklı düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Yeni düzenlemenin yerel yönetimlerin yoksullukla ilgili sorumluluğunu ortadan kaldırarak yoksulları 1601’den önceki dönemde olduğu gibi sadaka kültürüne terk ettiği söylenilebilir. Yoksullar ve çalışanlar açısından oldukça olumsuz unsurlar içeren yeni “Yoksulluk Yasası” özellikle Sosyal Darwinizm’den etkilenecek şekilde hazırlanmıştır. Sosyal Darwinizme göre yoksulun yoksul olma, zengin de zengin olma sorumluluğu bütünüyle kendi beceri ya da beceriksizliğine dayanmaktadır. Bu bakış açısının yasadaki yansıması ise çalışanların gelirlerindeki yetersizliklerin ya da sistemden kaynaklanan sorunların, yoksulluğun gerekçesi olarak gösterilemeyeceği düşüncesidir. Yoksulluğun her koşulda kişiselleştirildiği bu yasa ile ücretlere ve serbest piyasa koşullarına ilişkin alanlara müdahil olmaktan vazgeçildiği de ortaya konulmaktadır (Garvin ve Tropman 1992: 7-8).

Bu yasa, Sosyal Darwinizm’in yanı sıra Adam Smith başta olmak üzere liberal yazarların devletin elini piyasadan çekmesi, “görünmez el” olan piyasa mekanizmasının kendiliğinden sorunları çözüp, tam istihdam ve zenginlik

sağlayacağı fikrine de dayanmaktadır (Sallangül 2000: 56).

1834 tarihli Yoksulluk Yasası, “laissez- faire” bırakınız yapsınlar anlayışıyla çalışamayacak durumda olan yaşlı ve özürlülere çok düşük düzeylerde yardım sağlamayı ve işgücü piyasasını korumayı amaçlamıştır. Çalışabilecek durumda olan yoksulların ise “Workhouse” (atölye) denilen çalışma evlerinde toplanarak oldukça düşük ücretlerle ve uzun saatler çalıştırılmaları öngörülmektedir. Yeni düzenleme, yerel yönetimlerde yaygınlık kazanmış olan yolsuzluk ve rüşvet sorunlarından dolayı bu alandaki sorumluluğu da merkezileştirmiştir. Ayrıca merkezileştirmenin diğer bir önemli nedeni de işgücü piyasası açısından işsizleri bölgeler arasında dengeli dağıtabilmek ve ucuz işgücü piyasasını koruyabilmektir. Yeni düzenleme liberalizmin yoğun etkisi altında yoksullar için çok daha zor koşulları beraberinde getirmiştir. Bu dönemde çalışma evleri (workhouse) insanlık dışı zor koşullara sahip mekânlar haline gelirken hizmetlerden yararlanma isteği de onur kırıcı bir davranış haline getirilmiştir (Sallangül 2000: 58).

Özellikle İngiltere’de 1600’lerde sanayileşme süreci ile başlayan köylülükten çıkış ve demografik dönüşüm, kentsel alanlarda giderek yoksulluğun yaygınlaşmasına yol açmıştır. Kentlerde yaşayan insanların büyük çoğunluğunun bulaşıcı hastalıklar, açlık, barınma, eğitim, sağlık ve güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalması ve çıkarılan yoksulluk yasalarının bu sorunları çözmekten uzak oluşu, mevcut sistemi sürdürülemez hale getirmiştir. İşsizlerin ve sokakta yaşayanların dışında, çalışanların da iş güvencesi, düzenli ve yeterli bir gelir hakkından yoksun bırakılması, barınma vb. sorunlar yeni reformların yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Dönemin sosyal ve ekonomik koşulları içerisinde reformların oluşmasında itici güç olarak sendikal hak mücadelesi ve sosyalist siyasi akımların da etkisi oldukça fazladır. Bilhassa Marks ve Engels’in işçi sınıfı üzerindeki etkisi yaşanan bu süreçte önemli bir role sahiptir (Denney 1998: 6-7). 1905 ve 1909 yılında kurulan Kraliyet Komisyonu yeni gelişmeler ışığında yoksullukla ilgili yeni düzenlemelerin yapılmasını sağlayarak sosyal hakların artırılmasını, çalışanlar arasındaki ücret farklılıklarının azaltılmasını, doğrudan gelire orantılı vergi sistemi ile çalışanların durumunun iyileştirilmesini ve kapitalizmin nimetlerinden çalışan kesimin daha fazla yararlanmasını sağlamayı amaçlayan

düzenlemeleri yapmıştır (Marshall 2006: 29-30).

Çıkarılan yoksulluk yasaları bütün yetersizliklerine rağmen sosyal devletin gelişimi açısından önemlidir. İngiltere'deki bu gelişmeleri önemli kılan diğer bir unsur da bu yasal düzenlemelerin Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi için model teşkil etmiş olmasıdır (Garvin ve Tropman 1992: 8).

Bu gelişmelerin yaşandığı süreç, liberal ideolojinin temel felsefesi olan her şeyin piyasada görünmez bir el tarafından, kendiliğinden düzenlenebileceği yaklaşımına olan inancın koşulsuz olarak kabul edildiği bir döneme işaret etmektedir. Bireyleri doğuştan eşit haklara sahip varlıklar olarak gören liberal sistem, 1929 yılında yaşanan dünya ekonomik krizi ile yeni bir aşamaya girmiştir (Koray 2008: 8). Liberal devletten sosyal devlete geçiş aşaması olarak da nitelendirilen bu dönemde, emek gücünün meta haline gelmesi, iş güvenliğinin yeterince sağlanamaması, kadın ve çocuk emeğinin işverenler tarafından sömürülmesi, sağlık ve eğitim alanlarında yaşanan yetersizlikler liberal devlet anlayışının sorgulanmasına neden olmuştur. Yaşanan bütün bu gelişmeler, liberalizmin temel varsayımı olan doğuştan eşit haklara sahip olma anlayışının geçerliliğinin olmadığını göstermiştir (Mütevellioglu 2006: 28).

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında liberalizmin sosyal sorunları çözümü noktasında yetersiz kalması, liberalizme karşı genel bir tepkinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu tepkiler dönemin koşulları içerisinde, “liberalizmin düşüşü”, “kolektivizmin gelip çatması” ve “sosyalizmin yükselişi” gibi ifadelerde yer bulmuştur. Bu üç başlık altında ifade edilen düşüncelerin gelişimi ise 19. yüzyılın başında “kapitalist anarşi” olarak adlandırılan “bırakınız yapsınlar” anlayışının sosyal ve ekonomik yapıda meydana getirmiş olduğu kaosun bir yansıması olarak da görmek mümkündür (Briggs 2009: 210-213).

1850'li sonrası süreçte önce Fransa'da daha sonra ise diğer sanayileşen Batı toplumlarında değişik sosyalist teori ve akımların varlığı söz konusu olmuştur. Ancak bu teoriler içerisinde en etkili olanı Marks'ın ortaya koyduğu Sosyalist teoridir. Bu yaklaşım, toplumsal sınıflar arasındaki “ekonomik ilişkilere” uyumsuzluk açısından yaklaşmaktadır. Sermaye sahipleri, “burjuva” ile çalışan işçi kesimi

“proletarya” arasındaki ekonomik çıkar çatışmasından kaynaklı sınıf mücadelesinin sonucu sosyalizmin kurulacağı felsefesine dayanmaktadır. Marksist sosyalizm, ilk önce üretim araçlarının kolektif mülkiyetinin devlete ait olduğu işçi sınıfının egemenliğinde bir devlet yapılanmasına daha sonra ise sınıfsız ve devletin var olmadığı komünizme geçileceğine işaret etmektedir (Şenkal 2007: 56).

Marksist sosyalist felsefe, devrimin kapitalizmin zor şartları içerisinde bilinçlenecek olan “proletaryanın”/ “işçi sınıfının” ve sistemin iç evrimi sonucu sosyalist devrimin oluşacağı görüşüne dayanmaktadır. Bu konuya ilişkin olarak Marks ve Engels, 1848 yılında çıkardıkları “Komünist Manifesto”da, sosyalist devrime ilişkin yaşanması muhtemel süreci yapılandırmışlardır. Bu süreç, üretim araçlarının ve bunun sonucu olarak da siyasi yapının merkezileşeceği ve nihayetinde sistemin sosyalist devrimle ortadan kaldırılacağı görüşüne dayandırılmaktadır (Karsan 2009: 45-46).

Marksist bakış açısı, sosyal devletin ortaya çıkma sürecine ilişkin olarak da farklı bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Marksist bakış açısına göre sosyal devlet, liberal sistemin devamı olarak “proletarya”/“işçi sınıfı”, “burjuvazi” ve “siyasi seçkinler” arasında oluşan bir uzlaşma sonucu ortaya çıkmıştır. Bu uzlaşmanın temeli ise üretilen mal ve hizmetlerden belirli ölçülerde yararlanabilme felsefesine dayanmaktadır. Sosyal devletin gelişmesinde, sosyalist bakış açısının diğer bir katkısı da “reformcu sosyalist” sosyal demokrat hareketin gelişmesidir. Bu yaklaşım kapitalizmin olumsuzluklarının azaltılmasını, artan sosyalist devrim hareketlerin önlenmesini sağlamak amacıyla 1872 yılında “Alman Siyaset Derneği” adı altında örgütlenmiştir. Sosyal demokrat yaklaşım devletin toptan çatışma ile değiştirilmesi yerine süreç içerisinde sosyal ve ekonomik sorunlara yönelik reformların yapılması ile değiştirilmesi görüşüne dayanmaktadır. Bu bakış açısının gelişimi sosyal devletin önemli varlık nedenlerinden birisi olarak da değerlendirilebilir (Özdemir 2007: 58).

Sosyal devletin gelişmesinde etkili olan diğer bir unsur da dünya savaşlarıdır. Dünya savaşları, ulusların cinsiyet ve sınıflar arasındaki çatışmaları bir tarafa bırakarak birlikte ulusal düşmana karşı geldikleri bir dönemdir. Ayrıca savaşlar boyunca kitleler halinde yaşanan ölümler, sosyal ve ekonomik yıkımlar acı tecrübelerle şekillenmiş bir sosyal devletin oluşumuna yol açmıştır. 1942 yılında

yayınlanan Beveridge Raporu da sosyal devletin gelişimi açısından oldukça önemlidir. Uzun süren savaşta umutsuzluğa kapılan insanlara, savaşın bir gün biteceğini hatırlatan bir belge niteliği de taşıyan rapor, tam istihdam, iş güvencesi, sosyal sigorta, sosyal hizmet ve yardım önerileriyle savaş sonrası kurulacak sosyal devletin ilanı niteliğindedir (Denney 1998: 8-9). Ayrıca sosyalizm tehdidi, 1917 devriminin etkileri, 1929 buhranı ve yarattığı sonuçlar ve Keynesyen düşüncenin hakim olmaya başlaması da savaş sonrası süreçte vatandaşlık ve insan haklarının anayasa ve yasalarla devlet güvencesi altına alınmasına yol açarak sosyal devletin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur (Gül ve Sallangül 2007: 5). Modern anlamda sosyal devlet kavramının 19.yüzyılın ortalarında İngiltere ve Almanya'daki uygulamalarla başladığı, daha sonra ise Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yayıldığı görüşü genel kabul görmektedir. Sosyal devlet ya da diğer bir ifade ile refah devleti sistemi, günümüzdeki anlamıyla ilk kez İngiltere'de 19. yüzyılda çıkarılan “temel eğitim” yasasına kadar götürülmektedir. Yine sosyal devletin diğer bir başlangıç noktası olarak 1883 yılı Bismark Almanyası'nda uygulanmaya başlanan prim esasına dayalı çalışanları kapsayan sosyal sigorta sistemi kabul edilmektedir.

Sosyal devlet kavramı, kimi yazarlara göre ilk kez 1934 yılında Oxford'lu Alfred Zimmern tarafından kullanılmıştır. Ancak Başpiskopos Temple tarafından 1940 yılında “Citizen and Churchman” adlı kitabın yazılmasıyla kavramın 1941 yılından itibaren Temple tarafından popüler bir şekilde kullanıldığı vurgulanmaktadır. Kavramın yaygın hale gelmesi ise 1942 yılında Beveridge Raporu ile gerçekleşmiştir. Ekonomik kriz ve savaş yıllarında geliştirilen sosyal devlet kavramı, bütün siyaset bilimciler ve halk tarafından yaygın bir şekilde kullanılabilir hale gelmiştir. Geniş bir kavramsal tanımlamaya sahip olan sosyal devlet olgusu, her ülkenin içinde bulunduğu sosyal refah rejimine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Ancak genel felsefesi, sosyal sorunlara temel insan hakları çerçevesinde yaklaşarak yoksulluğu, eğitimsizliği, sosyal güvencesizliği ortadan kaldırmaktadır. Sosyal devletin anayasal düzeyde ilk kabulü, 1848 Fransız Anayasası'nda klasik hakların yanında sosyal ve ekonomik haklara da yer verilmesiyle gerçekleşmiştir. Yine 1919 yılında Almanya'da Weimar Anayasası, sosyal devletin gelişimi açısından önemli bir belge olarak nitelendirilebilir. Benzer sürecin II. Dünya Savaşı sonrası 1947 İtalyan, 1949 Alman, 1958 Fransız anayasalarında devam ettiği görülmüştür. Türkiye'de ise

1961 ve 1982 anayasalarında sosyal hukuk devleti kavramı yer almıştır (Özdemir 2007: 16-18).

Esping Andersen'e göre, sosyal devlete ilişkin yapılmış olan çalışmalarda genel olarak bir kavram kargaşası söz konusudur. Sosyal devlet kavramı, "sosyal politika" veya "refah rejimleri" kavramlarıymış ve aynı niteliğe sahipmiş gibi kullanılabilir. Burada kavramlarla ilgili üzerinde asıl durulması gereken nokta, sosyal politikanın insanlık tarihi kadar eski bir geçmişi olmasına rağmen, sosyal devlet kavramının yeni ortaya çıkmış olmasıdır. Sosyal politika uygulamaları sosyal devlet olmadan var olabilir, ancak aynı durum sosyal devlet için söz konusu değildir. Sosyal devlet yaklaşımı genel olarak "sosyal politika paket"inin ortaya çıkmasına dayandırılabilir kadar basit bir kavram değildir. Ayrıca unutulmamalıdır ki, sosyal politika uygulamalarının mevcut olduğu her devlet, sosyal devlet olarak ifade edilemez. Bu duruma 1920'lerdeki Nazi Almanyası uygulamaları, İngiltere ve 1960'lardaki Franko İspanyası en iyi örnektir. Bütün bu örnekler "sosyal devlet" kavramının ve içeriğinin sosyal politikalardan farklı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Andersen 2006: 35-36).

Sosyal devlet kavramı, yeni bir sürece işaret etmekte olup mevcut liberal düzenin savaş sonrası devamı anlamına gelmemektedir. T.H. Marshall'ın da ifade ettiği gibi yurttaşlık hakları başta olmak üzere siyasi ve sosyal hakların gelişimi "sosyal sınıf sisteminden" kaynaklanan eşitsizlikleri giderebilmek için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. 19. yüzyılın sonlarında yurttaşlık haklarının sosyal eşitsizliğin azaltılmasında yeterince etkili olamadığı görülmektedir. Ancak 20. yüzyıla yol gösterici özelliği, bu süreci tarihsel anlamda önemli kılmaktadır. Bu süreçte sosyal devlet, diğer bir ifadeyle düzenleyici ve dengeleyici devlet yapısı ufuklarda gözüküyordu. Ancak 19. yüzyılda yurttaşlık haklarının, dışında siyasi hakların da gündeme gelmesi, liberal devlet yapısına karşı potansiyel bir tehlike olarak algılanmıştır. Çünkü siyasi iktidarlara nüfuz edebilmenin yolu, siyasal olarak seçme ve seçilme haklarına sahip olmaktan geçmektedir. Siyasi hakların elde edilmesi de sosyal hakların geliştirilmesi açısından vazgeçilmezdir. Bu hakların geliştirilmesi ile yurttaşlık temelinde eşitliğin sağlanması, liberalizmin kendi iç yapısından kaynaklı sosyal eşitsizliklerin giderilebilmesini kolaylaştırması açısından önemlidir. Sonuç

olarak bütün bu gelişmeler sosyal devleti ortaya çıkaran yapısal dönüşümlerin arka planına işaret etmektedir (Marshall 2006: 27-28).

Sosyal devleti ortaya çıkaran, liberal devlet anlayışının arka planında ise doğal hukuk öğretisinin faydacılık felsefesi vardır. Doğal hukuk öğretisi insanların doğuştan gelen bir takım dokunulmaz haklara sahip olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu hakların başında ise mülkiyet hakkı gelmektedir. Liberal devlet anlayışının çağdaş temeli de, mülkiyet haklarına dayalı bir hukuk sistemine dayanmaktadır. Liberal devlet anlayışı, mülkiyet ve ekonomik kalkınmayı hedeflerken insani boyutu göz ardı edebilmektedir. Sosyal devlet ise liberal devletten farklı olarak, ekonomik gelişmenin mümkün olduğu ölçüde en asgari insani kayıplarla karşılanması gerekliliğini temel amaç olarak benimsemektedir. Sosyal devlet anlayışı, sosyal ve ekonomik dengenin sağlanmasını ve günün gereksinmelerine göre insanların ihtiyaçlarının karşılanmasını hedefleyen bir anlayışa sahiptir. Sosyal devlet, bireysel ve toplumsal yapının devamlılığını ve kuşaklar arası dayanışmayı hedeflemektedir (Koçdemir 2002: 248-249).

Sosyal devlet içerisinde sosyal hizmetin örgütlenmiş olması, devletin sisteme kasıtlı müdahalesi anlamına gelmektedir. Sosyal devlet, bireyleri ve aileleri karşılaşma olasılığı yüksek sosyal risklere (işsizlik, hastalık, yaşlılık vb. gibi olumsuzluklara) karşı korumak ve bu riskleri en aza indirmeye yönelik çalışmaları yapmakla yükümlüdür. Bu sorumluluğun bir sonucu olarak toplumun bütün kesimleri arasında eşitliğin ve hakça paylaşımın oluşmasının önündeki engelleri de kaldırmakla görevlidir. Ayrıca sosyal devlet, vatandaşlarına asgari düzeyde bir gelir ve daha iyi yaşam koşullarına sahip olma olanaklarını da sağlamalıdır (Briggs 2009: 210-213).

Sosyal devlet kavramının yaygın olarak kullanımı, II. Dünya Savaşı sonrası 1945-1975 yılları arasında olmuştur. Sosyal devlet kavramına ilişkin çok çeşitli tanımlamalar söz konusu olmasına rağmen bu tanımlamaların ortak prensiplerinin Glennerster tarafından (2000) iyi bir özetlenmesi yapılmıştır. Söz konusu sosyal devletin temel prensipleri (Glennersters 2000: 6-7):

- Tam istihdamın ve iş güvenliğinin sağlanması

- Bir ulusal asgari gelir güvencesinin oluşturulması ve devletin bu sorumluluğu üstlenmesi
- Toplumunu oluşturan bütün sınıflara sağlık ve eğitim hizmetlerinin ücretsiz ve eşit olarak sunulması
- İstenilen amaçlara ulaşmada devletin düzenleyici ve kontrol edici merkezi bir rol üstlenmesi
- Devletin sosyal güvenlik olanaklarını yasal olarak sağlaması ve her türlü tehdiye karşı vatandaşını koruması şeklinde özetlenebilir.

Sonuç olarak sosyal devlet, sosyal ve ekonomik yapıyı düzenleyici bir role sahiptir. Vatandaşları arasında doğumla ya da farklı nedenlerle ortaya çıkan eşitsizlikleri dengeleyici politikaları oluşturan ve uygulayan bir sistemi ifade etmektedir. Sosyal devlet; eğitim, sağlık, işsizlik gibi sosyal sorunların ortadan kaldırılması noktasında sosyal hizmet politikaları geliştirerek profesyonel müdahalelerde bulunan; ayrıca vatandaşlarına, günün yaşam koşullarına uygun standartları sağlamayı ve bunu geliştirmeyi hedefleyen bir devleti ifade etmektedir.

Diğer taraftan sosyal devlet kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için sosyal devletin sosyal risk önleme araçları olan sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmet üzerinden incelenmesi gerekmektedir. Ancak sosyal sigorta uygulamaları, araştırma kapsamı dışında yer almaktadır. Ayrıca sosyal yardım hizmetlerini, sosyal hizmetin uygulama ve hizmet alanı olarak da ele almak mümkündür. Sosyal hizmet mesleği, ruhsal ve bedensel sağlığı yerinde olan ancak çeşitli sosyal ve ekonomik nedenlerle kendi kendine yetemez duruma gelmiş insanların kendi kendine yeterli hale gelmesini sağlamada sosyal yardımlardan yararlanabilmektedir (Çengelci 1993: 22). Tez kapsamında, sosyal yardımlar da sosyal hizmetin bir müdahale yöntemi olarak ele alındığından aşağıda sosyal hizmetin gelişiminin değerlendirilmesi uygun bulunmuştur.

3.2. Refah Devleti Kavramı

Terminolojiye ilişkin açıklamalarda değinildiği gibi refah devleti, sosyal devlet uygulamalarında kurumsallaşmanın en ileri aşaması olarak ele alınmaktadır. Esas olarak, 20. yüzyılda derinleşen toplumsal çelişkilerin ürünüdür. Refah devletine ilişkin tanımlar, refah devletinin tarihsel kökenleri, amaçları ve işlevleri konusundaki farklılıklara paralel bir çeşitlilik gösterir. Amaç ve işlevleri hakkında fikir veren bir tanıma göre refah devleti “bireylere ve ailelere asgari bir gelir güvencesi veren, onları toplumsal tehlikelere karşı koruyan, onlara sosyal güvenlik olanakları sağlayan, toplumsal konumları ne olursa olsun tüm vatandaşlara eğitim, sağlık, konut gibi sosyal hizmet alanında belirli bir standart getiren devlettir” (Koray 2005: 84).

20. yüzyıla ait bir olgu olan refah devletinin kurumsal temelleri, ekonomik-sosyal hakların güvence altına alınmasını ve teşvikini amaçlayarak oluşturulmuştur. Liberal devlet kuramının dayandığı özgürlük anlayışının aksine refah devletinde özgürlük, insan hakları söylemi ve uygulamasına ekonomik-sosyal hakların dâhil edilmesiyle ve devletin ekonomik ve sosyal alanda alacağı önlemlerle insanları özgürleştirilmesiyle yaşanabilecektir. O halde, refah devletinde insanların özgürleşmesinin yolu devletin piyasaya müdahale etmemesinden değil, hem ekonomik hem de sosyal alana müdahale ederek bu alanları düzenlemesinden geçmektedir (Şaylan 2003: 83- 84). Kuşkusuz buradaki müdahale ve düzenlemelerin ardında yatan düşünce toplumsal hayatı her yönüyle kuşatmak değil, ekonomik-sosyal hakları güvence altına almak ve teşvik etmek olacaktır.

Ekonomik ve sosyal haklarla ilişkisi çerçevesinde değerlendirdiğimizde, 1929 dünya ekonomik bunalımından sonra uygulamaya konan Keynesyen refah devletinin temel işlevleri şu şekilde özetlenebilir (Sallangül 2004: 150):

- Devletin yoksullara ve bakıma muhtaç olanlara yönelik yardımları doğrudan yürütmesi,
- Devletin kişi refahındaki rolü göz önüne alınarak, eğitim ve sağlığı da refah kapsamına alması,
- Devletin tam istihdamı sağlaması,

- Devletin temel sanayi dallarını -enerji, haberleşme, ulaşım ve alt yapı- millileştirmesi,
- Devletin serbest piyasanın ürünü olan gelir dağılımındaki eşitsizlikleri, adaletli bir gelir dağılımına göre vergilendirmesi (artan oranlı-progressive taxation) ve sosyal sigortacılık sistemini tüm vatandaşlarına sunarak risklere karşı koruması,
- Devletin kadınlar, azınlıklar, göçmenler gibi toplumda dezavantajlı durumda olanlara yönelik pozitif ayrımcılık programları geliştirip uygulaması.

Temel işlevlerinden de anlaşılacağı gibi refah devleti, bireyi piyasa koşullarıyla baş başa bırakmamak üzere devlet müdahalesini gerekli görmekte; ekonomik ve sosyal politikanın belirlenmesinde devlete önemli görevler yüklemektedir. Refah devletinin krizi ise, devletin yukarıda belirtilen işlevlerine ilişkin yapısal değişikliklerin ifadesidir. Sosyal devlet, sosyal politika ve ekonomik-sosyal hakların gelişimi, birbirine paralel ve özellikle 20. yüzyılda iç içe geçen bir sürece işaret eder. Bir yandan toplumsal mücadeleler insan haklarının kapsamını genişletmiş; özgürlük, eşitlik, insan onuru gibi kavramların yeniden düşünülmesini, farklı felsefi ve ideolojik zeminlerde tartışılmasını sağlamıştır. Diğer yandan bu ‘yeni’ haklar, devletler açısından yeni yükümlülük ve faaliyet alanlarının tanımlanmasını gerektirmiştir. Ekonomik-sosyal hakları güvence altına almak, refah devletinin temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Hatta Marshall’ın, vatandaşlık haklarının (veya demokratik hakların) gelişim sürecinin son halkası olarak sosyal haklardan söz etmesi nedeniyle refah devleti, tüm vatandaşların sosyal haklarını garanti eden devlet olarak da tanımlanmıştır. Aynı nedenle Batı literatüründe sosyal haklar yerine kimi zaman “refah hakları” teriminin kullanıldığı da görülür (Vogel 2003: 49).

Refah devletinin tanımında görülen çeşitlilik, farklı refah rejimleri konusunda da geçerlidir. Esping-Andersen’in üçlü refah tipolojisi yaygın olarak kabul görmüş bir kavramsallaştırmadır. Bu tipolojiye geçmeden önce, düşünürün sosyal hakları ve refah devletini hangi çerçevede ele aldığını belirlemek gerekir. Esping-Andersen, sosyal hakları Karl Polanyi’nin “metalaşmanın sınırlandırılması” (de-

commodification) kavramıyla açıkladığını belirtir. Sosyal hakların belirleyici özelliği, bireylerin yaşam standartlarını piyasa güçlerinden bağımsız olarak belirlemesine izin vermesi; bireylerin metalaşmasını sınırlandırması ve azaltmasıdır (Andersen 1998: 3). Sosyal hakların diğer haklarla, özellikle de mülkiyet haklarıyla aynı hukuki statüye ve işlevselliğe kavuşturulması, dokunulmazlıklarının sağlanması ve kişinin verimliliği temelinde değil vatandaşlık temelinde temin edilmesi, kişinin piyasa karşısında metalaşmasını sınırlandıracaktır. Bununla birlikte, refah devleti sadece güvence altına aldığı haklar temelinde tanımlanamaz. Refah devletini analiz ederken, devlet faaliyetlerinin piyasa ve ailenin rolü ile ilişkisinin de mutlaka hesaba katılması gerekir (Andersen 1998: 21). Refahın sağlanmasında devlet dışı aktörler olarak aile ve piyasanın dikkate alınması, refah rejimi kavramını kullanıma sokmuştur (Andersen 1998: 37).

Devlet, piyasa ve ailenin refahın sağlanmasında oynadıkları rollerin farklılaşması, farklı refah rejimlerini ortaya çıkarır. Bu çerçevede kapitalist refah devletleri üç ana başlık altında toplanabilir: Liberal, muhafazakâr ve sosyal demokratik refah devletleri. Liberal refah devletinde, ihtiyaç tespitine dayalı yardımlar ve mütevazı sosyal sigorta planı hâkimdir. Buna karşılık devlet, piyasayı aktif ya da pasif olarak destekler. Tipik örnekleri ABD, Kanada ve Avustralya'dır. Muhafazakâr ya da korporatist refah devleti, piyasanın verimliliği veya metalaşma ile ilgilenmez. Statü farklılıklarının korunması hâkim olduğundan, haklar, sosyal sınıf ve statüye bağlanmıştır. Devlet piyasaya hükmeder. Muhafazakâr refah rejiminin şekillenmesinde kilise de belirleyici olduğundan, geleneksel aile ilişkilerinin korunması önem taşır. Sosyal yardımlar tipik olarak çalışmayan kadınları dışarıda bırakır ve aile yardımları aracılığıyla annelik teşvik eder. Gündüz bakımı ve benzeri aile hizmetleri pek gelişmemiştir. Bu rejimin tipik örnekleri Avusturya, Fransa, Almanya ve İtalya'dır. Sosyal demokratik refah devleti, evrensellik ilkesi ve sosyal hakların metalaşmasının sınırlandırılması ile, yeni orta sınıfı da içerecek şekilde oluşturulmuştur. Hem piyasa hem de geleneksel aile karşısında özgürleşmek önem taşır. Aileye bağımlılık değil bireysel bağımsızlık maksimize edilmeye çalışılır ve bu nedenle ailenin giderleri 'toplumsallaştırılır'. Bu çerçevede çocuk, hasta, yaşlı ve muhtaç durumda olanlara yapılacak doğrudan transferler önem kazanır. Bu rejimin tipik örnekleri ise İskandinav ülkeleridir (Andersen 1998: 26-28).

Esping-Andersen'in üçlü tipolojisi daha ziyade Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinin deneyimlerini betimlediği için eleştirilmiştir. Örneğin, 1989'da Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından merkez ve Doğu Avrupa'da köklü değişikliklerin yaşanması sonucunda Batı Avrupa modeliyle tamamen uyuşmayan yeni refah rejimlerinin ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Bu rejimlerde, totaliter siyasî ve ekonomik sistemler ve bu anlamda devlet sosyalizmi reddedilmekle birlikte, sistemin tüm değerlerinden, özellikle eşitlik ilkesinden vazgeçilmediği belirtilmektedir. Ortaya çıkan yeni koşullar çerçevesinde, Batı ve merkez Avrupa'da ortaya çıkan devlet tipleri beş kategoriye ayrılmıştır: Liberal hukuk devleti, sosyal hukuk devleti, paternalistik refah devleti, ulusal dini devlet (national religious state) ve teknokrat yenilikçi devlet. Farklı refah modellerinin buluşabileceği ortak paydanın, ekonomik-sosyal haklar için asgarî standartların belirlenmesi olabileceği belirtilmektedir (Drzewicki ve diğ. 1992: 17).

Son yıllarda Güney Avrupa modeli de ayrı bir refah rejimi olarak kabul edilmekte ve kimi analizlerde Türkiye'ye de bu model çerçevesinde yer verilmektedir. Güney Avrupa tipi refah rejimlerinde, küçük işletmelerin sağladığı istihdamın, kendi hesabına veya ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların çok önemli olduğu bir emek piyasası vardır. Kayıt dışı işlemler geniş yer tutar. İşçilerin yurtdışına çalışmaya gitmesi ve kazançlarının bir bölümünü geride kalan aile fertlerine göndermesi yaygın bir durumdur. Sosyal güvenlik sistemi, korporatist özellikler taşır ve sosyal haklar eşitsiz dağılmıştır. Devlet, sosyal güvenlik alanında formel kanallar vasıtasıyla sınırlı rol oynar. Buna karşılık, partikülarist nitelikli, içinde patronaj ilişkilerinin önemli rol oynadığı mekanizmalarla, bireyin geçim olanaklarını önemli ölçüde etkiler. Uygulanan sosyal politikalar içinde bağlantısı olmayan sosyal yardım kalemleri, yani doğrudan doğruya yoksulluk ve yoksulluktan kaynaklanan dışlanmayı önlemeye yönelik politikalar yok denecek kadar azdır. Bununla yakından ilgili biçimde, özellikle aile, bunun yanı sıra da farklı yerel idareler, dini ve dini olmayan yerel kurumlar bireyin geçimini sağlamasında ve risk durumlarıyla baş etmesinde çok önemli role sahiptirler (Buğra ve Keyder 2003: 13-14).

Görüldüğü gibi, refah rejimleri birbirlerinden önemli ölçüde farklılaşmakta;

ekonomik ve sosyal alanda devlete farklı roller biçmektedirler. Mevcut modeller içerisinde sosyal demokratik refah devletleri, bireyi toplumsal bağımlılıklardan özgürleştirmek, bireyin ihtiyaç duyduğu hizmetleri toplumsallaştırmak ve sosyal haklardan yararlanan tabanı genişletmek hedefleriyle öne çıkar. Modern toplumsal yaşamın risklerine karşı bireyi korumak, herkese insan onuruna yakışır bir hayat olanağı sunmak, yoksulluğu, sosyal dışlanmayı ve sınıfsal ya da toplumsal çatışmayı engellemek, sosyal barışı, sosyal adaleti ve sosyal bütünleşmeyi sağlamak, refah devletinin başlıca hedefleridir. Bauman'ın refah devletine ilişkin tanımı da bu özelliği vurgular: “Refah devleti’ kavramı, tüm uyruklarının refahını (yani sadece hayatta kalmaktan fazlasını; belirli bir toplumda, belirli bir zamanda, onurlu bir şekilde hayatta kalmayı) sağlamanın, devletin yükümlülüğü olduğu düşüncesini ifade eder” (Bauman 1999: 67). Burada esas olan, kamusal refahın gerçekleştirilmesi ve tüm yurttaşların onurlu bir hayat yaşamalarının bir hak olarak sağlanmasıdır (Bauman 1990: 68).

Refah hedefine ulaşmak için geliştirilecek politikaların ekseninde ekonomik-sosyal haklar vardır. Asgarî düzeyde de olsa eğitimin, sağlığın, beslenmenin, barınmanın sağlanması; çalışmak isteyenler için çalışma olanaklarının sunulması; çalışmayan veya çalışamayan kişiler için asgarî bir gelirin temin edilmesi; işsizlik, hastalık, yaşlılık gibi durumları da kapsayacak şekilde sosyal güvenliğin sağlanması, risk altındaki grupların özel tedbirlerle korunması yönündeki politikalar, temelde ekonomik-sosyal hakların konusudur. Refah devletinden söz edildiğinde, iktisadî, hukukî, idarî yapının bu hakları sarmala alarak oluşturulması gerekir. Böylelikle toplum ve devlet arasında bir mutabakattan, yani toplum sözleşmesinin yeniden yazılmasından söz etmek mümkün hale gelebilecektir.

3.3. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Hizmet Mesleğinin Tarihsel Gelişimi

3.3.1. Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Tarihsel Gelişimi

Sosyal hizmet tıpkı sosyal refah, sosyal politika ve sosyal güvenlik kavramları gibi Sanayi Devrimi sonrasına ait bir kavramdır. Bu açıdan sanayi devrimi ve sonrası endüstrileşme aşamaları ile sosyal hizmet, sosyal politika ve sosyal refah kavramları ilişkili bir şekilde okunmalıdır. Nitekim sosyal refah

anlayışına paralel olarak sosyal güvenlik ve sosyal çalışma kavramları ortaya çıkmıştır (Kongar 1972: 146-147).

Sanayi devrimi kabaca, 18.yüzyılın sonlarına doğru yaşanan bilimsel gelişmelerin, üretim araçlarına yansımaları ile yeni bir ekonomik sisteme geçiş olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda doğal enerji kaynakları ile çalışan basit araç ve gereçlerden, seri üretim yapabilen makinalaşmaya geçiş sanayi devrimin en belirleyici özelliğidir. Buhar ve elektrik gibi sürekli enerji kaynakları sayesinde seri üretim sağlanabilmiş ve böylece sektörel bazda makineleşme başlamıştır. Temelde üretim araçlarının değişmesi gibi basit cümlelerle ifade edilen sanayi devrimi, Dünya tarihi açısından en köklü değişimlerin, dönüşümlerin yaşandığı, toplumsal alandan ekonomik alana, sağlıktan, nüfusa kadar insan yaşamı ile ilgili olan her alanda taşların yerinden oynadığı bir kırılma noktasıdır (Dilik 1991: 39).

Sanayileşme ile yıkılan derebeylikleri yerini yeni sanayi kollarına bırakırken, köylülerin işsizlik nedeni ile kente göç etmesi, kurulan fabrikaların birçok zanaat ve meslek grubunu ortadan kaldırması gibi nedenlerle sanayi devrimi pek çok yeni sorunun doğmasına neden olmuştur (Altan 2003: 14). Nitekim fabrikaların kurulması ile kent nüfusu artmış, tarım sektörünün sanayi sektörüne doğru hızlı bir geçiş yaşanmıştır. Kentteki istihdam olanaklarının kırsal alana göre daha fazla olması insanları kente göç ettirmiş, bu göç aile bağlarının zayıflaması, sosyal kırılma ve kimlik kaybı gibi sorunların oluşmasına neden olmuştur (Zastrow 2013: 50). Bununla beraber, nüfus artışı, ağır çalışma şartları ve düşük ücretler nedeniyle, kentlerde daha önce görülmemiş, özellikle işçi sınıfını ilgilendiren yeni sorun alanları oluşmuştur. Sanayileşmenin getirdiği bu yeni sorun alanları ailelerin dağılması, suç oranlarının yükselmesi, hastalıkların ve yoksulluğun artması, barınma sıkıntısı, işsizlik, yaşlılık gibi sorunları da beraberinde getirmiştir (Talas 1967: 2).

Oluşan sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla gönüllü sosyal hizmet uygulamaları oluşmuş, bu bağlamda 1800'li yıllardan 1930'lu yıllara kadar devlet desteğinin olmadığı, dini bir hayırseverlik temeline yaslanan ve üst-orta seviyedeki gönüllülerin yürüttüğü, sosyal hizmet faaliyetleri görülmüştür (Zastrow 2013: 52). Bu gönüllü sosyal hizmet kurumlarının ilk örnekleri arasında, 1877'de Amerika'da kurulan Charity Organization Society (Yardım İşleri Derneği) ve İngiltere'de 1884'de

kurulan yardım evi Toynbee Hall gösterilebilir (Acar ve amur Duyan 2003: 7). Ayrıca 1820'de kurulan ve yoksulların evlerine giderek yoksullukla mücadele yöntemleri anlatan Yoksulluğu Önleme Topluluğu da ilk gönüllü sosyal hizmet uygulamaları arasındadır (Duyan ve diğ. 2008: 12).

Uygulamadan doğması ve herkesin sosyal yardımla ilişkili olabilme potansiyeli nedeniyle sosyal hizmetin bir meslek olarak uzmanlaşma süreci zor ve uzun süreli olmuştur (Şahin 2000: 112). Yardım evlerinin dışında uzmanlaşmayı sağlayan koşullar ancak sosyal hizmet eğitimi ile gerçekleşmiştir. 1904'te ilk sosyal hizmet eğitimi veren kurslardan, tam zamanlı okullara geçilmiştir (Duyan ve diğ. 2008: 13). Sanayileşme sonrası yaşanan sosyal sorunlara çözüm bulmak için, devlet dışında, gönüllü faaliyetlere bağlı olarak yürütölen çalışmalar zamanla bilimsel bir içerik kazanarak uzmanlaşmış ve sosyal hizmetin bir meslek haline gelmesini sağlamıştır (Myles ve Quadagno 2000: 156).

18. yüzyılda liberal düşünce, sadece devletin piyasaya müdahalesini sınırlandırmakla kalmayıp aynı zamanda vatandaşlara karşı sorumluluğunu da sadece temel hak ve özgürlüklerin korunması olarak belirlemiştir. Bu nedenle bu 18. ve 19. yüzyılda devletin, sosyal sorunlara çözüm bulmak için çıkardığı çeşitli yasalar dışında, sosyal refaha ilişkin herhangi bir yaklaşım ya da uygulaması bulunmamaktaydı (Göze 2005: 365). Ancak, I. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan gelişmeler, bireyselci liberal düşüncenin sarsıntıya uğramasına neden olmuş ve bu sarsıntı sosyal hizmet alanlarında kendini göstermiştir. Nitekim piyasalardaki durgunluk ve artan sosyal sorunlar karşısında devletin bu sorunları çözmesi ve öngörölemeyen risklere karşı vatandaşlarını koruma altına alması fikri yaygınlaşmaya başlamıştır (Sallangöl 2006: 146). Ayrıca savaş sonrası psikolojik durum, tıbbi sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyacı doğurup, zamanla sosyal çalışmacının mahkeme, okul ve klinik gibi farklı kurumlarda çalışmalarının önünü açmıştır (Duyan ve diğ. 2008: 14).

I. Dünya Savaşı sonrası yaşanan gelişmelere paralel olarak uluslararası düzeyde sosyal hizmet örgütlenmeleri başlamış ve 1917'de ilk Ulusal Sosyal Hizmet konferansı düzenlemiştir (Acar ve amur Duyan 2003: 7). 1930'larda Amerika'da yaşanan ekonomik krize bağlı olarak artan işsizlik ve yoksulluk oranları, alternatif

ekonomik sistem olarak komünizmin varlığı ve bireyselcilik inancının sarsılması gibi etkenler sebebiyle, sosyal refah anlayışında önemli gelişmeler yaşanmıştır. (Zastrow 2013:54).

Sosyal hizmet ve refah uygulamalarının tarihine yasal süreçler açısından bakılacak olursa, bu bağlama dikkat çeken ilk yasalardan biri 1349 yılında İngiltere'de çıkan Yoksullar Yasasıdır. Bu yasayı, 1601'de çıkarılan Elisabeth Yoksullar yasası izlemiştir. Elisabeth Yasası, yoksullar, sakatlar ve kimsesiz çocuklar için devlet tarafından uygulanacak çeşitli tedbirleri içermektedir (Myles ve Quadagno 2000:156). Bunun dışında İngiltere'de 1911'de ulusal sigortanın yürürlüğe girmesi ile hasta ve işsizler sigorta kapsamına alınmıştır. Ulusal sigortanın kapsamı 1925'te dul, yetim ve emeklileri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu gelişmeleri 1942'de çıkarılan ve 1948'de tam olarak uygulamaya konulan Beveridge Raporu izlemiştir. Rapor her vatandaşı sosyal sigorta sisteminin bir parçası haline getirirken, eğitim, sağlık, şehir planlaması ve barınma ile ilgili devlet uygulamaları içermektedir (Kongar 1972: 150-151).

Almanya ise sosyal güvenlikle ilgili ilk yasaların çıktığı ülkedir. Bismark Yasaları olarak tanımlanacak sosyal güvenlik yasaları ile Almanya, 19. Yüzyılın sonunda çalışanlar ile sistem arasındaki çatışmayı sonlandırmayı amaçlamaktadır (Demirbilek 2009: 28).

Amerika'da 1773'den itibaren çeşitli eyaletlerde yoksulluğa ilişkin yasalar çıkarılmasına rağmen, sosyal refah programlarının düzenlenmesi ile ilgili en önemli yasalardan biri kabul edilen sosyal güvenlik yasası ancak 1935'te yürürlüğe girebilmiştir (Demirbilek 2009: 27-28). Bu yasanın arka planında 1929'da yaşanan büyük buhran ve neticesindeki sorunlar sebebi ile sosyal güvenliğin bireyin dışında olmadığı düşüncesinin sarsılması gösterilebilir. Amerika'da hukuki açıdan önemli bir diğer yasa ise 1964'te çıkarılan sosyal güvenlik yasasıdır. Bu yasa ile yaşlı, dul, yetim, sakatlık sigortası, iş kazaları sigortası, geçici sakatlık sigortası ve kamu yardım programlarını kapsayacak bir sosyal güvenlik programı uygulamaya konulmuştur (Kongar 1972: 153).

Fransa'da ise ilk 1839-1913 yılları arasında kalabalık ailelere, yoksullara ve

yaşlılara yardım için yasal yardım birimleri kurulmuştur. 1946 yılında çıkarılan yasa ile sosyal hizmet uygulama esasları ve sosyal hizmet birimlerinin işleyişine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (Demirbilek 2009: 28).

II. Dünya Savaşı sonrası gelişen sosyal politikalar sadece belli bir grubun değil, halkın tamamının sosyal refah kapsamı içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunarak, bireyselci liberal devlet yerine refah devleti kavramını güçlendirmiştir. Tüm bu gelişmelere bağlı olarak sosyal hizmet giderek uzmanlaşma fırsatı bulmuş ve meslek halini almıştır. Önceleri yaşlı sakat ve bakıma muhtaç kişilere yardım amacı ile sosyal kişisel çalışma yöntemlerine başvurulurken, 1960-1980 yılları arasında sosyal hizmet teorik açıdan yeni açılımlara kavuşmuştu. 1970'li yıllardaki ekonomik kriz neticesinde refah devleti sorgulamaları artarken buna paralel olarak, Sovyetler Birliği'nin dağılması, sermayenin küreselleşmesi ve neo-liberalizmin yükselmesi gibi nedenler, refah devleti anlayışı sarsmaya başlamıştır (Demirbilek 2009: 30-31).

3.3.2. Türkiye'de Sosyal Hizmet Mesleğinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de sosyal hizmet gelişimini anlayabilmek için, tarihsel süreci cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayırmak gerekmektedir. Cumhuriyet öncesi dönem olarak da nitelendirilen, Osmanlı dönemini de benzer şekilde, Tanzimat öncesi geleneksel dönem ile Tanzimat sonrası batılılaşma etkisindeki dönem olmak üzere iki farklı süreç üzerinden değerlendirmek gerekmektedir.

Türkiye'de sosyal hizmetin tarihini kültür ile ilişkilendirdiğimizde, hayırseverlik kavramı ile karşılaşmaktadır. Bu kavram günümüzdeki sosyal yardımlara denk gelecek bir niteliğe sahip olması ile birlikte, gönüllülük esasına dayandığı için tam olarak sosyal yardım niteliğinde kabul edilememektedir. Kültürel arka planın yanı sıra, son yıllarda sosyal hizmeti tarihsel ve sosyokültürel zemine oturtmaya çalışan birçok akademik çalışma, vakıf ve sosyal hizmet ilişkisine değinmektedir. Bu bağlamda vakıfların sunduğu hizmetlerin, sosyal hizmetle benzerliğine dikkat çekilmekte ve vakıfların sosyal hizmet sunan kurumlar olduğu ileri sürülmektedir. Sosyal hizmetin hem mesleki hem de bilimsel gelişimi göz önüne alındığında bu fikir birçok açıdan fazla zorlama bulunabilir; ancak sosyal hizmetin

temel amaçlarından biri olan sosyal adalet ve sosyal yardım kavramları açısından yaklaşıldığında bu kavramların Osmanlı devletindeki karşılığının vakıf ve vakıf müesseseleri olduğunu belirtmek gerekir.

Osmanlı Devleti kurulduktan sonra vakıfların sayısı oldukça artmış, devletin sorumluluğunda olan birçok kamusal hizmet, vakıflar tarafından verilmiştir. Bu anlamda Batı'da kilise ve belediyelerin yaptığı işlevleri, Osmanlı Devleti'nde bireyler tarafından kurulan vakıflar üstlenmiştir. Bununla birlikte vakıf malları ne devlete, ne de fertlere ait olmayıp üçüncü mülkiyet kategorisinde değerlendirilmiştir (Çizikakça 2006: 22).

Arapça karşılığı "vakf" olan ama Türkçede "vakıf" şeklinde telaffuz edilen kelime (Güler 2002: 7), sözlük anlamı olarak "durdurmak, alıkoymak, ayakta beklemek, dinlendirme" manasına gelmektedir. Çoğulu "evkaf" ve "vukuftür (Öztürk 1983: 27). Bununla beraber, vakfi yardımlaşma olarak tanımladığımızda birçok toplumda sosyal yardımlaşmanın var olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda vakıf kökeninde Bizans'tan eski Mezopotamya uygarlıklarına kadar götüren çeşitli görüşler mevcuttur (Çizikakça 2006: 22).

Osmanlı devletinde ise vakıfların işlevleri oldukça geniştir. Sosyal hizmet bağlamında vakfın işlevleri, yardım ve hizmet kavramları içinde değerlendirilebilir. Vakıfların yönetimi ve finansmanı bağımsız olup, vakıf malları, kamu ve özel mülklerin dışında üçüncü bir mülk kategorisi oluşturur. Birçok farklı ihtiyacı karşılayarak, toplumda servetin dağılmasına aracılık ederler. Nitekim yüzlerce vakıftan oluşan Osmanlı vakıf sistemi, bayındırlık hizmetleri, dini kültürel hizmetler, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik ve dayanışma hizmetleri, hayır hizmetleri gibi birbirinden farklı birçok hizmeti içermektedir (Kozak 1994: 16-17). Sosyal hizmete yönelmiş vakıfların amaçları arasında dul kadınların bakımı, yolculara yardım, kimsesiz yoksulların cenazelerinin kaldırılması, yolların temizlenmesi, gibi hizmetler sayılabilir (Kongar 1972). Ayrıca yoksulların ücretsiz hamamda yıkanması, ilaçlarının alınması, doktor temin edilmesi, yolculara yemek verilmesi, sokakların aydınlatılması, yol, kaldırım, köprü yapılması gibi hizmetlerin çoğu da vakıflar tarafından verilmektedir (Kozak 1994: 16-17).

Vakıf sisteminin yanında mesleki bir örgütlenme olan "ahilik sistemi", sosyal güvenlik, sosyal yardım ve meslek eğitimi gibi işlevlere sahiptir. Esnaf, hastalık, evlenme, doğum ve ölüm gibi ihtiyaç anlarında aynı-nakdi yardım olarak kullanılmak üzere sandıklar oluşturmuşlardır. Tanzimat'la birlikte başlayan batılılaşma faaliyetleri, ile sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin ilk kamusal kurumlar oluşmaya başlamış ve bu alanda bazı yasalar çıkarılmıştır. Bu yasal düzenlemelere ilişkin kronolojik sıralama aşağıdadır:

-1845'te işçi faaliyetlerinden güvenliğin sağlanmasına kadar çeşitli hükümler içeren Polis Nizamı yasası çıkarılmıştır.

-1863'te Mevadd-ı Madeniyeye Dair Nizamname ile maden işletmelerine yönelik esaslar yasalaştırılmıştır.

-1865 yılında Ereğli Kömür havzasında 100 maddelik Dilaver Paşa Nizamnamesi çıkarılmıştır.

-1869'da Maadin Nizamnamesi çıkarılarak işçilerin zorla çalıştırılması yasaklanırken, iş kazalarına karşı tazminat ve tedbir uygulanmıştır.

-Balkan Savaşları sonrası göçmenler ve aşiretler müdürlüğü çıkarılarak göçmenlere yönelik düzenlemeler getirilmiştir (Kongar 1972: 162).

-1868'de çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi, belde dahilindeki yoksulların korunmasını yerel yönetimlere bırakmış bu kanun daha sonra 1877 tarihli vilayet belediye kanunu ile görevler devam ettirilmiştir (Kesgin 2012: 144).

-1866'da Askeri Tekaüt Sandığı kurulmuştur (Kesgin 2012: 67).

-1876'da ilk medeni kanun olarak nitelendirilebilecek Mecelle ile çalışma ilişkileri düzenlenmiştir (Tokol ve Alper 2011: 28).

-1881'de Sivil Memurlar Emekliği Sandığı kuruldu (Kesgin 2012: 67).

-1893'de dilenciliğin önlenmesi için (Teselün Men'ine Dair Nizamname) yasa

çıkarıldı.

-1909'da "Serseri ve Mazanna'i Sui Eşhas" Yasası ile çalışabilecek güçte olduğu halde dilenenlerin çalıştırılması zorunlu kılınmıştır (Duyan ve diğ. 2008: 16) ve 1909 Cemiyetler Yasası ile korunmaya muhtaç çocuklara hizmet eden kurumlara düzenlemeler getirilmiştir (Demirbilek 2009: 37).

Batılılaşma etkisindeki Osmanlı, sosyal hizmet uygulamaları çeşitli sosyal hizmet kurumlarının açılmasını sağlamıştır. Bu uygulamalarda dikkat çekici olan nokta, vakıfların sunduğu hizmetlerin aksine, devlet tarafından kurulan, merkezi uygulamalar olmasıdır. Bu kurumların birçoğu Cumhuriyet döneminde de varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu sosyal hizmet kurumlarına bakıldığında öncelikle çocuklara yönelik uygulamaların olduğu görülmektedir. Bunun dışında yoksullar bir diğer önemli yardım grubudur (Kesgin 2012: 65).

Kronolojik olarak Osmanlı'da sosyal hizmet kurumlarının oluşum aşamaları aşağıdaki gibidir:

-1896'da bin kişilik hizmet kapasitesine sahip Darülacezeler açılmıştır.

-1899'da özellikle göçmen ve kimsesiz çocuklara sağlık hizmeti sunmak amacıyla Hamidiye Etfal Hastanesi hizmet vermeye başlamıştır.

-1903'te yetimler için Darülhayr-ı Ali kurulup, 1909'da kapatılmıştır.

-1911'de yaralı askerlere sağlık hizmeti sunmak amacı ile Hilal-i Ahmer Cemiyeti kurulmuştur (Kesgin 2012: 65-66).

-1914'te kimsesiz çocuklar için Meşrutiyet döneminde Darü'l Eytam Çocuk Yurtları kuruldu; ancak bu yurtlar 1927'de Darülşafaka ya dönüştürülmüştür.

-1921'de Himaye-i Etfal Cemiyeti kurularak, kadın çocuk ve aile gibi konularda hizmet verilmiştir (Demirbilek 2009: 37).

-1921'de, 151 sayılı Ereğli Maden Amelesi'nin hukukuna ilişkin yasaya paralel olarak Amele Birliği kurulmuştur. Bu birlik, Türkiye'de kanun ile kurulan ilk

sosyal güvenlik kurumu olması açısından önemlidir (Kesgin 2012: 65-66).

Tanzimat öncesi sosyal hizmet uygulamaları, merkezileşme etkisinden uzak daha çok vakıflar tarafından sağlanan yerel niteliğe sahiptir. Özellikle II. Abdulhamit döneminde daha merkezi sosyal hizmet ve yardım uygulamaları görülmekle birlikte, Tanzimat sonrası batılılaşma etkisi hissedilmiştir (Kesgin 2012: 64).

Cumhuriyet döneminde sosyal hizmet yerel kuruluşlara ve gönüllü kuruluşlara bırakılarak, merkezi yönetimin en az seviyede etkili olmuştur. Bu dönemde yapılan hukuki düzenlemelerin kronolojik sırası:

-Hafta Tatil Kanunu (1925) kabul edilmiştir.

-1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamalarını etkileyecek düzenlemeler yapılmıştır.

-1930'da kadınları, hamileleri ve çocukları koruyucu tedbirler getiren, iş saatlerini ve işyerlerinde sağlık koşullarını düzenleyen Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkarılmıştır.

-1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler Kanunu kabul edilmiş ve belediyelere sosyal hizmetle ilgili çeşitli görevler verilmiştir.

-1936 yılında 3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kurulmuştur.

-1936 tarihli İş Kanunu çıkarılmıştır. Sosyal sigortaların kurulmasının öngörülmesi, grev ve lokavtın yasaklanarak, zorunlu uzlaştırma ve hakemlik kurumunun getirilmesi, iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili koruyucu hükümler konması, iş ve işçi bulmanın bir kamu hizmeti olarak kabul edilmesi gibi hükümler içermektedir (Kongar 1972: 162).

-1945'de Çalışma Bakanlığı kurulmuştur.

-1945'de İş Kazaları, Meslek Hastalıkları, Analık Sigortası Kanunu ile işçi sigortaları kanunu kabul edilmiştir (Kongar1972: 164).

-1949 yılında 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu kabul edilip

1957'de kaldırılmıştır ve yerine 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanunu kabul edilmiştir (Kesgin 2012: 75).

-1949'da İhtiyarlık Sigortası kanunu yürürlüğe girmiştir.

-1950'de Hastalık ve Analık sigortası kanunu çıkarılmıştır.

-1950'de ayrıca İş ve İşçi bulma kurumu kurulmuş, sendikaların kurulmasına olanak sağlanmış ve İşçi Mahkemeleri oluşturulmuştur.

-1959 tarihinde 7355 sayılı Sosyal Hizmet Enstitüsü kurulmasına dair kanun kabul edilmiştir. Sosyal Hizmet Enstitüsü "Sosyal Hizmet Okulları" açılarak mesleki eğitim veren "Sosyal Hizmet Akademisi" açılmıştır.

-1963 yılında 225 sayılı kanun ile Sağlık Yardım Bakanlığı Merkez Teşkilatı bünyesinde Sosyal Hizmet Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

-1967'de Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü açılmıştır. (Kongar 1972: 164).

-1971'de Bağ-kur 1479 sayılı yasa ile kendi için çalışacak bir emeklilik sistemi olarak ortaya çıkmıştır.

-1976'da çıkarılan 2002 sayılı yasa ile 65 yaşını geçen yoksullara ve çalışamayacak kadar engellilere aylık bağlanmıştır (Kesgin 2012: 72).

-1981'de Çocuk Esirgeme Kurumu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlanmıştır (Duyan ve diğ. 2008:17).

-1982 YÖK Yasası ile Sosyal Hizmet Akademisi ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü birleştirilerek, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okulu kurulmuştur (Demirbilek 2009: 41).

-1983 yılında 2828 sayılı Kanunun kabul edilmesi Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kuruldu. 1991 yılında da Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinden ayrılarak Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurum Genel Müdürlüğü adı altında, Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak faaliyet göstermeye

başlamıştır (Duyan ve diğ. 2008: 17).

-1986'da 3294 sayılı kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) kurulmuştur (Sözer 2009: 136).

-2006'da 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Yasası ile Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile tüm çalışanlar tek bir sosyal güvenlik kapsamına dahil edilmiştir.

-2011'de 633 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığı kurulmuş ve SHÇEK bakanlık içinde yeni bir yapılanma sürecine girmiştir (Kesgin 2012: 105).

Genel itibari ile Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamalarının gelişimsel süreci, sosyal politika ve sosyal güvenlik tarihi ile yakından ilgilidir. 1924 Anayasası sosyal haklar açısından önemli açılımlara sahip olmasıyla birlikte liberal bir devlet anlayışını yansıtmakta, sosyal sorunların bireylere tanınan hak ve özgürlükler ile aşılabileceğini düşünmektedir. Ancak cumhuriyetin ilk yıllarında burjuva sınıfının kurulamaması ve 1929 buhranı nedeniyle ekonomiye devlet müdahalesi zorunlu hale gelmiş ve 1932'de liberal anlayış terk edilerek, devletçilik olarak tarif edilen devlet eliyle kalkınma modeli, sanayileşme sürecinde önemli bir rol oynamıştır (Koray 2005: 161).

II. Dünya Savaşı'nın yarattığı yoksulluk ve sanayi hedeflerindeki gerileme, sosyal politika alanında önemli gelişmelerin yaşanmasına ve uluslararası kurumlarla daha yoğun temasların kurulmasını sağlamıştır (Kongar 1972: 163-164). 1960'a kadar Türkiye'deki sosyal politikalar kimi zaman devletçi ve kimi zaman liberal bir niteliğe bürünmüş ancak özellikle 1960 sonrası işçi hakları ve sosyal hizmet alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır (Talas 1992: 151).

1970'li yıllarda, toplumsal yaşamdaki hareketlilik 1980 askeri darbesi ile neticelenmiş ve bu darbe ile birlikte Türkiye'de neo-liberal sosyal politikalar uygulanmaya başlanmıştır. 1980 sonrası birçok hukuki düzenleme ile daha önce elde edilen hakların birçoğu sınırlandırılmıştır (Tokol ve Alper 2011: 35). Günümüzde ise artan sosyal yardımlar, etkisini sürdüren neo-liberal politikalar, devletin aileye

yüklediği misyonlar gibi sosyal hizmet konuları oldukça yoğun bir şekilde tartışılıp ve eleştirilmektedir.

3.4. Sosyal Hizmetin Tanımı

Sosyal hizmet ve sosyal çalışma kavramlarını birbirinden ayıran farklı tanımlar olmakla birlikte, genel itibari ile sosyal hizmeti meslek, disiplin dalı ve sosyal güvenlik yöntemi olarak tanımlamak mümkündür (Demirbilek 2009: 7). NASW sosyal hizmeti, mevcut koşulların iyileştirilmesi için, birey, aile, grup ve toplumlara yardımcı olan, sosyal işlevselliği arttırmayı amaçlayan profesyonel faaliyetlerin tümü olarak tanımlamaktadır (NASW 1981). Bireylerin, ailelerin ve grupların sosyal işlevselliğinin arttırılmasını amaçlayan sosyal hizmet bu bağlamda, çevre ile birey arasındaki uyumu sağlayan bir araç olarak da tanımlanabilir (Duyan 2010: 13). Bireyin çevre ile uyumu ancak, bireylerin sorunlarının çözülmesi ile mümkündür. Bireylerin sorunlarını çözebilmesi ve toplumsal değişim için sosyal hizmet, bireylerin mevcut refah kaynaklarından faydalanabilecek kadar güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi gerektiğini savunur (IFSW 2001).

Sosyal hizmet müracaatçıların sorunlarını çözmek için, hem bireyle, hem aileyle hem de çevreyle çalışır (Duyan 2010: 11). Sosyal hizmet, bireyin içinde bulunduğu koşullarda optimum refah düzeyine erişmesini amaçlayan psikolojik, fiziksel ve ekonomik boyutları da olan bir uygulamadır (Friedlander 1965). Sosyal hizmetin problem çözme amacı oldukça kapsayıcı bir amaç olmakla birlikte, bu kapsama bireyi, çevresini, grupları ve toplumu dahil etmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmetin çözüm üretici bakış açısı bütünlükçü bir yaklaşıma sahiptir (Seyyar 2002: 518). Bireyin çevresini oluşturan, sosyo-ekonomik şartlar, aile, biyolojik ve psikolojik etkenler de sosyal hizmetin kapsamı içinde değerlendirilmelidir. Sosyal hizmet birey, grup ve toplumların sorunlarını çözmek için sosyal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına aracılık etmektedir (Sheafor ve Horesji 2013: 48).

Bir başka sosyal hizmet tanımı ise sosyal hizmetin bilgi, beceri ve yöntem boyutlarına gönderme yaparak, sosyal hizmeti bireyin toplumla uyumlu yaşaması için çalışan bir meslek olarak tanımlar (Kut 1988: 12).

Bazı sosyal hizmet tanım ve yaklaşımları sosyal hizmetin toplumun tamamı ile ilişkili olduğuna vurgu yaparken, bazı tanımlarda özellikle sosyal eşitsizlik grupları olarak da tanımlayabileceğimiz dezavantajlı gruplara vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet, çocuk, yoksul, kadın, yaşlı gibi dezavantajlı gruplara yönelik yapılan çalışmalardır (Duyan 2010: 9). Bununla birlikte, sosyal hizmet, hasta ile sağlıklı, evli ile bekar, yaşlı ile genç arasındaki eşitsizlikleri azaltarak toplum genelinde refahı arttırmayı amaçlayan bir araçtır (Marshall 2006). Sosyal hizmet, özellikle toplumdaki risk gruplarını güçlendirerek, sosyal değişime uyumlarını ve sosyal refah kaynaklarına erişimlerini sağlayan hizmetler bütünüdür.

Bir meslek olarak sosyal hizmet, bir dayanışma ve yardım etme mesleğidir. Bu bağlamda sosyal hizmet sosyal sorunları çözmek için yardım teknikleri kullanan belli bir disiplin ve düzen ile hareket etmektedir. Sorunların kaynağının toplumsal alanda olduğuna inanır; bu nedenle sosyal hizmetin sorun çözücü yaklaşımı toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için mücadele etmektedir (Duyan 2010:9).

Sosyal hizmet, modern devletin refah uygulamaları üzerinden kazanmak istediği meşruluğun bir sonucu olarak görülebilir. Refah uygulamaları bu bağlamda bireyi ve toplumu rahatlatmayı amaçlayan, devlet tarafından sunulan ekonomik ve sosyal müdahale yöntemleridir (Kesgin 2012: 43). Sosyal hizmete ilişkin tanımlar birden fazla içeriği olan, oldukça kapsamlı yaklaşımları ve ifadeleri içermektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet, ortak yaklaşımlar çerçevesinde tanımlandığında üç farklı boyut ile karşılaşılır. Bu boyutlardan ilki bireye odaklanarak problemlerin çözmeyi sosyal hizmet olarak tanımlarken, bir diğer boyut, sosyal hizmetin vazifesini sosyal refahın sağlanması olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte, bir başka boyut ise sosyal hizmetin kurumsal niteliğine gönderme yapmaktadır (Kongar 1972: 2). Bu bağlamda sosyal hizmet kapsayıcı bir içerikle, sosyal yardım, barınma, eğitim, sağlık, danışmanlık alanında hizmet üreten programlar bütünüdür (Midgley 1997). Sosyal refah ve sosyal hizmet uygulama düzeyinde birbirleri ile ilişkilidirler (Duyan ve diğ. 2008: 4).

Tüm bu tanımların yanında sosyal hizmetin yardım boyutuna vurgu yapan tanımlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet, ihtiyaç sahibi bireylere aynı

ve nakdi yardımların ulaştırılmasıdır (Kesgin 2012:35). Sosyal hizmetin aynı nakdi yardım boyutu sosyal hizmetin işlevi açısından tartışılan bir konudur. Sosyal hizmet çoğu zaman bireyleri ekonomik açıdan eşitlemeyi amaçlayan bir hizmet olarak algılanmaktadır. Nitekim sosyal adaletin sağlanması için ekonomik adaletsizliğin giderilmesini ilgilendiren bir durumdur. Bu bağlamda sosyal hizmet doğal olarak ekonomik eşitsizliklerle de ilgilenir ancak sosyal hizmeti salt ekonomik eşitsizlikleri gidermeyi amaçlayan bir araç olarak görmek doğru olmaz (Marshall 2006).

Sosyal hizmet, bireysel ve toplumsal sorunlara çözüm arayan, kamusal, yarı kamusal ve sivil hizmetlerin tamamıdır. Bir hizmetin sosyal hizmet kapsamında tanımlanabilmesi için belli bir sistematığı içermesi gerekir (Tomanbay 1999: 237). Sosyal refah açısından sosyal hizmet, kamusal ve gönüllü kuruluşlarca sosyal sorunları azaltmak için uygulanan her türlü hizmet programları bütünüdür. Bu tanım aynı zamanda sosyal hizmetin kurumsal içeriğine vurgu yapmaktadır (Zatsrow 2013: 40).

Sosyal hizmete ilişkin kavramsallaştırmalarda belirleyici olan bir başka yaklaşım da, meslek ve bilim dalı olarak sosyal hizmet ayrımıdır. Bu bağlamda meslek olarak sosyal hizmet, meslek etiği ile toplumdaki bireylere yardımcı olmayı amaç haline getiren bir uygulama biçimi iken, bilim dalı olarak sosyal hizmet ise, daha kapsamlı politikaların üretilmesini sağlamak için, çeşitli disiplinlerden faydalanarak birey ve toplum ile ilgili bilgi üretme faaliyetidir. Sosyal hizmet toplumsal alanda, bilimsel ilke ve yöntemlerle bireylere yardım ederek yaşam kalitelerini arttırmayı amaçlayan bir dayanışma mesleğidir (Duyan 2010: 2). Meslek olarak sosyal hizmet birey, grup ve toplum bazında, mesleki etik ve ilkelere uygun hizmet sunan bir meslek olarak tanımlanabilir.

Sosyal hizmet, hem sosyal güvenlik hem de sosyal refah alanları ile ilişkili olup, temelde sorun çözümüne odaklanır (Kongar 1972: 42). Bu bağlamda sosyal hizmet hem sosyal sorunları çözmeyi hem de sosyal etkileşim ile sosyal uyumu ve işlevselliği attırmaya çalışmaktadır. Özetle sosyal hizmet bilgi, beceri ve değer gerektiren bir meslek, birey ve çevresi ile ilgilenen bir bilim dalı ve müracaatçının sistemine katkı yapan bir araçtır (Demirbilek 2009: 12-15).

Sosyal hizmete ilişkin tanımlar derlendiğinde, sosyal hizmetin meslek ve bilim dalı olmasının yanı sıra sosyal refah, sosyal adalet ve sosyal yardım kavramları ile yakın ve ilişkili bir kavram olduğu görülür. Bununla birlikte, kiminle nasıl ilgilendiği noktasında birey, grup ve toplum kavramları dikkat çeker. Nitekim sosyal hizmet bütünlükçü yaklaşımı ile birey, grup ve toplumun her biri ile ilgilidir. Tüm bu farklı yaklaşımlara rağmen sosyal hizmeti tanımlayıcı temel bir nitelik olarak "problem çözme" kavramı gösterilebilir. Nitekim tüm tanımların ortak noktası, sosyal hizmetin problem çözücü özelliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmete ilişkin kavramsallaştırmalarda ve tartışmalarda problem çözme niteliği önemli bir uzlaşma noktası olarak ifade edilebilir.

3.5. Sosyal Hizmetin Amacı

Sosyal hizmet mesleğinin amacı, toplum refahını ve bireyin yaşam kalitesini arttırmak için, birey ve çevresi arasındaki uyumu gözeterek, farklılıklara saygılı, bilimsel bilgiye dayalı olarak, sosyal adaletin ve insan haklarının geliştirilmek ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için mücadele etmektir (CSWE).

Sosyal hizmet, herhangi bir ekonomik çıkar gözetmeksizin sosyal sorunların çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Kar amacı gütmeyen kurum olarak sosyal hizmet, birey refahı ve toplum refahına odaklanarak, sosyal adaleti sağlamak için uğraşmaktadır. Sosyal hizmet programlarının ekonomik giderleri devlet bütçesi ile karşılanmaktadır (Seyyar 2002: 519).

Sosyal hizmetin temel amaçlarından biri de bireyin kendi sorunlarını çözebilecek yetkinliğe sahip olmasını sağlamaktır. Bu bağlamda sosyal hizmet bireyin sahip olduğu haklardan özgür bir şekilde faydalanabilmesi için gerekli olan tüm koşulları oluşturmayı amaçlamaktadır (Duyan 2008: 29).

İnsanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşabilmesi için , barış, eşitlik, özgürlük ve sosyal adaleti sağlamak sosyal hizmetin yegane amaçları arasındadır. Bunun için sosyal çalışmacılar mesleki ve bilimsel bilgi birikimlerini toplumsal değişime katkı sağlayacak şekilde kullanmalıdırlar (Cılga 2004: 33).

Sosyal Hizmet çocuk, genç, aile ve toplumun sosyal yaşama katılımını

sağlayarak işlevsel olma imkanı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, toplumsal değişimlere bağlı olarak değişen müracaatçı sorunlarına çözüm bulmayı amaçlamaktadır (Demirbilek 2009: 16). Müracaatçının etkileşimini arttırarak yaşam kalitesini yükseltmek sosyal hizmetin temel hedeflerindedir (Farley ve diğ. 2013: 10).

Sosyal hizmetin amaçları şu şekilde kategorize edilmiştir (Zastrow 2013: 18-19) :

1. Bireylerin problem çözme becerilerini arttırarak gelişimsel kapasitelerine katkı sağlamak

2. Bireyler ve fırsat yaratacak kurumlar arasında ilişki kurarak, bireylerin kaynak sistemlere erişimini sağlamak.

3. Kaynak üreten sistemlerin insani prensiplerle çalışmasını sağlamak için, program geliştirici, denetçi, eşgüdüm sağlayıcı ve danışman rolleri ile hizmet sunmak

4. Savunuculuk ve aktivist rolü ile toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal politikaları geliştirmek

5. Refah düzeyini yükselterek, sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olmak.

Yukarıda amaçlarla, sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro boyutları arasında ilişki kurulabilir. Bu bağlamda mikro amaçlar içinde bireyin sorunlarına çözüm üretecek her türlü uygulama gösterilebilirken, bireyleri güçlendirecek hizmetleri erişilebilir yapmak, mezzo boyuttaki sosyal hizmet amaçlarına karşılık gelmektedir. En kapsayıcı makro sosyal hizmet amacı ise sosyal politika üreterek sosyal adaleti sağlamaktır (Cılga 2004: 32).

Mikro düzeyde sosyal hizmet uygulamalarında, bireyin aile ve arkadaşları gibi ilişkili olduğu yakın çevresini içermektedir. Okul, işyeri gibi kurum ve kuruluşlar ise mezzo düzeydeki sosyal hizmet uygulamaları ile ilişkilidir. Mezzo düzeydeki sosyal hizmet uygulamalarının amacı, bu kurum ve örgütlerle ilişkilerin düzenlenmesidir. Makro düzeydeki sosyal hizmet uygulamaları ise doğrudan

toplumun geneli ile ilgili, çoğunlukla devlet tarafından belirlenen politikalarla ilişkilidir (Sheafor ve Horesji 2003: 4).

Sosyal hizmet birey, aile ve grupların kendi işlevselliklerinin arttırılma amacına uygun olarak, toplum içindeki bireylerin dayanışmasını, güçlü sosyal ilişkilerin kurularak insanların yaşam koşulları ile baş edebilecek yetkinliğe ulaşmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmetin hem bireyi hem de bireyin çevresini önemseyen bir meslek olması, onu diğer yardım mesleklerinden ayırmaktadır (Duyan 2010: 13-18).

Sosyal hizmetin genel amacı, mevcut sorun alanlarını çözebilecek uygulamalar yapmaktır. Bununla birlikte, sadece sorun çözmek değil sorunların oluşmasını engellemek de sosyal hizmetin amaçları arasında gösterilmelidir. Nitekim sosyal çalışmacı, önleyici koruyucu sosyal hizmet uygulamaları ile bu amaca ulaşılmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal hizmetin bir başka amacı da birey, grup ve toplumların kendilerini gerçekleştirme, mevcut potansiyellerini kullanma şeklinde ifade edilebilmektedir (Kongar 1972: 26).

Sosyal hizmetin uygulama alanı olarak kapsamına baktığımızda mikro, mezo ve makro olmak üzere üç farklı boyut görmekteyiz. Her bir boyuttaki uygulama temel olarak Sosyal hizmet; insanların yaşamlarını iyileştirebilmek için gerekli olan desteği sağlamak amacı ile mevcut durumdaki olumsuz şartları etkisiz hale getirebilmeyi amaçlarken, bireylerin problem çözebilme becerilerini de geliştirmeye çalışmaktadır (Sheafor ve Horesji 2003: 4).

Sosyal hizmete ve amaçlarına ilişkin tanımlar sosyal hizmetin kapsamına dair geçişken alanları işaret etmektedir. Nitekim sosyal hizmetin bu geçişken alanları, kavramsal birçok karmaşayı da beraberinde getirmektedir. Sosyal hizmetin meslek mi bilim mi olarak ele alınacağı, sosyal politika, sosyal güvenlik ve sosyal refah ile ilişkisinin ne olduğu gibi sorular tam olarak sosyal hizmetin kapsamını belirleyen noktalara vurgu yapmaktadır. Şüphesiz ki, tartışma boyutları ve kapsama yönelik tanımlamalar, temel olarak bu ilişki ağlarının tanımlanması ile belirginleşecektir. Ancak tüm bu kavramsal belirginleşmeler, sosyal hizmetin tanımı ve kapsamına ilişkin tartışmaların sonlanması için gerekli olan nitelikleri sağlamak için yetersiz

kalmaktadır.

Sanayileşme sonrası oluşan kavramlardan biri olan sosyal hizmet, kendisi gibi sanayileşme sonrası oluşmuş olan sosyal refah kavramı ile de yakın ilişkilidir (Kongar 1972: 152). Nitekim sosyal hizmet gibi sosyal politika da birey ve toplumun refahı için uğraşırlar. Sosyal politikanın hedeflerine ulaşması için kullandığı en önemli araçlardan bir tanesi de sosyal güvenliktir. Bu bağlamda sosyal refah ile aynı amaçları paylaşan sosyal hizmet arasındaki ilişki, sosyal hizmet ile sosyal güvenlik arasındaki ilişkiyi de içermektedir (Demirbilek 2009: 1). Tüm bu iç içe geçmiş kavramsal tartışmanın anlaşılması ve sosyal hizmetin kapsamının belirlenebilmesi için sosyal güvenlik, sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal refah ve sosyal yardım gibi kavramların da açıklanması gerekmektedir.

Sosyal refah, bireysel iyi olma hali, aile ve toplumun iyilik durumu ve devletin halkın iyilik halinden sorumlu olması şeklinde üç farklı amaç içinde tanımlanabilir (Kongar 1972: 12-14). Sosyal refah toplumun genelinin sosyal işlevselliğinin artırılması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması ile ilişkilidir. Bu bağlamda sosyal refah, bir toplumun, temel tüm gereksinimlerini karşılayan sistemler bütünü olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla, sosyal refah, sosyal hizmetin de içinde olduğu birçok meslek grubu ile ilişki içindedir. Sosyal hizmet mesleği, sosyal refah alanında icra edilen bir meslek olmakla birlikte, sosyal refah sosyal hizmeti kapsayan bir kavramdır. (Zastrow 2013: 38).

Sosyal politika, kendi içinde farklı boyutları olan bir kavram olarak çeşitli açılardan tanımlanabilir. Bu tanımlar aynı zamanda sosyal politikanın kapsamını belirleyen noktalar olarak, sosyal hizmet ile ilgili sınırlarının çizilmesine yardımcı olmaktadır. Sosyal politika, sosyal hizmetin uygulama biçimlerini ve mevzuata ilişkin yaptırımları şekillendirmektedir. Sosyal politika bu bağlamda sosyal hizmeti belirleyen bir niteliğe sahiptir. Ancak sosyal hizmet ve sosyal politika ilişkisi karşılıklı bir ilişki olduğu ve sosyal hizmetin de sosyal politikayı belirleyecek bilgi kaynağını beslediği de unutulmamalıdır (Tokol 2011: 1). Sosyal hizmet ile sosyal politika arasındaki en büyük kesişme, sosyal politikanın bir bilim olarak amaçlarının belirlenmesiyle yaşanır. Nitekim bir bilim olarak sosyal politikanın amaçları sosyal hizmet ile benzer şekilde, sosyal refahın oluşmasını engelleyen sosyal sorunların

çözülmesini sağlamaktır (Polanyi 2009: 101).

Sosyal güvenlik, gelir güvenliğini sağlamak için sosyal riskler karşısında bireyin yaşamını kendi başına idame ettirebileceği sosyo-ekonomik güvencenin sağlanmasıdır. Farklı uygulama biçimleri olan sosyal güvenlik sistemlerinin temel amacı, sosyal adalet ilkesine uygun olarak, toplumdaki tüm bireylerin sosyal yaşamakatılımını sağlamaktır (Seyyar 2010: 655). Bu bağlamda sosyal güvenlik, sosyal politikanın temel araçlarından biri olarak, bireylerin belli risklere karşı devletin ürettiği sistemlerle korunmasıdır. Sosyal güvenliğin, sosyal politika ile kurduğu bu ilişki, sosyal hizmet ve sosyal politika arasında da görülmektedir. Sosyal hizmet sosyal güvenlik araçlarından biri olarak tanımlanabilir. Sosyal hizmeti, sosyal güvenliğin bir aracı haline getiren yöntem sosyal yardım yöntemidir (Demirbilek 2009: 5).

Sosyal hizmetin bir boyutu da sosyal yardımlardır. Sosyal yardım, herhangi bir geliri olmayan bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için verilen desteklerden oluşmaktadır. Bu bağlamda sosyal yardımların bireyin sosyal dışlanmayı önleyici bir boyutu bulunmaktadır. Özellikle yoksullara ilişkin yapılan bu yardımlar, şartlı-şartsız yardımlar, tazminat işlevli-koruma işlevli yardımlar ve aynı-nakdi yardımlar gibi farklı başlıklarda ele alınmaktadır. Şartlı yardım, sosyal yardımların çeşitli şekillerde belirlenen koşullara bağlı olarak verilmesi iken şartsız yardım sosyal yardımın içeriğine uygun olarak, yardımların koşula bağlanmadan uygun kişilere verilmesidir. Tazminat içerikli yardımlar, kamu için çalışırken zarara uğrayanlara verilen yardımlar iken, koruma amaçlı yardımlar ise devlet tarafından korunmaya muhtaç olarak tanımlanan kesimlere verilen yardımlardır. Yardımların içeriklerine göre ise, malzeme cinsiyle yapılan aynı yardımlar ve parasal olarak yapılan nakdi yardımlardan oluşmaktadır (Kesgin 2012: 47-51). Sosyal yardım uygulamaları çoğunlukla aynı ve nakdi yardımları da içermektedir. Ancak sosyal hizmet ve sosyal yardım ilişkisi tam olarak birbiri ile karıştırılmamalıdır. Nitekim aynı-nakdi yardımlardan sosyal hizmetin problem çözme amacına yönelik uygulamalar içinde önemli bir yere sahiptir. Ancak sosyal hizmet uygulamalarının sadece aynı-nakdi yardımlardan oluşan uygulamalar olduğunu düşünmek, sosyal hizmetin amaçları ile ters düşer ve kapsamını daraltan bir niteliğe bürünmesine neden

olmaktadır (Tuncay ve Erbay 2006: 54).

Sosyal hizmetin kapsamı, belirlediği hedeflere göre değişebilir. Bu bağlamda yaş açısından hedef gruplarını belirlediğinde, çocuk, genç, yetişkin, yaşlı bireyler sosyal hizmetin kapsamına girerken, ihtiyaçlara göre belirlenmiş bir hedef grup için sosyal hizmetin kapsamı yetim, madde bağımlısı, bakıma muhtaç kişilerden oluşmaktadır (Seyyar 2010: 694). Genelci sosyal hizmet yaklaşımının kapsadığı alanlar, bireylerle sosyal hizmet uygulaması, ailelerle sosyal hizmet uygulaması, gruplarla sosyal hizmet uygulaması, kurumlarla sosyal hizmet uygulaması ve topluluklarla sosyal hizmet uygulaması şeklinde gösterilebilir (Zastrow 2013). Ailelerle sosyal hizmet uygulamalarında karşılaşılan sorunlara örnek olarak, boşanma, alkol, İstenmeyen gebelik, yoksulluk, çeşitli hastalıklar, ayrılık, ölüm, mutsuz evlilik, duygusal problemler, çeşitli istismarlar, kötü davranış, geçinme, yaralanma, mahkumiyet, emeklilik, evden kaçma, aldatma verilebilir. Gruplarla sosyal hizmet uygulamasında ise çalışma grupları şunlardır (Zastrow 2013):

- Sosyal söyleşi grupları,
- Uğraşı grupları,
- Uğraşı-beceri grupları,
- Eğitim grupları,
- Görev grupları,
- Problem çözme ve karar alma grupları,
- Kendi kendine yardım grupları,
- Terapi grupları,
- Duyarlılık gruplarıdır.

Sosyal hizmetin kapsamına ilişkin bir başka gruplandırma ise şu şekildedir (Seyyar 2002: 171) :

- Tıbbi sosyal hizmet,
- Psiko-sosyal danışmanlık,
- Islah hizmetler,
- Rehabilitasyon hizmetleri,
- Çocuk koruma ve yerleştirme hizmetleri,
- Gençlik eğitim hizmetleri,
- Yaşlı bakım hizmetleri,
- Doğal afet yardım hizmetleri,
- Engellilere yönelik meslek edindirme ve destek hizmetleridir.

Sosyal hizmetin kapsamı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmetin kapsamını aile, yaşlı, çocuk gibi toplum içindeki belli gruplar olarak belirleyenler olduğu gibi toplumun tamamını kapsadığı ileri sürülmektedir. Sosyal hizmet, kar amacı gütmemekle birlikte, mevzuattan sağlığa, psikiyatriden eğitime oldukça farklı alanları kapsamaktadır (Demirbilek 2009).

Sosyal hizmetin gelişimini anlamak için tarihsel konjonktürü analiz etmek gerekmektedir. Sağlıklı bir tarihi okuma için öncelikli olarak Dünya'da sosyal hizmetin gelişimi ve Türkiye'deki gelişimi olmak üzere iki farklı başlangıç noktasından hareket etmek gerekmektedir. Şüphesiz birbiri ile ilişkili olan bu başlangıç noktaları, kendine has öznel koşullar nedeniyle ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

3.6. Sosyal Hizmetin Uygulama Alanları

Sosyal hizmet uygulama alanlarının belirlenmesi, genelde sosyal hizmet yaklaşımına dayanmaktadır. Toplumsal yapıdaki dinamiklerin karmaşıklığı ve değişim niteliği, birey odaklı sosyal hizmet uygulanma alanlarının da sürekli olarak değişimi ve gelişimine neden olmaktadır. Sosyal hizmet 19. yüzyıldan günümüze

sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamdaki değişimleri dikkate alarak bilgi, beceri ve değer sistemi yanında, uygulama yöntemlerini ve ilgi alanlarını da değişime uğratmıştır. Sosyal hizmetin tanımlarından da anlaşılacağı gibi sosyal hizmetin temelinde birey ve topluma yönelik teoriler geliştirmek için temel alınan nokta sosyal hak ve sosyal adalet ilkeleridir. Sosyal hizmet; birey, aile, küçük gruplar, büyük gruplar, örgütler, sosyal çevre ve toplumla çalışmaktadır. Bütün bu çalışma alanlarının temeli bireyin sosyal refahının artırılarak iyilik halinin sağlanabilmesidir (Bulut 2005: 74).

Sosyal hizmetin uygulanma alanları burada genel hatlarıyla açıklanmakta olup toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Sosyal hizmet uygulanma alanlarının belirlenmesi devletlerin refah sistemleriyle de yakından ilişkilidir. Ancak 1980 sonrası yaşanan yeni süreçte iletişim, teknoloji, ulaşım, ekonomik ve kültürel yakınlaşmalar sosyal hizmet ilgi alanlarının da 21. yüzyılda küresel düzeyde benzerlikler göstermesine neden olmaktadır. Bütün bu gelişmeler kapsamında sosyal hizmet uygulama alanları aşağıdaki şekilde öncelik sırası olmaksızın oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.6.1. Yoksulluk ile Mücadelede Sosyal Hizmet Mesleği

Yoksulluk sorunu gerek ülkemizde gerekse gelişmekte olan diğer ülkelerde toplumsal kalkınmanın sağlanmasında önemli bir engel iken 20. yüzyılın son çeyreğinde küreselleşmenin etkisiyle gelişmiş sanayi ülkelerinde de önemli sorun alanlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler, 1996 yılını Uluslararası Yoksulluğun Yok Edilmesi Yılı (International Year for Eradication of Poverty) olarak ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler'in dışında ILO, UNICEF, UNDP, FAO vb. kuruluşlar da benzer politika ve programlar geliştirmişlerdir. Yoksullukla ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri arasında da doğrudan bir ilişki söz konusudur. Erder'e göre her refah devletinin kapsamına göre yoksullar "göçmenler", "mülteciler", "işsizler", "kadınlar", "özürlüler" vb. olarak tanımlanırken, enformel ilişki ağlarının yaygın olduğu toplumlarda yoksulluk "ailesizlik" olarak görülmekte ve sosyal hizmet de bu yönde sunulmaktadır. Ayrıca ülkelerin refah modelleri de yoksulluk alanındaki politika ve uygulamaların belirlenmesini doğrudan etkilemektedir (Erder 2001: 59).

Yoksulluk, sosyal hizmetin temel uygulama alanlarından birini oluşturmaktadır. Bireyin, yoksulluk nedenlerinin araştırılması ve altında yatan dinamiklerinin kişisel, ailesel, çevresel, ekonomik, politik vb. tespit edilerek gerekli müdahalelerde bulunulması ön görülmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde liberal sistem, yoksulluğun nedenini insanların kişisel başarısızlıklarına, tembelliklerine ya da yeterince para kazanamamalarına dayandırmaktaydı. II. Dünya Savaşı sonrası sosyal devletin etkin hale gelmesi yoksulluğa bakış açısında da önemli değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Yoksulluğun sadece kişisel nedenlere indirgenerek açıklanamayacağı, devletlerin sistemindeki sosyal, ekonomik ve ideolojik yapılanmalarını da kapsayan bir durum olduğu görülmüştür. Sosyal hizmet, geneldeci sistem yaklaşımını kullanarak, başta çocuk ve kadın yoksulluğu olmak üzere yoksulluğun önlenmesi için müdahale yaklaşımları geliştirmiştir. Günümüzde post modern bir yapıya bürünen yoksulluk sorununun çözümünde, sosyal hizmet yaklaşımları da nitelik değiştirerek uygulamaktadır (Stern 1997: 48-50).

3.6.2. Aile Kadın ve Çocuk Açısından Sosyal Hizmet Mesleği

Sosyal hizmetin aile, kadın ve çocuklara yönelik uygulamalarının temeli 1800'lere kadar uzanmaktadır. Kentleşme ve sanayileşmenin bir sonucu olarak kentlere göç eden ailelerin büyük çoğunluğu açlık, yoksulluk, bulaşıcı hastalıklar, barınma, ucuz iş gücü olarak kullanılma, düzenli bir gelire sahip olamama vb. nitelikte sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Yaşanan bu çaresizlikler karşısında bazı gönüllü kuruluşlar yoksul ailelere yardımcı olabilmek amacıyla ev ziyaretleri yapmaya başlamışlardır. İlk kez 1869 yılında "The Charity Organization Societies" (COS) hayırsever yardım örgütü, Londra'da sistematik olarak ailelerle ilgilenmeye başlamıştır. Yine benzer bir örgüt, ilk defa 1877'de ABD'de "Buffalo" adı ile kurulmuş ve iki yıl gibi kısa bir sürede farklı şehirlerde benzer yardım derneklerinin sayısı onikiye çıkmıştır. 1892 yılında bu oluşumların sayısı 84'e ulaşmıştır. 1919 yılında Amerika'da ailelerle çalışan gönüllü dernekleri "The American Association for Organizing Family Work" adı altında toplanmışlardır. 1925 yılında sayıları 225'e ulaşmış olup, bugünkü bilinen adıyla (Family Service America) Amerikan Aile Hizmetleri ortaya çıkmıştır (Garvin ve Tropman 1992: 338).

Aile ve çocuk alanındaki çalışmalar özellikle 1950'lerden günümüze önemli gelişmeler göstermiştir. Bu süreçte ülkelerin çocuk ve aile hizmetlerine ilişkin farklı sosyal politikalar geliştirmelerinin yanı sıra, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere diğer uluslararası örgütlerin de aile ve çocukların desteklenmesine yönelik politikaların geliştirilmesinde etkin rol oynadıkları bilinmektedir. Bunlardan en önemlisi ülkemizin de taraf olduğu 1990 tarihli Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir (Garvin ve Tropman 1992: 334).

21. yüzyıl başında aile, kadın ve çocukların karşılaştığı sorunları işsizlik, tek ebeveynli olma, aile içi şiddet, ensest, belirsiz cinsiyet rolleri, depresyon, yalnızlık, alkol ve uyuşturucu olarak sıralayabiliriz. Ayrıca AIDS ve çocuklara yönelik cinsel suçlardaki artışlar da önemli sosyal sorunlar olarak önümüzde durmaktadır. Herkesin dünyaya çocuk olarak geldiği ve onu da dünyaya getiren bir ailesi olduğu düşünüldüğünde çocuk ve aile hizmetlerinin toplumun tamamını kapsamaması gereken bir hizmet olduğu görülecektir. Çocukların mümkün oldukça biyolojik aileleriyle birlikte yaşamalarını sağlayıcı önlemler alınması, bunun mümkün olamadığı durumlarda ise çocuğun topluma ait bir birey olmasından kaynaklı devlet tarafından sahiplenilmesi gerekmektedir (AÖF 2013: 8-9).

Aile, kadın ve çocuk refahı alanında yapılan çalışmalar sosyal hizmetin kavramsal gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Sosyal hizmet ve sosyal refah, çocuk hizmetleri alanında ikili bir role sahiptir. Aile ve çocuklara yönelik hizmetlerin sunulması, ileriki süreçte ortaya çıkabilecek çok daha ciddi sosyal sorunların önlenmesini sağlamaktadır. Böylece ileride doğabilecek sosyal sorunların da önemli ölçüde doğmamasına zemin oluşturarak sosyal refah politikalarının yönelimini değiştirebilecektir. Aile, kadın ve çocuklara yardım insanlık tarihi kadar eskidir, ancak değişen toplumsal dinamikler özellikle 1900'lerden başlayan ve günümüze kadar uzanan dönemde, çocuklara ve kadınlara yönelik yeni yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Ailelere yönelik sosyal hizmet uygulamaları sosyal hizmet mesleğinin kişisel, aile ve grupla çalışma yöntemleri kullanılarak yapılmaktadır (AÖF 2013: 10).

3.6.3. Gençlik ve Sosyal Hizmet

Adolesan döneminde olan çocukların, okul dışında cinsel ihmal ve istismara, genç yaşta hamileliğe, uyuşturucu madde kullanımına, şiddete vb. beklenmedik risk faktörlerine karşı bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Bu tür risklerle karşı karşıya kalmadan önce koruyucu ve önleyici sosyal hizmet kapsamında gençlerin bilgilendirilmesi, yaşanabilecek olumsuzlukları en aza indirgeyecektir. Sosyal hizmet desteği alan gençlerin, karşılaşılabilecekleri riskler karşısında nasıl davranmaları gerektiğini bildikleri için diğer gençlere göre kendilerini koruyabilme şansları daha yüksek olacaktır. Özellikle gençlerin cinsellik konusunda eğitilmeleri bulaşıcı hastalıklar ve ergen hamileliğinin önlenmesine yardımcı olabilmektedir (AÖF 2013: 12).

3.6.4. Suç ve Suçluluk Açısından Sosyal Hizmet Mesleği

Tarih boyunca her toplum kendi norm ve kurallarını geliştirmiştir. Geliştirdikleri norm ve kuralları koruyabilmek için de, kurumlar ve yasalar ortaya çıkarmışlardır. Toplumun yasalarına aykırı davranışlarda bulunarak suç işleyenlerin cezalandırılması, caydırıcılığın ve sosyal adaletin sağlanabilmesinin gerekçesi olmuştur. Ancak 1900'lerden itibaren başlayan sosyal, ekonomik ve ideolojik değişimlerin bir sonucu olarak suç ve ceza kavramlarına bakış açısı da değişmiştir. Kişileri suç işlemeye yönelten kişisel nedenler olabileceği gibi toplumsal koşulların da artan suç işleme olaylarına neden olabileceği fikri 20. yüzyılda genel kabul görmeye başlamıştır. Bu dönemde suçluyu cezalandırmanın tek başına yeterli olmadığı, sosyal adaletin sağlanabilmesi için kişiyi suça yönelten sosyal ve ekonomik faktörlerin ele alınması gerektiği düşüncesi gelişmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler suç işleyenlerin topluma tekrar kazandırılmaları amacıyla rehabilite edilmeleri gerektiği fikrini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca suç işleyen insanların cezalarını çektikten sonraki süreçte topluma adaptasyonlarının sağlanması ve damgalanmaması düşüncesinin gelişmesi, insan hakları ve hukuk açısından da önem taşımaktadır. Sosyal hizmet, mesleki müdahale yöntemlerini kullanarak suçluların suç işleme nedenlerini anlamaya, illegal durumlarını düzeltmeye ve problemlerini çözmeye yardımcı olmayı amaçlamaktadır (AÖF 2013: 23).

19. yüzyılda suç ve ceza uygulamalarında çocuk ve yetişkinlere yönelik herhangi bir ayırım söz konusu değildir. Daha sonra ise insan hakları ve çocuk hakları alanında yaşanan gelişmeler, çocuk ve yetişkinlerin ayrı mahkemelerde yargılanmalarına yönelik düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Çocuklar günümüzde “suçlu” değil “suça itilen” mantığına dayalı olarak ayrı bir yargılamaya tabidir. Çocuk mahkemelerindeki sosyal hizmet uzmanları, çocuğun kendisini, ailesini, sosyal çevresini araştırarak, çocuğu suça yöneltten nedenlerin tespitine ve ortadan kaldırılmasına yönelik mesleki uygulamalarda bulunmaktadır (Asma 2002: 95).

Suç ve ceza arasındaki dengenin çizgilerinin belirlenmesi sosyal adalet ve sosyal hukuk düzenin korunabilmesi açısından önemlidir. II. Dünya Savaşı’ni takiben 1948 yılında İngiltere’de İşçi Partisi’nin yönetiminde yapılan yeni düzenlemelerle cezalandırmaya bakış açısında değişim gerçekleşmiştir. Hapishanelerde suçlulara yönelik rehabilite edici hizmetler başlatılmış ve ağır ceza almayanların toplum içerisinde rehabilite edilmeleri ve kamu hizmetlerinde zorunlu çalışmaya tabi tutulmalarına olanak sağlayan “Denetimli Serbestlik Yasası” (Parol) ile suçluların topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır. Ayrıca suç işleyenlerin cezaları bittikten sonraki süreçte de işe yerleştirilmelerine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle suça itilen çocuk ve gençlerin topluma kazandırılmalarına ilişkin programların geliştirilmesi sağlanmıştır (AÖF 2013: 24).

Sosyal hizmetin suçluluk alanındaki çalışmaları yalnızca suç işleyenlere yönelik değildir. Adalet sisteminden kaynaklı olarak adli yargılamamanın istenilen sonuçları veremediği durumlarda, mağdurların sosyal ve psikolojik sorunlarının çözümüne yönelik olarak çalışmalar da yapılmaktadır (Denney 1998: 191).

3.6.5. Sosyal Hizmet Mesleğinin Yaşlılara Yönelik Uygulamaları

Sanayileşme öncesi yaşlıların, nesiller arası bilgi aktarımında köprü görevine sahip olmaları ve yaşam süresinin kısalığı gibi nedenler, yaşlılığın sosyal bir sorun olarak ortaya çıkmasını engellemiştir. Ancak sanayileşme sonrası süreçte yaşlılık sosyal ve ekonomik açılardan önemli bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Sosyal refah düzeyinin yükselmesi ve tıp alanındaki ilerlemeler doğuştan itibaren beklenen

yaşam süresinin uzamasına ve yaşlı nüfusun artmasına neden olmuştur. Kentsel ortamda, ailelerin yaşlılarına evlerde bakabilme olanaklarının sınırlı olması ve kurumsal bakım maliyetlerin yüksekliği, yaşlılığı sosyal bir sorun haline getirmiştir. Yaşlılığın sosyal bir sorun olarak kabul edilmesi, yaşlıların sosyal ve ekonomik açıdan topluma yük olduğu inancının gelişmesine ve kuşaklar arası çatışmaya neden olmuştur. Yaşlılıkta sağlık sorunları, sosyal statü kaybı ve ekonomik sorunlar yanında yaşlıların toplumsal olarak negatif ayrımcılığa maruz kalabilmeleri de söz konusu olabilmektedir (Kornblum ve Kulian 2001: 314).

Yaşlanma sonucu ortaya çıkan fiziksel değişimlerin yanı sıra, sosyal ve psikolojik ilişkilerde de değişimlerin yaşanması kaçınılmazdır. Fiziksel yaşlanmayla sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlar arasında doğrudan bir ilişki söz konusu olabilmektedir. Sosyal refah politikalarının oluşturulması, insanın bütün yaşam evrelerinde uyumlu ve aktif olabilmesi için önemlidir (Oktik 2004: 19).

Yaşlılık sorunu sosyal, ekonomik ve toplumsal kalkınmayla doğrudan ilişkilidir. Sanayileşme ve kentleşme sonucu yaşanan değişimler, toplumsal değer yargıları ve toplumsal yapıya bağlı bir kurum olan aile yapısı üzerinde de yapısal ve işlevsel değişikliklere yol açmıştır. Yaşlı nüfusun hızla artması, konut ve kentsel alanların yaşlılara uyumlu hale getirilmesi ihtiyacını da artırmıştır. Yaşlı nüfusun sosyal bir sorun olarak algılanması, alana ilişkin sosyal politika ve refah hizmetlerinin oluşturulmasına da yol açmıştır. Ülkeler, sosyal refah düzeylerine göre yaşlılarına çok çeşitli sosyal hizmet programları sunabilmektedirler. Yaşlılara yönelik evde bakım hizmeti, huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi hizmeti, yaşlı gündüzlü bakım merkezi vb. sosyal hizmet oluşturulabilmektedir. (Emiroğlu 1991: 246)

3.6.6. Sosyal Hizmet Mesleği Açısından Engelliler

Sosyal hizmete gereksinim duyan önemli bir grubu da engelliler oluşturmaktadır. Engelliler; doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinmelerini karşılama güçlüğü olan ve koruma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek

hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlanmaktadır (Kornblum ve Kulian 2001: 40).

Engellilerin büyük kısmı, trafik ve işyeri kazaları sonucunda oluşmaktadır. Bu insanlar okulda, iş ve aile hayatında, arkadaşlık ilişkilerinde ve toplumla olan ilişkilerinde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Diğer önemli bir sorunları da, yaşam alanlarının engellilere uygun olmamasıdır. Konut ve kentsel çevrede yaşam, engelli olan birey için işkenceye dönüşebilmektedir. Evlerde engelli bireyin hareketliliğini kısıtlayan iç mimari yapılanma kadar sokakların kaldırım, yol, asfalt vb. açılardan plansız kurgulanması, engellilerin fiziksel olduğu kadar sosyal ve psikolojik açıdan uyum sorunları yaşamalarına neden olabilmektedir (Kornblum ve Kulian 2001: 42).

Engellilerin karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi de çalışabilecek durumda olan engellilerin, işsizlik ve yoksulluk sorunudur. Sosyal sigorta ve sosyal yardım kapsamında engellilere sağlanan gelir desteği de büyük ölçüde yetersizdir. Ayrıca engelliler sıklıkla sosyal dışlanmayla da karşı karşıya kalabilmektedirler. Bütün bu sorunlarla yüz yüze kalan engellilerin, rehabilite edilmeleri ve toplumsal yaşama katılmalarının sağlanabilmesi için önlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayıcı sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Dünyadaki engelli nüfusunun, genel nüfus içindeki oranı da dikkate alındığında bu gruba yönelik oluşturulacak sosyal hizmet politika ve uygulamalarının önemi daha iyi anlaşılacaktır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2008 verilerine göre dünya nüfusunun %10'unu engelliler oluşturmaktadır. Buna göre dünyada yaklaşık 650 milyon engelli bulunmaktadır. Bütün bu nedenlerden engellilere yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarındaki eksikliklerin özellikle gelişmekte olan ülkelerde giderilmesi gerekmektedir (Kornblum ve Kulian 2001: 43).

3.6.7. Tıp Açısından Sosyal Hizmet

Tıp alanındaki bütün ilerlemelere rağmen tıbbi bakım, bireysel düzeyde ya da toplumsal düzeyde önemli bir sosyal sorundur. Tıbbi bakımı çoğu zaman (life-support system) “yaşam destekleme sistemi” ya da (the correct medical treatment) “doğru tıbbi tedavi” kapsamında düşünülmektedir. Ancak bireysel düzeyde var olan

sorunların, benzer durumdaki milyonlarca insanı ilgilendiren ve onların yaşamlarıyla ilgili doğrudan karar almayı kapsayan çok ciddi bir süreç olduğu düşünüldüğünde işin ciddiyeti daha iyi anlaşılmaktadır. Örneğin; sadece yaşlı birinin bakımına ilişkin duyulan kişisel ilginin dışında, milyonlarca yaşlı ve yoksul insana hizmetlerin nasıl düzenleneceği önemli bir sosyal sorun oluşturmaktadır. Tıbbi bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması için nelerin yapılması gerektiği önemli bir sorun alanına işaret etmektedir. Tıbbi bakım hizmetlerin maliyetinin yüksek olması, sosyal güvenlik sistemindeki yetersizlikler, bütün teknolojik gelişmelere rağmen sosyal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir (Kornblum ve Kulian 2001: 29)

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık “insanların fiziksel, mental ve sosyal açıdan fonksiyonların da tam bir iyilik halini sağlamak” olarak tanımlanmaktadır. Sağlık, tanımından da anlaşılacağı üzere sadece fiziksel ve ruhsal açıdan değil aynı zamanda sosyal açıdan da iyilik halinde olmayı kapsamaktadır. Sağlık kimi zaman bireysel nedenlerle bozulabileceği gibi çevresel ya da toplumsal nedenlerden kaynaklı da bozulabilmektedir. Bireyin sosyal refahının artırılması ve tam bir iyilik halinin sağlanabilmesi için sağlık sorunlarının çözümünde disiplinler arası bir yaklaşımın uygulanması gerekmektedir. Sosyal hizmet, hastaların “hasta hakları” açısından korunmasında önemli bir fonksiyona sahiptir. Sosyal hizmet yaklaşımının sağlık açısından üstlendiği sorumluluklar; kamu sağlığı açısından, kişinin çevresiyle uyumlu ve sağlıklı olmasını amaçlamaktadır. Sosyal hizmet; kişinin sağlığına etki eden çevresel faktörlerin değiştirilmesinde, yoksul insanların tedavilerinin ücretsiz karşılanmasında, yaşam kayıplarının sosyal ve ekonomik açıdan en aza indirgenmesi konularında çalışmalar yapmaktadır. 1948 İnsan Hakları Bildirgesi'yle başlayan ve 1981 yılında Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi ile devam eden süreçte, hasta hakları ve hastalara yönelik sosyal hizmet politikaları ve uygulamaları geliştirilmiştir. Hastanın tedavisi fiziksel, duygusal ve sosyal olarak ele alınması gereken bir durum olduğu için, hasta ve hastalığın tedavisinde bütüncül bir yaklaşımın olması gerekmektedir. Hastalığın tedavisindeki sosyal boyutun ihmal edilmemesi açısından sosyal hizmet tedavi programının içerisinde yer alması gereken disiplinlerden birisidir (Doğrucagcan 2002: 109).

3.6.8. Okullarda Sosyal Hizmet

Sosyal hizmetin (yaklaşık 40 yıldır) konularından birisi de okul sosyal hizmetidir. Okul sosyal hizmetinin temel amacı çocuğu, genci ve ailesini korumaktır. Okul çocukların, gençlerin ve ailelerinin durumlarının tespit edilmesi ve gerekli müdahalelerde bulunulması için kendiliğinden doğal bir ortam sunmaktadır. Ayrıca çocukların her türlü ihmal ve istismara karşı korunmasına olanak sağlaması açısından da önemlidir. Çocuk Koruma Servisinde (Child Protection Agencies) çalışan okul sosyal hizmet uzmanları “Child Protection Social Worker” çocukların korunmasını üstlenmişlerdir. Okul sosyal hizmet uzmanları “CPSW” okulda çalışan personellerin de çocuklara karşı ihmal ve istismarda bulunabilme olasılıklarını dikkate alarak doğabilecek vakaları önlemeyi amaçlamaktadır. “CPSW”, çocuklardan uyuşturucu, alkol ve sigara eğilimi olanlara, koruyucu önleyici ve tedavi edici hizmetler oluşturmaktadır. Ayrıca çocukların, okul başarılarına etki eden olumsuzlukların önlenmesi, ailenin ve çocuğun desteklenerek iyilik hallerini geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Downs ve diğ. 2204: 115).

3.6.9. Afet Göç ve Mülteci Sorunu Açısından Sosyal hizmet

3.6.9.1. Afet ve Sosyal Hizmet

Afet, meydana geldikten sonra hemen başlayıp afetin oluşturduğu kayıp ve zararların büyüklüğüne bağlı kalarak 1-2 aylık süre de gerçekleştirilen tüm faaliyet ve çalışmalar müdahale evresi olarak açıklanmaktadır (Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü 2014: 34-35). Bu evrede yapılan çalışmaların ana hedefi; en kısa süre içinde mümkün olan en çok sayıda insanın hayatını kurtarmak, yaralıların tedavilerini sağlamak, tedavi görenlerle ilgilenmek, açıkta kalanların korunma, ısınma, barınma, beslenme, tahliye, güvenlik, haberleşme, ulaşım, psikolojik ve sosyal destek, gibi hayati gereksinimlerini en kısa sürede ve en uygun yöntemlerle karşılamaktır.

Müdahale süreci, afetin meydana geleceği bariz bir şekilde belirginleştiği andan itibaren başlar ve “acil durum ilanı” süresince devam etmektedir. Müdahale evresi, afet yönetiminin diğer üç unsuru arasında en yüksek stres altında yürütülen, zaman kısıtı bulunan, sınırlı ve belirsiz bilgilerin yaygın olduğu bir atmosferde

bulunmaktadır ve bu nedenle oldukça karmaşıktır. Yardımlar vasıtasıyla afetten etkilenmiş vatandaşlara sağlanan hayati gereksinimler, müdahale işlevinin başlıca alt bileşenidir (Özmen 2016: 14-15). Kısacası, müdahale evresi bir bakıma, afet esnasında azami sayıda yaşamı kurtarmak ve zararı asgari seviyede tutmak için gösterilen çabaları oluşturmaktadır.

Afetlerden etkilenen insanların ihtiyaçlarının en kolay ve mantıklı yol ve yöntemlerle karşılanması, bir an önce hayatın normale döndürülmesi, muhtemel afetlerle baş edebilme olanaklarının artırılması ve en az zararı sağlayacak daha güvenli bir yaşam çevresi oluşturulması için gereken kurumsal, fiziksel, yasal, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin tümünü kapsayan uzun süreç iyileştirme evresi olarak açıklanmaktadır (Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü 2014: 94). Afet yönetiminde, iyileştirme evresi, afete müdahaleden sonra gelen dönemi ifade etmektedir.

İyileştirme evresi, genellikle müdahale evresinin hemen bitiminde başlar ve ondan sonra aylar ya da yıllarca devam etmektedir. Esasında afet öncesi planlama, risk azaltma ve hazırlıklı olmayı içeren kapsamlı afet yönetim sisteminde, iyileştirme eylemleri planlama evresi boyunca ele alınmakta ve afet meydana gelmeden çok önce başlamaktadır. Afet iyileştirme ile ilgili faaliyetler, afet yönetim fonksiyonlarının çeşidi en fazla olanıdır. Vatandaşlar, kurum/kuruluşlar ve çıkar grupları en fazla iyileştirme sürecine müdahil olmaktadır. İyileştirme evresinde yürütülen çalışmaların temel amacı, afete uğramış toplulukların kısa ve uzun süreli geçici barınma ihtiyaçlarının yanı sıra, sosyoekonomik yaşamsal gereksinimlerinin koordineli bir şekilde ve zamanında karşılanmasıdır (Özmen 2016: 14-15). Aynı zaman da iyileştirme evresi afetten ders çıkararak afet sonrası yeni bir kararlı duruma erişme şeklinde tanımlanabilir.

3.6.9.2. Göç ve Mülteci Sorunu Açısından Sosyal Hizmet

Mülteci ve sığınmacılar, kendi ülkelerindeki barınma alanlarından ve ikametlerinden ayrıldıktan sonra her insan gibi güvenli bir yerleşim yerinde gıda ve barınma ihtiyacını karşılamak daha sonra sosyal gereksinimlerini iyileştirmek istemektedirler. Mülteci ve sığınmacı akınına uğrayan ülkeler, kendi vatandaşlarının barınma alanlarını iyileştirme çabası içinde iken ayrıca böyle bir kitlesel göç akınının

da gereksinimine cevap vermek zorunda kalmıştır. Bu noktada sosyal hizmet mesleğinin de önemi artmaktadır. Sosyal hizmet kapsamında, göç ve mülteci sorunu ile ilintili olarak şu uygulamalar yapılmaktadır.

- Barınma Yardımı

Mülteci ve sığınmacılara uluslar arası hukuk barınma hakkını vermekte ve göç alan ülkeleri de bu yaptırım ve yardıma tabi tutmaktadır. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi (1951: Madde 21)'ne tabi devletlerin, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, aynı şartlar altındaki yabancılara uygulanandan daha az olmayacak biçimde, konut edinme ve ikamet sağlama konusundaki yasalar ve yönetmeliklerle düzenlendiği ya da kamu makamlarının kontrolüne tabi olarak mümkün ve müsait olduğu ölçüde muamele sağlayacakları teyit edilmiştir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966: Madde 11)'nde Devletler, herkese kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam standardı olarak yeterli beslenmeyi, giyinmeyi, barınmayı ve yaşama koşullarının sürekli olarak geliştirilmesi imkânı sağlamaktadır. Taraf Devletler, mülteci ve sığınmacılar içinde uluslararası işbirliğinin esas olduğu uygun tedbirleri almaktadırlar. Mülteciler ve sığınmacıların yeni bir ülkeye geldiklerinde öncelikli bir sorunu olan barınma konusunda sıkıntı yaşadıkları ortadadır. Mültecilerin çoğunun maddi durumunun elverişsizliği ve göç ettikleri ülkenin ekonomik zayıflığı buna eklenince oldukça kalabalık yerlerde, hijyenden yoksun, sağlık koşulunun bulunduğu yerlerde yaşadıkları bir gerçektir. Mülteciler ve sığınmacılar, maddi zayıflık ve yetersiz yardım sonucu karanlık, rutubetli, havasız, her türlü fiziksel ve psikolojik sıkıntının olduğu yerlerde kalmaktadırlar (Reçber 2014: 259).

- Gıda Yardımı

İnsanlığın refahını ve esenliğini sağlamaya yönelik Birleşmiş Milletler tarafından bin yılın hedefleri olarak tespit edilen sekiz ana hedeften; aşırı fakirliğin ve açlığın yok edilmesi, çocuk ve anne ölüm oranlarının azaltılması, hastalıklarla mücadele ve çevrenin korunması hedefleri doğrudan veya dolaylı olarak açlığın

giderilmesi ve her insan için gıda güvencesinin sağlanmasıdır (Erbaş ve Arslan 2012: 50). Özellikle İnsan Hakları Beyannamesi'nin 25. Maddesi'nde de "her bireyin sağlığını ve refahını temin edecek yeterli gıdaya ulaşmaya hakkı olduğu, devletin halkının gıdasını gerekirse temin etmesi gerektiği" vurgulanmaktadır.

Günümüzde gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde gıda güvencesinin sağlanması ve açlığın önlenmesi için gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde birçok proje ve program yürütülmekte, fakat iç karışıklıklar ve savaş durumlarından henüz soruna kalıcı bir çözüm geliştirilememiş aynı zamanda giderek artan bir sonuca ulaşılmıştır. Birleşmiş Milletler kurumlarınca hazırlanan açlık bölgeleri raporlarına bakıldığında, çoğu Güney Afrika ve sahra altı ülkelerinde nüfusun %35'inden fazlasının, Asya'nın güney batı kesimlerinde %20-34 arasında, Asya'nın güney doğu kesimleri ile Güney Amerika'nın kuzey kesimlerinde ise %5-19 arasında insanın açlık çektiğini tespit edilmiştir. Bu yoksullukla boğuşan ülkelerin bir milyara yakın halkı açlık çekerken, çoğu gelişmiş ülkelerde de yine milyara yakın nüfusun obezite ile mücadele savaşları verdiği belirtilmektedir (Erbaş ve Arslan 2012: 51).

Bu tezatlığın bir sonucu olarak WHO, FAO ve WFP gibi kuruluşlar ve devletler açlık sorunu ile mücadele ve gıda güvencesinin sağlanması amacıyla yardım ve bilinçlendirme faaliyetlerine başlamışlardır. Devletler ve uluslararası organizasyonlar, istikrar ve gelir dağılımında adalet sağlayarak, enerji kaynaklarını istikrara kavuşturarak, küçük ölçekli tarım arazilerini toplulaştırarak, tarım alanlarının korunmasını ve işlenmesini sağlayarak, tarımsal faaliyetleri teşvik ederek, mikrokredi uygulamaları yaparak ve son çare olarak da doğrudan gıda yardımı yaparak önemli katkılar sunmaktadırlar (Erbaş ve Arslan 2012: 51).

Açlıkla mücadele yöntemlerinden biri olarak, açlık çekilen bölgelere yapılan doğrudan gıda yardımları, bu bölgelerde hazır gıda talebin artmasına, fiyatların düşmesine, normal gıda potansiyellerinin zarara uğramasına da neden olmaktadır. Bunun dışında doğrudan gıda yardımlarının zamanlamasında, ulaştırmasında, depolanmasında ve dağıtılmasında çekilen zorluklardan dolayı bu yardımların etkinliği azaltılmamalıdır (Erbaş ve Arslan 2012: 57).

- Eğitim - Öğretim Yardımı

Dünyada göç olaylarının hız kazanmasıyla birlikte sığınmacı çocukların eğitim güvencesini oluşturmaya yönelik çalışmalar, anlaşmalar ve sözleşmeler yapılmıştır. Bu konuda mülteci ve sığınma hukukunun temelini oluşturan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Konvansiyonu (genel hükümlerin yanında özellikle 4, 20, 22, 24. maddeleri) ve Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 New York Protokolü eğitim hakkını keskin çizgilerle belirlemiştir. Bir ülkenin mülteci ve sığınmacılara eğitim yardımı yapmadan önce bu hakkı verdiği ve taraf olduğu sözleşmelere riayet etmesi önemlidir. Türkiye'nin taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslar arası Sözleşme, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, Uluslararası Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler vatandaş olmayan kişilerin haklarının güvence altına alması koruması ve yardımların zeminini oluşturması açısından önemlidir (Erdönmez 2016: 26)

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Konvansiyonu (1951: Madde 22)'nda taraf devletler, temel eğitim konusunda, kendi vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını mültecilere uygulayacaklarını ve geldikleri ülkedeki diploma ve eğitim haklarını kullanabileceklerini imza altına almışlardır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesi, Ekonomik, Sosyal Ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 13. madde uyarınca; mülteci ya da sığınmacı statüsünde sahip olan ailelerin çocuklarının herhangi bir ayrımcılığa uğramadan, zorunlu temel eğitim hakkından yararlanabileceği ve bu kişilerin topraklarından ayrılmış olmasının, devletlerin bu hakkı verme ve yardım sağlama zorunluluğunu ortadan kaldırmadığı açıklanmıştır.

Eğitim alanında mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunlardan bir diğeri ikamette hareketlilik nedeniyle çocukların almış oldukları eğitimin bölünmesi ve çoğu zaman sil baştan aynı süreçlerin yeniden yaşanmasıdır. Geldikleri ülkede savaş ve iç karışıklık halinden dolayı aldıkları eğitim düzeyini ve mezuniyetlerini ispatlayacak belgeye sahip olmamaları, çocukların eğitimlerini sürdürme şanslarını

önemli oranda kısıtlamaktadır. Bu şekilde ülkemizde de uydu şehirlerde, çocukların “misafir öğrenci sıfatıyla” okula gitmelerinden kaynaklı herhangi bir resmi belgeye sahip olmamaları, öğrenimleri önündeki engellerden ve sıkıntılardan birisidir (Reçber 2014: 257). Küçük yaşta göçün önemli mağduru olan çocuklar, yabancı oldukları Türkiye’de yeni hayatlarına hazırlanmak, geleceğini kurmak için ruhsal ve kültürel durumlarına uygun olarak anadilleriyle birlikte Türkçe eğitim almaktadırlar. Türkiye’ye sığınarak eğitimden mahrum olan Suriyeli 200 bin çocuğa, okullara elektronik sistem üzerinden kaydedilmelerini sağlayan Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi (YÖBİS) oluşturulmuş ve eğitim almaları kolaylaştırılmıştır (Koç 2015: 85-86).

- Sağlık Yardımları

Savaşlar, afetler, etnik çatışmalar, siyasi baskılar ve iç karışıklıklar gibi nedenlerle, ülkelerini zorunlu terk etmek zorunda kalan mülteciler, göç öncesi dönemdeki ruhsal ve fiziksel şiddet, soykırım, yakınlarının ölümüne ve yaralanmasına şahit olmaları, yıkım, travmalar ayrıca göç ettikleri yerlerdeki yaşam standartlarının düşük olması hastalık riskini artırmaktadır. Dezavantajlı gruplar içinde günümüzde büyük çoğunluk oluşturan mülteci ve sığınmacılar bu gibi nedenlerle sağlık hizmetlerine daha çok ihtiyaç duymaktadır (Koç 2015: 85).

Mülteci ve sığınmacıların korunmasına yönelik 1951 Cenevre Sözleşmesi (1951: Madde 20)’nde ve diğer sözleşmelerle taraf ülkelerin sağlık hizmetlerini kendi vatandaşlarından ayırım gözetmeksizin sunmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de de Geçici olarak korunanlara sunulacak sağlık yardımları ve hizmetleri Geçici Koruma Yönetmeliği’ne dayanılarak; AFAD tarafından yayınlanan 18.12.2014 tarihli, 2014/4 sayılı Geçici Koruma Altındaki Yabancılara İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Genelgesi ve Sağlık Bakanlığı tarafından 2875 sayılı makam onayı ile yayınlanan, 04.11.2015 tarihinde güncellenen Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Yönergesi ile düzenlenmiş ve gereken bütün hizmetler kamp içinde ve dışında yaşayanlara uygulanmaktadır (Türk Tabipleri Birliği Yayınlarında Savaş, Göç ve Sağlık 2016: 85-86).

Mültecilerin, sağlık hizmetlerinden ve sosyal yardımlardan yararlanması Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmetlerden Ücretsiz veya İndirimli Olarak Faydalanacakların Tespitine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı'yla sağlanmaktadır. İnsan Ticareti Mağdurlarına Ücretsiz Yardıma Yönelik Bakanlar Kurulu Kararı'yla ise insan ticareti mağduru olduğu belirlenen ve sağlık masraflarını karşılayamayacak durumdaki yabancılara, hastalandıklarında resmi sağlık kuruluşlarından ücretsiz faydalanma imkânı sunmaktadır (Çiçekli 2009: 357). Sağlık hizmetleriyle ilgili olarak Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun (2006: Madde 1-2) sağlık yardımının sunulmasında bütün tüzel ve gerçek kişileri kapsadığı ayrıca mülteci ve sığınmacıları (2006: Madde 60) da güvence altına aldığı belirtilmiştir.

3.7. İlgili Araştırmalar

Sosyal hizmet insan ve çevresinde gelişen olayları inceleyerek, sorunları çözmeye yönelik bilimsel metodlar kullanan bir meslek ve disiplindir. Davranış ve sosyal sistem düşüncelerinden yararlanarak insanların çevreleriyle kurdukları ilişkiyi ele alan bu meslek dalı çoğunlukla dezavantajlı gruplara müdahale eder. Bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun uyumlu bir biçimde yaşayabilmesi için, ilişkilerdeki sorunları çözmeye, onları güçlendirmeye ve özgürleştirmeye katkı sağlayan bir meslek ve disiplindir. Din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin mesleki uygulamalar yürütür, insanın gelişimini ve yaşam kalitesini arttırmayı amaçlar. Bu kadar önemli bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmetin farkındalığı hususunda Türkiye'de yapılan çalışma sayısının sınırlılığı oldukça düşündürücüdür. Bu konuyla alakalı yapılmış olan çalışmalar genellikle Batı kaynaklıdır. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç bu eksikliği gidermektir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Toplumda sosyal hizmet ve sosyal hizmet uzmanına ilişkin bilgi, farkındalık ve tutum ölçmeye yönelik araştırmalara 1950'li yıllarda başlandığı görülmektedir. Bu dönemde yapılan araştırmalar göstermiştir ki, toplumun sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacıya ilişkin farkındalık durumu çok az seviyededir.

Condie ve arkadaşları 1978 yılında farklı eyaletlerden 250 ev sahibine ulaşarak yaptığı çalışmada amaç, toplumun sosyal hizmet mesleğine olan tutumlarını

ve farkındalık durumunu tespit etmeye çalışmaktır. Condie ve arkadaşlarının yaptığı bu çalışma sonunda, toplum farkındalığının arttığı kanısına varılmıştır.

Araştırma analizine göre katılımcıların %54'ü bir sosyal çalışmacı ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Fakat yalnızca %9'u sosyal çalışmacıdan duygusal sorunlarının çözümünde yardım isteyeceğini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında sosyal hizmet mesleği ile din görevlisi, psikiyatrist ve psikolog gibi meslekler arasında yardım almak için öncelikli olarak hangisinin tercih edileceği sorulmuştur. Burada katılımcıların sadece %6'sı sosyal çalışmacıları diğer yardım mesleklerinden daha öncelikli gördüğünü ifade etmişlerdir. Diğer meslek dağılımları ise din görevlileri %28 ve psikiyatristlerin %26 oranında tercih edildiği görülmektedir. Katılımcıların %86'sı sosyal hizmetin başkalarına yardım etmek istediğini belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan katılımcılara, sosyal çalışmacının rollerine ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların %58'i, çocuk koruma rolü üzerinde dururken, %25,2'si avukatlık ve %15,6'sı psikiyatri asistanı gibi yanıtıcı rollerde olduğu kanaatindedirler. Bu durum karşısında araştırmacılar toplumun kafasının karışık olduğu tespitinde bulunmuşlardır.

Araştırmada, refah alanı %95,6, evlat edindirme %95,2 ve aile danışmanlığı %90,8 oranları ile çalışma alanları içerisinde en yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmüştür.

Bu alanda yapılan bir diğer araştırma da (2005 yılında) İskoçya'da Davidson ve King tarafından yapılmıştır. (16 yaş ve üzeri 1015 katılımcıya uygulanmıştır.) Katılımcıların beşte ikisi, sosyal çalışmacı olmak için gereken eğitim seviyesini doğru bilmişlerdir. %25'i ise 2-3 yıllık bir eğitimin yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcıların %43'ünün sosyal hizmete dair olumlu bir tutum geliştirdiği, %24'ünün olumsuz bir tutumda olduğu görülmektedir. Sosyal hizmet mesleğinden faydalananların %80'inin de aldığı hizmetten memnun olduğu görülmüştür.

Bir başka araştırma, 2005 yılında İsrail’de Kagan tarafından (21 yaş ve üzeri 1417 katılımcıyla) yapılmıştır. Araştırmanın amacı toplumun sosyal çalışmacılara dair bilgi düzeyini ve tutumunu ölçmektir.

Araştırmaya katılan katılımcıların %96,2’si sosyal hizmet mesleğini çocuk istismarı ve ihmali ile bağdaştırmaktadır. Katılımcıların %95,6’sı, sosyal hizmet mesleğinin ailenin işlevini artırmaya yardımcı olduğunu, %93,7’si yaşlı bakımı ile ilişkili olduğunu, %92,7’si aile içi şiddet sorunlarının çözümü ile ilgili olduğunu düşünmektedir. Hatalı rollere bakıldığında ise %26,6’sı avukatlık, %13,3’ü ise ilaç yazabildiğini belirtmiştir.

Bu alanda yapılan bir diğer çalışma 2004 yılında ABD’de LeCroy ve Stinson tarafından 386 katılımcıya ulaşılarak, telefon anketi uygulaması ile yapılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların, %30,8’i bir sosyal çalışmacı tanıdığını ve %35,7’si daha önce bir sosyal destek uzmanından destek aldığını ifade etmişlerdir. %10,8 i sosyal hizmetle ilgili bilgileri gazeteden öğrenirken, %12,4’ü bu alandaki bilgileri TV’den edinmişlerdir.

Araştırmaya katılanların %91,3’ü sosyal hizmetlerin, çocukları korumaya yönelik niteliğinden haberdar olup, %67,1’i grup terapisti, %59,4’ü sosyal değişim alanı, %64,6’sı ise yönetici niteliğinde olduğunu belirtmişlerdir. 1978 yılında gerçekleştirilen araştırmalara oranla rollerdeki yüzdelerdeki dağılımın artış göstermesine karşın, psikiyatri asistanlığı (%37,3) ve ilaç yazmak (%5,2) gibi hatalı rollere ilişkin cevaplar da göze çarpmaktadır.

Araştırma neticesinde, toplumun büyük çoğunluğunun sosyal hizmet mesleğini kavradığı ve önem verdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmayı gerçekleştiren araştırmacılar medyada yaratılan sosyal çalışmacılara ilişkin algısının, mesleği destekler nitelikte olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda çalışmacıların medya çalışmalarına eğilmeleri gerekliliğini vurgulamışlardır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Problemi

Sosyal hizmet Türkiye'de 50 yıldır bir meslekleşme, yenilenme değişim süreci içerisindedir ve bu süreç içerisinde doğal olarak bazı zorluklarla da karşı karşıya gelmektedir. Sosyal yardımlaşma ve geleneği, mesleğe dışardan yapılan müdahaleler ve mesleğin adının hala tam anlamıyla netleştirilememiş olması, ülkede tüm sosyal hizmet camiasını temsil eden bir kuruluşun olmayışı, Türkiye'de sosyal hizmetin meslekleşme sürecinde hala mücadele etmesi gereken zorluklardandır (Bolgün ve diğ. 2017: 28-49). Dolayısıyla sözü edilen bu durum, sosyal hizmet meslek ve disiplininin toplum tarafından hala tam olarak bilinmemesine de neden olmaktadır. Örneğin Bolgün ve arkadaşlarının (2017: 28-29) yapmış olduğu bir çalışma bu durumu destekler niteliktedir. Toplumun üyelerinin sosyal hizmet meslek ve disiplini konusundaki farkındalığının ölçülmesi, toplumun farklı kesimlerinin mesleğe ilişkin bilgi düzeylerini ve tutumlarını ölçmeye ilişkin yapılan araştırmada, sosyal hizmet mesleğinin varlığı toplumdaki neredeyse her iki kişiden biri tarafından bilinmemektedir. Çalışma alanındaki yarım asırlık geçmişe rağmen katılımcıların %53'ünün sosyal hizmet mesleğini daha önce duymadığını ve %80,8'inin sosyal çalışmacı ile daha önce hiç karşılaşmadığı saptanmıştır.

LeCroy ve Stinson'ın ABD' de yapmış olduğu bir çalışmada katılımcıların % 8,6' sı sosyal çalışmacı olmak için gerekli olan eğitim seviyesini olduğundan daha alt düzeyde belirtmiştir. Yine aynı çalışmada katılımcıların % 4.5' i sosyal çalışmacının ortalama gelirlerini olduğundan daha az söylemiştir (LeCroy ve Stinson 2004: 164-174). Bir mesleğin aldığı eğitim düzeyi ve kazanılan gelir miktarı mesleğin saygınlığı açısından önemlidir. ABD ve Türkiye'yi kıyaslamak pek doğru olmasa da bu bulgular mesleğin izlenimine dair bilgi vermesi hususunda önem arz etmektedir (Bolgün 2017: 142)

Davidson ve King (2005)'in yaptığı bir çalışmaya göre de daha önceden meslekten yardım almış olan bireylerin % 61,3'ü sosyal çalışmacının alçak gönüllü insanlar olduklarına, %52,3'ü sosyal çalışmacının her müracaatçıya eşit davrandıklarını belirtmiştir. Buna ek olarak katılımcıların %29,6'sı sosyal

çalışmacılara söylemek istedikleri olduğu halde çekindiklerini, %27,3'ü sosyal çalışmacının müracaatçıların sorunlarıyla yeterince ilgilenmediklerini düşündüklerini belirtmişlerdir (Davindson ve King 2005: 1-4). Bu oranların görece olarak düşüklüğü, meslek açısından üzerine düşünülmesi gereken bir konudur.

Bu bilgiler ışığında Türkiye' de sosyal hizmetin meslekleşme sürecinde dikkatle üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da geleceğin teminatı olan gençlerin/üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet meslek ve disiplinine ilişkin farkındalık düzeylerinin nasıl olduğu, mesleği ve meslek elemanlarını ne düzeyde tanıdığı, bildiği ve onlara karşı tutumlarının ne düzeyde olduğu da önem arz etmektedir.

Toplumda pek çok işlevi yerine getiren birey, grup ve toplum iyiliğini ön plana çıkararak ve çözüm üreten sosyal hizmet mesleği ile ilgili doğru olmayan bilgilendirme, yanlış yönlendirme, yanlış davranış ve tutum kazandırma elbette ki , mesleğe ihtiyacı olan bireyleri, grupları ve toplumu güçsüz bırakabilir. Bu durum da mesleğe ihtiyacı olan bireylere yardım etme görevini yerine getirme konusunda güçsüz kalabilmektedir. (LeCroyn ve Stinson 2004: 164-174).

Dolayısıyla, bu çalışmanın temel problemi, Ankara Üniversitesi Fen ve Eğitim Fakülteleri'nde okuyan öğrencilerin sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacılara ilişkin farkındalık düzeylerinin ölçülmesidir. Bu çerçevede Ankara Üniversitesi'nde Eğitim Fakültesi'nin Özel Eğitim Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Fakültesi'nin Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik bölümlerinde okuyan birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda okuyan 344 öğrenciye anket formu uygulanarak, üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacılara ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiştir.

4.2.Araştırmanın Amacı

Geçmişten günümüze kadar sosyal çalışmacılar, toplumun savunmasız kesimlerinin/dezavantajlı grupların savunucuları olmuştur ve insanların ihtiyaçlarına çözüm üretmeye çalışmışlardır. Bu yüzden toplumla çalışan bir meslek olarak, sosyal

hizmete ve sosyal çalışmacılara ilişkin toplumun ne düşündüğü, onu nasıl gördüğü hem meslekleşme süreci açısından hem de mesleğin işlevlerini yerine getirebilmesi ve güçlenmesi açısından oldukça önemlidir (Bolgün 2017: 81). Sosyal hizmete ilişkin olarak toplumun kafası karışıkça, yanlış bilgilendirilmişse veya sosyal hizmete karşı düşmansa, meslek ihtiyacı olanlara yardım etme görevini yerine getirme konusunda güçsüz kalır (LeCroy ve Stinson 2004: 164-174).

Bu araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet mesleğini ve sosyal çalışmacının mesleki fonksiyonlarını nasıl gördüğünü incelemek/ortayakoymak ve ülkemizdeki çok sınırlı olan bu araştırma alanındaki eksikliği gidererek çözüm yolları sunmaktır.

Bu doğrultuda sosyal hizmet meslek ve disiplininin gelişimi ve güçlendirilmesi, sosyal çalışmacının sosyal ve politik güç elde etmeleri adına gelecekte atılması gereken adımlar konusunda meslek ve disipline bir ışık tutulabileceği düşünülmektedir (Bolgün 2017: 3)

4.2.1.Hipotezler

1. Sosyal hizmet mesleğini duyma durumu ile sosyo-demografik veriler arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmaktadır.

a. Kadınların sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, erkeklere göre daha yüksektir.

b. Yaşı genç olan öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, görece olarak yaşları daha büyük olan öğrencilere göre daha düşüktür.

c. Eğitim fakültesindeki öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, fen fakültesindeki öğrencilere göre yüksektir.

d. 1.sınıftaki öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, 4.sınıfta okuyan öğrencilere göre yüksektir.

e. Hayatının büyük bölümünü köyde geçiren öğrencilerin, sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, hayatlarının büyük bölümünü büyükşehirde geçiren

öğrencilere göre daha yüksektir.

f. Devlet yardımı alan öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, devlet yardımı almayan öğrencilere göre daha yüksektir.

g. Gelir düzeyi çok kötü olan öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, gelir düzeyi çok iyi olan öğrencilere göre daha yüksektir.

h. Oturdukları evi kira olan öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma durumu, oturdukları ev kendisine ait olan öğrencilere göre daha yüksektir.

2. Sosyo-ekonomik durumu daha kötü olan ve sosyal hizmete daha fazla ihtiyaç duyabileceği düşünülen öğrencilerin diğer sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre sosyal çalışmacılar ile karşılaşma durumları açısından anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmaktadır.

a. Kadınların sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, erkeklere göre daha yüksektir.

b. Yaşı genç olan öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, görece olarak yaşları daha büyük olan öğrencilere göre daha düşüktür.

c. Eğitim fakültesindeki öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu fen fakültesindeki öğrencilere göre yüksektir.

d. 4. sınıftaki öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, 1.sınıfta okuyan öğrencilere göre yüksektir.

e. Hayatının büyük bölümünü köyde geçiren öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, hayatının büyük bölümünü büyükşehirde geçiren öğrencilere göre daha yüksektir.

f. Devlet yardımı alan öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, devlet yardımı almayan öğrencilere göre daha yüksektir.

g. Gelir düzeyi çok kötü olan öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, gelir düzeyi çok iyi olan öğrencilere göre daha yüksektir.

h. Oturdukları evi kira olan öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, oturdukları ev kendisine ait olan öğrencilere göre daha yüksektir.

3. Sosyo-demografik değişkenler ile sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmaktadır.

a. Kadınların sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme durumu, erkeklere göre daha yüksektir.

b. Eğitim fakültesindeki öğrencilerin sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme durumu, fen fakültesindeki öğrencilere göre yüksektir.

c. 4.sınıftaki öğrencilerin sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme durumu, 1.sınıfta okuyan öğrencilere göre yüksektir.

d. Oturdukları evi kira olan öğrencilerin sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme durumu, oturdukları ev kendisine ait olan öğrencilere göre daha yüksektir.

e. Gelir düzeyi çok kötü olan öğrencilerin sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme durumu, gelir düzeyi çok iyi olan öğrencilere göre daha yüksektir.

f. Hayatının büyük bölümünü köyde geçiren öğrencilerin sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme durumu, hayatının büyük bölümünü büyükşehirde geçiren öğrencilere göre daha yüksektir.

4. Sosyo-demografik değişkenler ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

a. Kadınların sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, erkeklere göre daha yüksektir.

b. Yaşı genç olan öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, görece olarak yaşları daha büyük olan öğrencilere göre daha düşüktür.

c. Eğitim fakültesindeki öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, fen fakültesindeki öğrencilere göre yüksektir.

d. 4.sınıftaki öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, 1.sınıfta okuyan öğrencilere göre yüksektir.

e. Hayatının büyük bölümünü köyde geçiren öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, hayatının büyük bölümünü büyükşehirde geçiren öğrencilere göre daha yüksektir.

f. Devlet yardımı alan öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, devlet yardımı almayan öğrencilere göre daha yüksektir.

g. Gelir düzeyi çok kötü olan öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, gelir düzeyi çok iyi olan öğrencilere göre daha yüksektir.

h. Oturdukları evi kira olan öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, oturdukları ev kendisine ait olan öğrencilere göre daha yüksektir.

5. Sosyo-demografik değişkenler ile sosyal çalışmacıya ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

a. Kadınların sosyal çalışmacılara ilişkin tutumları, erkeklere göre daha olumludur.

b. Yaşı genç olan öğrencilerin sosyal çalışmacılara ilişkin tutumları, görece olarak yaşları daha büyük olan öğrencilere göre daha olumsuzdur.

c. Eğitim fakültesindeki öğrencilerin sosyal çalışmacılara ilişkin tutumları, fen fakültesindeki öğrencilere göre daha olumludur.

d. 4.sınıftaki öğrencilerin sosyal çalışmacılara ilişkin tutumları, 1.sınıfta okuyan öğrencilere göre daha olumsuzdur.

e. Hayatının büyük bölümünü köyde geçiren öğrencilerin sosyal çalışmacılara ilişkin tutumları, hayatının büyük bir bölümünü büyükşehirde geçiren öğrencilere göre daha olumsuzdur.

f. Gelir düzeyi çok kötü olan öğrencilerin sosyal çalışmacılara ilişkin

tutumları, gelir düzeyi çok iyi olan öğrencilere göre daha olumludur.

6. Sosyal hizmet mesleğini duyma ve daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

7. Sosyal hizmet mesleğini duyma ve daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal hizmet, doğrudan toplumu ve toplumsal sorunları içeren mesleki bir disiplindir. Dolayısıyla bu mesleğin tanınması, amaçları, işlevleri konusunda kamuoyu tam anlamıyla bilgilendirilmeli, bu konuda bir farkındalık yaratılmalıdır. Diğer bir deyişle gelecekte topluma yön verecek olan bireylerin sosyal hizmeti tanımaları, sosyal hizmet meslek ve disiplinine ve sosyal çalışmacılara olan algılarının saptanması, sosyal hizmet mesleğinin gelişimi ve güçlendirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bireylerle, gruplarla ve toplumla yapılan çalışmalarda, toplumun gelişmesi ve ilerlemesi adına sosyal politika geliştirmede, müracaatçıları ve onların haklarının korunmasında önemli bir yere sahip olan sosyal hizmet meslek ve disiplininin savunulmasında toplumsal desteğin sağlanması gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın geleceğin teminatı olan ve onu belirleyecek olan üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet mesleği ve sosyal çalışmacılara ilişkin bakış açılarını ölçmek mesleğin durumunu, statüsünü ve gelecekte varlığını devam ettirebilirliğini belirlemek ve farkındalığını arttırmak adına literatüre önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Özel Eğitim Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Fen Fakültesi'nin Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik bölümlerinde okuyan birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır.

Dolayısıyla araştırma sadece bu fakülteler ve bu bölümler ile sınırlıdır.

Çalışmada yalnızca nicel veri teknikleri kullanılması, çalışmanın sınırlılıklarından bir diğeridir. Oysa daha derin analizler yapılabilmesi için hem nicel hem de nitel verilerin kullanılması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur. Ancak zaman problemi, yalnızca nicel veri tekniklerinin uygulanmasına imkân tanımıştır.

Araştırma esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan biri Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından yeni bir izin prosedürü getirilmesi ve bunun tarafınca bilinmemesi sebebiyle etik kurul izninin eksikliğinden kaynaklanan izin işlemlerinin askıya alınarak tekrarlanması sonucunda işleme en baştan başlanarak araştırmanın uygulama kısmı için ayrılan zamanın daralmasıdır.

Araştırmanın yapılmasında karşılaşılan sorunlardan biri de anket uygulaması esnasında karşılaşılan kadın ve erkek öğrencilerin aynı oranda ankete katılımının sağlanamamasıdır. Araştırmanın uygulama aşamasında gönüllülük esasına dayalı olarak veri toplandığı için kadın öğrencilerin anketlere katılımındaki sayı, erkek öğrencilere oranla daha fazla sayıda olmuştur.

Araştırma esnasında karşılaşılan bir diğer problem ise, dördüncü sınıflardaki neredeyse bütün öğrencilerin çoğunlukla stajda olmaları ve bu durumun onlara ulaşımı zorlaştırmış olmasıdır..

Veri toplama esnasında karşılaşılan diğer bir zorluk ise fakültelerin güvenlik personellerince, gerekli kurumlardan alınan izin yazışmalarında yer alan bazı ifadelerin anlaşılabilmesi, fakülte giriş çıkışlarında sorunlar yaşanmasına neden olmuştur.

4.5.Araştırmanın Modeli

Ankara Üniversitesi'nde okuyan lisans öğrencilerinin, sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacılara ilişkin bilgi ve görüşlerini değerlendirmek hedefiyle araştırılan olguya ilişkin dağınık verilerin toparlanması, sınıflandırılması, düzenlenmesi ve çözümlenmesini hedefleyen bu çalışmada, nicel araştırma yöntemleri modellerinden genel tarama modellerinden ilişkiyel tarama modeli

kullanılmıştır.

4.6.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Özel Eğitim Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Fen Fakültesi'nin Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik bölümlerinde okuyan birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Söz konusu bu fakültelerin Öğrenci İşleri'nden alınan bilgiler ışığında evrendeki toplam öğrenci sayısı, 2962'dir.

Sekaran (1992: 253)'in Belirli Evrenler İçin Kabul Edilebilir Örnek Büyüklükleri tablosu doğrultusunda 3000 kişiye kadar evreni yansıtacak örneklem sayısının %95 güven seviyesine göre 341 katılımcı olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle araştırma kapsamında 344 katılımcıdan veri toplanmıştır.

Burada örneklem nicel örneklem türlerinden olasılıklı örneklemenin bir alt dalı olan ana kütlelin araştırmanın konusunu oluşturan bir ya da daha fazla değişken bakımından çeşitli alt gruplara bölünmesi ve her bir alt gruptan ayrı ayrı örneklem çekilmesi şeklinde uygulanan tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Tabakalı örnekleme kısaca evrendeki alt grupların belirlenip bunların evren büyüklüğü içerisindeki oranlarıyla örnekleme temsil edilmelerini sağlamayı amaçlayan bir örnekleme yöntemidir (Bolgün 2017: 90).

4.7.Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırma da kullanılan anket formu, Cemre Bolgün tarafından 2017 yılı içerisinde 'Toplumun Sosyal Hizmet Uzmanları Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri: Manisa İli Örneği' adlı yüksek lisans tezi kapsamında, bir yıldan uzun süre alanda çalışmış veya çalışan sosyal çalışmacılar ve sosyal hizmet bölümlerinde çalışmış veya çalışan akademisyenlerden oluşan on uzman kişi ile görüşülerek ve görüşmelerde katılımcıların sorulara ilişkin ve anketin bütününe ilişkin görüşleri ve önerileri dikkate alınarak ortaya çıkarılmıştır.

Araştırma verileri, gerekli izinler alındıktan sonra (etik onay, Ankara

Üniversitesi Rektörlüğü tarafından uygun bulunmuştur yazısı) araştırmaya kabul edilme ölçütlerine uyan ve araştırmaya katılmaya gönüllü bireylerden, öz bildirim dayalı, yapılandırılmış bir anket formu aracılığıyla toplanmıştır.

Anket formu, altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü demografik bilgilerden, ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümleri sırasıyla; toplumun sosyal hizmet uzmanının çalışma alanlarına, müracaatçı kitlesine, rolleri ve görevlerine ilişkin bilgi düzeyini ölçmeye yönelik çoktan seçmeli (evet, hayır, emin değilim) sorulardan oluşmaktadır. Anket formunun beşinci bölümü, genel toplumun tutumunu, altıncı bölümü ise daha önce herhangi bir sosyal hizmet birimine müracaat etmiş ve bir sosyal hizmet uzmanı ile görüşmüş bireylerin tutumunu ölçmeye yönelik beşli likert tipi sorulardan oluşmaktadır.

Geçerlilik-güvenirlilik:

Cronbach's Alpha	N
0,933	62

62 maddeden alınan geçerlilik güvenirlilik çıktısına göre ölçeğin Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı 0,933 bulunmuştur. Özdamar (1999)'a göre $0.90 \leq \alpha \leq 1,00$ arasında olduğundan ölçek için yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

4.8.Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırmanın süresi; gerekli izinlerin alınması, verilerin toplanma, işleme ve analiz süreci göz önünde bulundurularak 8 ay olarak belirlenmiştir. Literatür yazma süreci 2017 yılının Eylül ayında başlatılmış, 2018 yılı Nisan ayı içerisinde çalışmanın veri toplama aşaması Ankara Üniversitesi Eğitim ve Fen Fakültelerinde gerçekleştirilmiş, Mayıs ayı sonunda ise araştırma metnine son hali verilmiştir.

4.9.Araştırmanın Uygulanması

Belirlenen örneklem grubuna, oluşturulmuş olan veri toplama araçlarından anket tekniği uygulanmıştır. Fen Fakültesi'nde söz konusu bölümlerdeki evren 1846 kişi olarak belirlenmiştir. Belirlenen 1846 toplam katılımcı sayısı, evrene tekabül eden toplam katılımcı sayısına oranlanarak Fen Fakültesi'ne tekabül eden örneklem 212 katılımcı olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu örneklem sayısı da söz konusu bölümlere oransal olarak paylaştırılmıştır. Bununla birlikte bölümlerde de sınıflar (1,2,3,4) arasında da anketler oransal pay edilmiştir. Anket uygulaması gönüllülük esasına göre yapılmıştır. Yine aynı şekilde Eğitim Fakültesi'ndeki evren olarak belirlenen bölümlerdeki 1116 olan katılımcı sayısı evrene tekabül eden örneklem ile oranlanarak Eğitim Fakültesi'ne tekabül eden sayı 129 olarak belirlenmiş, bu sayıda bölümlerdeki katılımcılara oranlanarak eşit olarak dağıtılmış ve ortaya çıkan sayı bölümlerde sınıflar (1,2,3,4) arasında da oransal olarak paylaştırılarak ve gönüllülük esas alınarak veriler toplanmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında rastlantısal dağılım örnekleme esastır. Bu süreçte araştırmaya katılan öğrencilere, tarafımdan araştırmanın amacı anlatılmış, anketler dağıtılmış ve anketleri doldurmaları istenmiştir. Anketlerin doldurulması sürecinde ise öğrencilere hiçbir şekilde müdahale edilmemiştir.

4.10.Araştırmanın Bağımlı-Bağımsız Değişkenleri

Bağımsız Değişkenler:

1. Yaş
2. Cinsiyet
3. Eğitim durumu
4. Medeni hal
5. Hanede yaşayan kişi sayısı
6. Hayatlarında en uzun süre yaşadıkları şehir

7. Gelirini nasıl değerlendirdiği
8. Gelir gider dengesi
9. Sosyal hizmet mesleğini duyma durumu
10. Sosyal alışmacı ile karşılaşma durumu

Bağımlı Değişkenler:

1. Sosyal hizmet mesleğini duyma durumu
2. Sosyal alışmacı ile karşılaşma durumu
3. Sosyal hizmet meslek ve disiplini bilme puanı
4. Sosyal hizmete ve sosyal çalışmacıya yönelik tutum puanı

4.11. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak ilk önce veri kontrolü yapılmış ve hatalı veriler düzeltilmiştir. İstatistiksel analizler bilgisayar ortamında yapılmış ve veriler SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Sosyo-demografik bilgiler kısmının yer aldığı anketin birinci bölümünde yer alan bilgiler frekans, yüzde ve sıklık kullanılarak incelenmiştir. Sosyal hizmet mesleğini duyma ve sosyal hizmet çalışanı ile karşılaşma durumunun sosyo-demografik verilerle ilişkisine χ^2 (Ki-kare) testi ile bakılmış ve sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Anket formunda katılımcılara, sosyal çalışmacılar hakkındaki görüşlerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuş, çok olumsuz ile çok olumlu arasında beşli likert tipi cevaplardan bir tanesini seçmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler, sayı ve yüzde olarak sunulmuştur.

Karşılaştırmalı bulguların analizinde, Ki-Kare (χ^2), Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır. Uygulanan Ki-Kare (χ^2) testleri için sayı, yüzde, p değeri ve Ki-Kare (χ^2) değeri sunulmuştur. İki kategorili değişkenler ile puan karşılaştırmalarını yapmak amacıyla kullanılan Mann-Whitney U testi için sayı, sıra ortalaması, çeyrekler ve p değerleri sunulmuştur. Üç kategorili değişkenler ile puan karşılaştırmalarını yapmak amacıyla kullanılan Kruskal-Wallis H testi için sayı, sıra ortalaması, çeyrekler, p değeri ve ki-kare (χ^2) değeri sunulmuştur. Ayrıca üç kategorili değişkenlerin her bir kategorisi için ikişerli karşılaştırmalar Mann-Whitney U testi uygulanarak yapılmış ve kategoriler arası anlamlılık bulunan ilişkiler post-hoc test sonucu olarak sunulmuştur (Bolgün 2017: 92)

Sosyal çalışmacının çalışma alanlarına ilişkin olarak anketin ikinci kısmındaki bölümün verileri; evet, hayır, emin değilim şeklinde olup, her çalışma alanı için ayrı ayrı belirtilmiştir. Elde edilen sonuçlar sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Sosyal çalışmacının hizmet verdiği gruplara ilişkin anketin üçüncü kısmında yer alan verileri de evet, hayır, emin değilim biçiminde olup, her hizmet grubu için ayrı ayrı belirtilmiştir. Elde edilen bulgular, sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Buna ek olarak, sosyal çalışmacının rol ve görevlerine ilişkin bilgiyi ölçmek adına doğru ve yanlış ifadeler sunulmuş, bu kısımdaki veriler yine evet, hayır, emin değilim biçiminde belirtilmiş olup, elde edilen sonuçlar sayı ve yüzde biçiminde verilmiştir.

Anketin ikinci üçüncü, dördüncü bölümlerinde yer alan katılımcıların sosyal hizmet mesleği ve sosyal çalışmacılar ile ilgili bilgi düzeyini ölçmeye yönelik sorular birleştirilerek, puanlama sistemi uygulanmıştır. Çalışma alanlarına, hizmet verilen gruplara, rol ve görevlere ilişkin doğru ifadeleri içeren her bir soruya, evet için bir, hayır için sıfır, emin değilim için ise sıfırpuan tanımlanmıştır. Anket formunun dördüncü bölümündeki yanlış ifadeler rakam atanırken ise evet için sıfır, hayır için bir, emin değilim için sıfır puanı atanmıştır. Toplam 62 soruya verilen cevaplar kullanılarak yapılan hesaplama da her bir katılımcının, bu 62 sorunun en az %75'ine cevap vermiş olanlar için puanlama yoluna gidilmiştir. Çıkan toplam puana ' Sosyal Hizmet Meslek ve Disiplinini Bilme Puanı' adı verilmiştir. Bu veriler için ortalama

\pm standart sapma, en sık rastlanan değer, ortanca ile en büyük ve en kk değerler ayrıca sunulmuştur.

Anketin beşinci bölümünde yer alan katılımcıların sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacılara ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla konulan 11 adet ifadenin her biri 'kesinlikle katılıyorum' ile 'kesinlikle katılmıyorum' arasında beşli likert tipinde sunulmuş, elde edilen veriler, sayı ve yüzde dağılımı biçiminde verilmiştir. Bu kısım için spss veri girişi esnasında kesinlikle katılmıyorum için 1, katılıyorum için 2, kararsızım için 3, katılıyorum için 4, kesinlikle katılıyorum için 5 numara atanmıştır. Toplam 11 adet sorunun 3 tanesi negatif yönelimlidir. Bu sorular da ise kesinlikle katılmıyorum için 5, katılmıyorum için 4, kararsızım için 3, katılıyorum için 2, kesinlikle katılıyorum için 1 numara atanmıştır. Elde edilen 'Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara Yönelik Tutum Puanı' nın hesaplanmasında, 11 sorunun en az %75'ine cevap verilmesi koşuluyla puan hesaplaması yapılmıştır. Bu veriler için ortalama \pm standart sapma, en sık rastlanan değer, ortanca ile en büyük ve en kk değerler ayrıca sunulmuştur.

Son olarak, anketin altıncı kısmında yer alan, daha önce bir sosyal hizmet birimine başvuru yaparak, burada bir sosyal çalışmacı ile görüşmüş olan katılımcıların sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacılara yönelik tutum puanını ölçmek için sunulan 8 ifadenin her biri 'kesinlikle katılıyorum' ile 'kesinlikle katılmıyorum' arasında beşli likert tipinde sunulmuş, elde edilen veriler, sayı ve yüzde dağılımı biçiminde verilmiştir. Bu kısım için spss veri girişi esnasında kesinlikle katılmıyorum için 1, katılmıyorum için 2, kararsızım için 3, katılıyorum için 4, kesinlikle katılıyorum için 5 numara atanmıştır. Elde edilen çıktılar, sayı ve yüzde dağılımı şeklinde verilmiştir.

5. BULGULAR

Araştırma verilerinin sonucu ile elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki Fen ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımları

Cinsiyet	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
Erkek	110	32	32,0
Kadın	234	68	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %68'inin kadın, %32'sinin erkek olduğu belirlenmiştir. Anket uygulama evresinde gönüllülük esas alındığı için kadın katılımcıların oranı, erkek katılımcılara göre görece olarak daha fazladır.

Tablo 2: Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Dağılımları

Yaş	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
18-22	232	67,4	67,4
23-27	96	27,9	95,3
28-32	13	3,8	99,1
33+	3	0,9	100,0
Toplam	344	100,0	

Yaş durumları incelendiğinde; katılımcıların %67,4'ünün 18-22 yaş, %27,9'unun 23-27 yaş, %3,8'ünün 28-32 yaş, %0,9'unun 33 yaş ve üzeri yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Fakülteleere Göre Dağılımları

Fakülte	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
Eğitim Bilimleri Fakültesi	130	37,8	37,8
Fen Fakültesi	214	62,2	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların, eğitim gördükleri fakülteler incelendiğinde; 37,8'inin Eğitim Bilimleri Fakültesi ve %62,2'sinin ise Fen Fakültesi öğrencisi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Bölümlere Göre Dağılımları

Bölüm	f	%	Birikimli Sıklık
Biyoloji	54	15,7	15,7
Fizik	54	15,7	31,4
Kimya	51	14,8	46,2
Matematik	55	16,0	62,2
Okul Öncesi Öğretmenliği	33	9,6	71,8
Özel Eğitim	32	9,3	81,1
Sınıf Öğretmenliği	33	9,6	90,7
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	32	9,3	100,0
Toplam	344	100,0	

Eğitim gördükleri bölümlere göre katılımcılar incelendiğinde; %15,7' sinin Biyoloji, %15,7'sinin Fizik, %14,8'inin Kimya, %16'sının Matematik, %9,6'sının Okul Öncesi Öğretmenliği, %9,3' ünün Özel Eğitim, %9,6'sının Sınıf Öğretmenliği, %9,3'ünün ise Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinde eğitim aldıkları belirlenmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Eğitimlerinin Hangi Aşamasında Olduklarına Göre Dağılımları

Sınıf	f	%	Birikimli Sıklık
1	74	21,5	21,5
2	76	22,1	43,6
3	76	22,1	65,7
4	118	34,3	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %21,5'i birinci sınıf, %22,1'i ikinci sınıf, %22,1'i üçüncü sınıf ve kalan %34,3'ü ise son sınıf öğrencisidir.

Tablo 6: Katılımcıların Hayatını Birlikte Sürdürdükleri Kişi Sayısına Göre Dağılımları

Yaşadığınız evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
2 ve daha az	134	39,0	39,0
3-5	191	55,5	94,5
6 ve daha fazla	19	5,5	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %39'u yaşadıkları evde/yurtta 2 veya daha az kişi ile birlikte, %55,5'i 3-5 kişi ile birlikte ve kalan %5,5'i ise en az 6 kişi ile birlikte yaşamaktadırlar.

Tablo 7: Katılımcıların Hayatlarının En Uzun Zamanını Geçirdikleri Yere Göre Dağılımları

En Uzun Süre Yaşanan Yer	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
Köy/Kasaba	40	11,6	11,6
İlçe	92	26,7	38,4
Şehir	76	22,1	60,5
Metropol/Büyükşehir	133	38,7	99,1
Cevap Yok/Kayıp Veri	3	0,9	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %11,6'sı yaşamlarının en uzun bölümünü köy/kasabada %26,7'si ilçede, %22,1'i şehirde, %38,7'si metropol/büyükşehirde sürdürdükleri tespit edilmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Hali	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
Evli	8	2,3	2,3
Bekar	330	95,9	98,3
Eşi Ölmüş	2	0,6	98,8
Eşinden Ayrılmış	4	1,2	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %2,3'ü evli, %95,9'u bekar, %0,6'sının eşi ölmüş ve %1,2'si ise eşinden ayrılmıştır.

Tablo 9: Katılımcıların Gelir Durumlarına İlişkin Verilerin Dağılımı

	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
Katılımcıların Gelir Durumu			
Çok Kötü	28	8,1	8,2
Kötü	62	18,0	26,1
Orta	165	48,0	74,1
İyi	84	24,4	98,5
Çok İyi	4	1,2	99,7
Cevap Yok/Kayıp Veri	1	0,3	100,0
Toplam	344	100,0	
Ailelerinin Gelir Gider Düzeyi			
Geliri Giderinden Az	99	28,8	28,8
Geliri Giderine Denk	195	56,7	85,5
Geliri Giderinden Fazla	50	14,5	100,0
Toplam	344	100,0	
Oturulan Evin Aidiyet Durumu			
Kendi Evi	217	63,1	63,1
Kendi Evi Değil (Kira,Lojman, vb.)	117	34,0	97,1
Kendi Evi Değil (Kira Ödemiyor)	10	2,9	100,0
Toplam	344	100,0	
Devlet Yardımı			
Alıyor	66	19,2	19,2
Almıyor	278	80,8	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcılar gelir durumlarına göre sınıflandırıldığında, ankete katılanların %8,1' i gelirini çok kötü, %18'i kötü, %48'i orta, %24,4'ü iyi, %1,2'si ise çok iyi olarak belirtmiştir. Katılımcıların % 28,8' i ailelerinin gelir gider düzeylerini, geliri giderinden az, %56,7'si geliri giderine denk, %14,5'i ise geliri giderinden fazla olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların %63,1'i kendi evinde, %34'ü kendi evi dışında kira/lojman vb. bir konutta, %2,9'u ise kendi evi dışında bir evde kira ödemededen yaşamaktadırlar. Ayrıca katılımcıların %19,2'si devlet yardımı alırken, %80,8'i ise herhangi bir devlet yardımı almamaktadır.

Sosyal Hizmeti Duyma ve Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 10: Katılımcıların Sosyal Hizmet Mesleğine İlişkin Bilgisinin Kaynağına İlişkin Verilerin Dağılımı

Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma Durumu	f	%
Duyan	225	65,4
Duymayan	119	34,6
Toplam	344	100,0
Mesleğe İlişkin Bilginin Kaynağı*		
Kişisel Tecrübe	78	17,2
Bir Sosyal Çalışmacı Tanıyor	54	11,9
Bir Tanıdık Vasıtasıyla	76	16,8
Kitaplar	54	11,9
Filmler	32	7,1
Gazeteler	32	7,1
Televizyon	76	16,8
Muhtar	3	0,7
Din görevlisi	2	0,4
Yerel yöneticiler	7	1,5
Diğer	39	8,6
Toplam Cevap Veren Katılımcı	226	100,0

*Yalnızca sosyal hizmet mesleğini daha önce duyup duymadığına ilişkin soruya evet cevabı veren katılımcıların verdikleri cevaplara göre hazırlanmıştır (225 katılımcı).

Araştırmaya katılanların %65,4'ü sosyal hizmet mesleğini daha önce duyduklarını geriye kalan %34,6'sı ise duymadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal hizmet mesleğini duyduklarını belirten katılımcıların %17,2'si kişisel tecrübeleriyle, %11,9'u bir sosyal hizmet uzmanı tanıdıkları vasıtasıyla, %16,8'i bir tanıdıkları sayesinde, %11,9'u kitaplar, %7,1'i filmler, %7,1'i gazeteler, %16,8'i televizyon, %0,7'si muhtar, %0,4'ü din görevlisi, %1,5'i yerel yöneticiler ve kalan %8,6 'sı diğer farklı kaynaklar aracılığıyla sosyal hizmet mesleğiyle ilgili farkındalığa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte diğer seçeneği altında, staj yaptığı kurumlarda, yurttan arkadaşları aracılığıyla, okulda hocaları aracılığıyla ve internet aracılığıyla sosyal hizmet mesleğini duyduğunu belirten katılımcılar da mevcuttur.

Tablo 11: Katılımcıların Sosyal Çalışmacılar ile Hangi Yollarla Karşılaştığına İlişkin Verilerin Dağılımı

Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumu	f	%
Karşılaşan	120	34,9
Karşılaşmayan	224	65,1
Toplam	344	100,0
Sosyal Çalışmacı ile Neden Karşılaştığı*		
Yardım Almak	8	5,9
Bir Yakını İçin	10	7,4
İş İlişkileri	13	9,6
Sosyal İlişkiler	57	42,2
Diğer	47	34,8
Toplam	120	100,0

*Yalnızca sosyal çalışmacı ile daha önce karşılaşmış ve karşılaşmadığına ilişkin soruya evet cevabı veren katılımcıların verdikleri cevaplara göre hazırlanmıştır (120 katılımcı).

Araştırmaya katılanların %34,9'u sosyal çalışmacı ile daha önce karşılaştıklarını, geriye kalan %65,1'i ise karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaştığını belirten katılımcıların %5,9'u yardım almak amacıyla, %7,4'ü bir yakını için, %9,6'sı iş ilişkileri sayesinde, %42,2'si sosyal ilişkileriyle %34,8'i ise diğer farklı kaynaklar aracılığıyla sosyal hizmet uzmanı ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte diğer seçeneği altında derslerine giren hocaları aracılığıyla, staj esnasında arkadaşları aracılığıyla, bilgi edinmek amacıyla bir sosyal çalışmacıya ulaşan katılımcılar da görülmektedir. Sosyal Çalışmacıyla iş ve sosyal ilişkileri olanların yardım alanlardan daha fazla oluşu burada dikkat çekici görülmektedir. Sosyal hizmet mesleğini duymuş olan katılımcı sayısı azlığı ve yardım alanların azlığını doğru orantılı olarak etkilediği düşünülmektedir.

Sosyal Hizmet Mesleği ve Sosyal Çalışmacı Hakkında Bilgi Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 12: Sosyal Çalışmacı için İhtiyaç Duyulan Eğitim Düzeyine İlişkin Cevapların Dağılımı

Sosyal Çalışmacı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyi	f	%	Birikimli Sıklık
Lise	18	5,2	5,2
Ön Lisans	7	2,0	7,3
Lisans	213	61,9	69,2
Lisansüstü	106	30,8	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %5,2'si sosyal çalışmacı olmak için lise düzeyinde, %2'si ön lisans düzeyinde, %61,9'u lisans düzeyinde ve geri kalan %30,8'i ise lisansüstü eğitim düzeyinde eğitim almış olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 13: Sosyal çalışmacının Ortalama Gelirine İlişkin Cevaplarının Dağılımı

Katılımcıya Göre Sosyal çalışmacının Ortalama Geliri (Aylık)	f	%	Birikimli Sıklık
1000-2000 TL	21	6,1	6,1
2001-3000 TL	126	36,6	42,7
3001-4000 TL	155	45,1	87,8
4001-5000 TL	30	8,7	96,5
5001-7000 TL	9	2,6	99,1
7001 TL ve Üzeri	3	0,9	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %6,1'i bir sosyal hizmet uzmanının ortalama 1000 TL ile 2000 TL arasında, %36,6'sı 2001 TL ile 3000 TL arasında, %45,1'i 3001-4000 TL arasına, %8,7'si 4001 TL ile 5000 TL arasında, %2,6'sı 5001 TL ile 7000 TL ve %0,9'u ise 7001 TL ve üzeri bir aylık gelire sahip olduğunu düşündüklerini belirtmiştir.

Tablo 14: Katılımcıların Sosyal çalışmacının Çalıştığı Sektörlerle/Çalışma Alanlarına İlişkin Cevapların Dağılımı

	Evet		Hayır		Emin Değilim	
	f	%	f	%	f	%
SHÇEK	333	96,8	3	0,9	8	2,3
Çocuk Evleri ve Çocuk Yuvaları	329	95,6	4	1,2	11	3,2
ASPB	324	94,2	4	1,2	16	4,7
SYDV	315	91,6	7	2	22	6,4
Yerleştirme Yurtları	311	90,4	5	1,5	28	8,1
Engelli ve Yaşlı Bakım Merkezleri	305	88,7	13	3,8	26	7,6
Aile Dayanışma Merkezleri	304	88,4	3	0,9	37	10,8
Hastaneler ve Sağlık Kurumları	298	86,6	15	4,4	31	9
Toplum Merkezleri	298	86,6	13	3,8	33	9,6
Huzurevleri	292	84,9	14	4,1	38	11
Mahkemeler ve Cezaevleri	255	74,1	32	9,3	57	16,6
Uluslararası İnsan Hakları ve İnsani Yardımlaşma Örgütleri	254	73,8	26	7,6	64	18,6
Dernek ve Vakıflar (STÖ)	250	72,7	28	8,1	66	19,2
İlk ve Orta Öğretim Kurumları	199	57,8	60	17,4	85	24,7
Belediyeler (Yerel Yönetimler)	198	57,6	57	16,6	89	25,9
Üniversiteler	196	57	52	15,1	96	27,9
Kredi ve Yurtlar Kurumu	187	54,6	67	19,6	88	25,7
Türk Silahlı Kuvvetleri	95	27,8	101	29,6	145	42,5

Katılımcıların sosyal çalışmacının çalıştığı sektörlerle ilişkin cevaplarının dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %96,8'i SHÇEK'de, %95,6'sı Çocuk evleri ve çocuk yuvalarında, %94,2'si ASPB'de sosyal çalışmacının çalıştığını/çalışabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcıların %91,6'sı sosyal çalışmacının SYDV'de , %90,4'ü yetiştirme yurtlarında, çalıştığını/ çalışabileceğini belirtmiştir. Bunların yanı sıra katılımcıların %54,6'sı Kredi ve Yurtlar Kurumunda , % 27,8'i ise TSK'de bir sosyal çalışmacının çalıştığını/çalışabileceğini düşünmektedirler.

Tablo 14'deki veriler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde sosyal hizmet mesleğinin geçmişten günümüze ele aldığı, daha eski olarak kabul edilebilecek olan kurumların daha fazla işaretlendiği görülmektedir. Özellikle SHÇEK 2011 yılında kapatılmasına karşın en fazla seçilen kurum olduğu görülmektedir. Bunu SYDV'lerin

takip etmesi yardımlaşma geleneğinin ülkemizde hala sürdüğünün bir göstergesi olabilmektedir. Bunu takiben çocuk, engelli, yaşlı gibi korunmaya muhtaç olarak kabul edilen grupların daha fazla onay alması oldukça dikkat çekicidir.

Hastaneler, toplum merkezleri, huzurevleri, mahkemeler ve cezaevleri Türkiye'de sosyal çalışmacının yaygın olarak çalıştığı kurumlar arasında olmalarına rağmen, bu alanlarda sosyal çalışmacının çalıştığına dair bilginin diğer çalışma alanlarına oranla oldukça az olduğu görülmektedir. Bu da mesleğin bu kurumlarda tanıtım çalışmalarının yetersizliğinin bir göstergesi olarak ele alınabilir.

Tablo 15: Katılımcıların Sosyal çalışmacının Hizmet Verdiği Müracaatçı Gruplarına İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımı

	Evet		Hayır		Emin Değilim	
	f	%	f	%	f	%
Terk Edilmiş ve Bakıma Muhtaç Kişilere	319	92,7	6	1,7	19	5,5
Korunmaya Muhtaç Çocuklara	325	94,5	6	1,7	13	3,8
Kimsesizlere	308	89,5	10	2,9	26	7,6
Aile İçi Şiddet Mağdurlarına	297	86,3	17	4,9	30	8,7
Yaşlılar	295	85,8	12	3,5	37	10,8
İhmal ve İstismara Uğramış Çocuklara	290	84,3	13	3,8	41	11,9
Evsizlere	279	81,1	14	4,1	51	14,8
Kadınlara	271	79,2	21	6,1	50	14,6
Yoksullara	269	78,2	17	4,9	58	16,9
Madde Bağımlılarına	268	77,9	23	6,7	53	15,4
Engellilere	265	77,2	24	7,0	54	15,7
Dul ve Yetimlere	263	76,5	22	6,4	59	17,2
Göçmenlere	255	74,1	28	8,1	61	17,7
Hastalara	255	74,1	30	8,7	59	17,2
Mülteci ve Sığınmacılara	254	73,8	27	7,8	63	18,3
Aile İçi İletişim Problemi Yaşayan Çiftlere	247	71,8	37	10,8	60	17,4
İnsan Ticareti Mağdurlarına	244	70,9	31	9,0	69	20,1
Suçlulara	232	67,4	40	11,6	72	20,9
Alkol Bağımlılarına	226	65,7	56	16,3	62	18,0
Zeka Geriliği Olan Bireylere	187	54,4	64	18,6	93	27,0
Ruhsal Rahatsızlığı Olan Bireylere	176	51,2	64	18,6	104	30,2
LGBT Bireylere	170	49,4	76	22,1	98	28,5

Katılımcılar çoğunlukla, sosyal hizmet uzmanlarının %92,7'si terk edilmiş ve bakıma muhtaç kişilerle, %94,5'i korunmaya muhtaç çocuklara, %89,5'i

kimsesizlerle, %86,3'ü aile içi şiddet mağdurlarıyla, %85,8 'i yaşlılarla, %84,3'ü ihmal ve istismara uğramış çocuklarla, %81,1'i evsizlerle çalıştığını/çalışabileceğini belirtmişlerdir.

Çalışma alanlarına ilişkin verilen cevaplarda da benzer bir durum aö< konusudur. Şöyle ki,

Sosyal hizmet mesleğinin uzun yıllar odağında olan terk edilmiş ve bakıma muhtaç kimseler, korunmaya muhtaç çocuklar, kimsesizler gibi grupların daha fazla onay aldığı ve bu grupların sosyal çalışmacılar ile daha fazla bağdaştırıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte alkol bağımlıları, zeka geriliği olan bireyler, ruhsal rahatsızlığı olan bireyler ve LGBT bireylere ilişkin onay, hizmet verilen diğer gruplara oranla oldukça düşüktür. Bunlara ek olarak, katılımcıların sadece %49.4' ü sosyal çalışmacının LGBT bireylerle çalıştığını bildirmiştir. Tablo 15' de sosyal çalışmacının birçok müracaatçı grubuyla çalışabileceğine dair bir algı söz konusudur. Bununla birlikte özellikle LGBT bireyler gibi belki de toplumun en ötekileştirdiği grubu olarak kabul edilebilecek olan bireylerin üniversite öğrencileri tarafından sosyal çalışmacılar ile daha az bağlantılı olarak görülmesinin üzerinde durulması gerekmektedir (Bolgün 2017: 104)

Tablo 16: Katılımcıların Sosyal çalışmacının Rollerini ve Görevlerine İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımı

	Evet		Hayır		Emin Değilim	
	f	%	f	%	f	%
Korunmaya muhtaç çocukların devlet korumasına alınması sürecinde rol oynar	300	87,2	16	4,7	28	8,1
Kimsesiz çocukların koruyucu ailelere verilmesini veya yetiştirme yurtlarına yönlendirilmesini sağlar	295	85,8	10	2,9	39	11,3
Yaşlıların huzurevlerine yerleştirilmesi ve bakımının sağlanması	293	85,2	15	4,4	36	10,5
Afete maruz kalmış kişilere yardım eder	276	80,2	14	4,1	54	15,7
Toplumsal sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapar	270	78,5	22	6,4	52	15,1
Sosyal sorun ve ihtiyaçların giderilmesi konusunda danışmanlık yapar	258	75,4	34	9,9	50	14,6
Ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik yardımlarda bulunur	258	75,0	18	5,2	68	19,8
Kişileri sosyal ve hukuki hakları konusunda bilgilendirir	245	71,2	37	10,8	62	18
Suçlu ve hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra sosyal yaşama katılmaları için çalışmalar yapar	243	70,8	26	7,5	74	21,6
Bireylerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik yardımlarda bulunur	242	70,3	31	9	71	20,6
İhtiyaç duyan insanlara sosyal yardım sağlar	239	69,5	28	8,1	77	22,4
Sosyal, kültürel, eğitsel ve sportif etkinlikler düzenler	211	61,7	47	13,7	84	24,6
Vatandaşın refahını sağlayıcı politikalar geliştirilmesi sürecinde rol oynar	212	61,6	47	13,7	85	24,7
Bireylerin hastalığa ve tedavi sürecine uyum sağlamasına yardımcı olur	199	57,8	65	18,9	80	23,3
Hastaların haklarının korunmasına yardımcı olur	189	55,2	51	14,8	103	29,9
Öncelikli görevi, çalıştığı kurumlarda sosyal etkinlikler düzenlemektir	185	53,8	57	16,6	102	29,7
Çatışan kişiler, gruplar ve kurumlar arasında arabuluculuk yapar.	183	53,2	60	17,4	101	29,4
Psikoterapi gerçekleştirir	136	39,6	109	31,7	98	28,6
Psikiyatristlere asistanlık yapar.	118	34,3	120	34,9	105	30,5
Müracaatçıları için mahkemelerde avukatlık yapar	98	28,5	155	45,1	91	26,5
Hastalara ilaç yazar	90	26,2	209	60,8	45	13,1

Katılımcıların önemli bir bölümünün bir sosyal çalışmacının, korunmaya muhtaç çocukların devlet korumasına alınması sürecinde rol oynamak (%87,2),

kimsesiz çocukların koruyucu ailelere verilmesini veya yetiştirme yurtlarına yönlendirilmesini sağlamak (%85,8), yaşlıların huzurevlerine yerleştirilmesi ve bakımının sağlanması (%85,2), afete maruz kalmış kişilere yardım etmek (%80,2) gibi görevlerinin olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 17: Katılımcıların Sosyal Çalışmacılara İlişkin Görüşlerine Yönelik Verdikleri Cevapların Dağılımı

	<i>f</i>	%	Birikimli Sıklık
Çok Olumsuz	5	1,5	1,5
Olumsuz	3	0,9	2,3
Nötr	129	37,5	39,8
Olumlu	156	45,3	85,2
Çok Olumlu	51	14,8	100,0
Toplam	344	100,0	

Katılımcıların %1,5'inin sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacılara ilişkin tutumu çok olumsuz, %0,9'unun olumsuz iken %37,5'inin nötr, %45,3'ünün olumlu ve %14,8'inin ise çok olumlu olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo 18: Katılımcıların Sosyal Çalışmacılara İlişkin Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İhtiyaç duyduğumda destek almak için sosyal çalışmacıya başvururum.	25	7,3	42	12	130	38	107	31	38	11
Sosyal çalışmacının sorunlarının çözümünde yardımcı olabileceğini düşünmüyorum.	46	13	127	37	119	35	32	9,3	20	5,8
Gelecekte sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabilirim.	14	4,1	18	5,2	157	46	121	35	34	9,9
Sosyal hizmet mesleğinin zor bir meslek olduğunu düşünüyorum.	9	2,6	25	7,3	148	43	106	31	56	16
Sosyal çalışmacılar toplum içinde hak ettikleri itibari görmüyorlar.	11	3,2	35	10	155	45	83	24	60	17
Sosyal çalışmacının riskli koşullarda çalıştıklarını düşünüyorum.	21	6,1	48	14	155	45	71	21	49	14
Sosyal çalışmacının toplumda fazla tanındıklarını düşünüyorum.	41	12	106	31	119	35	49	14	29	8,4
Sosyal hizmet mesleğinin gerekli bir meslek olduğunu düşünüyorum.	12	3,5	18	5,2	95	28	121	35	98	29
Tanıdıklarımın ihtiyaç duyduklarında sosyal çalışmacılara gitmesini tavsiye ederim.	10	2,9	31	9	137	40	119	35	47	14
Resmi yükümlülükler olmadığı takdirde sosyal çalışmacılara müracaat etmeyi(başvurmayı) düşünmem.	43	13	60	17	170	49	51	15	20	5,8
Sosyal hizmet bir kadın mesleğidir.	166	48	64	19	81	24	22	6,4	11	3,2

Tablo 18'e göre katılımcıların önemli bir bölümü, sosyal hizmet mesleğinin gerekli bir meslek olduğuna katıldıklarını (%35,2) belirtmişlerdir. Yine %35,2'si gelecekte sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabileceğine katıldığını belirtmişlerdir.

%45,6'sı ise gelecekte sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabileceği konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %49,4'ü resmi yükümlülükler olmadığı takdirde sosyal çalışmacılara müracaat etmeyi (başvurmayı) düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 19: Katılımcıların Daha Önce Bir Sosyal Hizmet Birimine Başvurup Başvurmadığı ve Bu Birimlerde Bir Sosyal Çalışmacı ile Görüşüp Görüşmediğine İlişkin Verdiği Cevapların Dağılımı

Daha Önce SHÇEK, ASPB, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı Gibi Kurum ve Kuruluşlara Bağlı Sosyal Hizmet Birimlerine Başvurup Başvurmadığı*	f	%	Birikimli Sıklık
Başvuran	35	10,2	10,2
Başvurmayan	309	89,8	100,0
Toplam	344	100,0	
Daha Önce Bir Sosyal Hizmet Birimine Başvuran Katılımcıların Bu Birimlerde Bir Sosyal Çalışmacı ile Görüşüp Görüşmediği*			
Görüşen	27	77,1	77,1
Görüşmeyen	8	22,9	100,0
Toplam	35	100,0	

* Yalnızca daha önce SHÇEK, ASPB, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı gibi kurum ve kuruluşlara bağlı sosyal hizmet birimlerine başvurduğunu belirten 35 katılımcı bu soruyu cevaplamışlardır.

Tablo 19'a göre daha önce sosyal hizmet birimlerine başvuran 35 katılımcıdan %77,1'inin sosyal hizmet birimlerinde bir sosyal çalışmacıyla görüştiklerini ve %22,9'unun ise bu birimlerde bir sosyal çalışmacıyla görüşmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 20: Daha Önce Bir Sosyal Hizmet Birimine Başvurmuş ve Burada Bir Sosyal Çalışmacı ile Görüşmüş Olanların Sosyal Hizmete ve Sosyal Çalışmacıya İlişkin Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İhtiyaç duyduğumda destek almak için sosyal çalışmacıya başvururum.	25	7,3	42	12,3	130	38	107	31,3	38	11,1
Sosyal çalışmacının sorunlarımın çözümünde yardımcı olabileceğini düşünmüyorum.	46	13,4	127	36,9	119	34,6	32	9,3	20	5,8
Gelecekte sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabilirim.	14	4,1	18	5,2	157	45,6	121	35,2	34	9,9
Sosyal hizmet mesleğinin zor bir meslek olduğunu düşünüyorum.	9	2,6	25	7,3	148	43	106	30,8	56	16,3
Sosyal çalışmacılar toplum içinde hak ettikleri itibari görmüyorlar.	11	3,2	35	10,2	155	45,1	83	24,1	60	17,4
Sosyal çalışmacının riskli koşullarda çalıştıklarını düşünüyorum.	21	6,1	48	14	155	45,1	71	20,6	49	14,2
Sosyal çalışmacının toplumda fazla tanındıklarını düşünüyorum.	41	11,9	106	30,8	119	34,6	49	14,2	29	8,4
Sosyal hizmet mesleğinin gerekli bir meslek olduğunu düşünüyorum.	12	3,5	18	5,2	95	27,6	121	35,2	98	28,5
Tanıdıklarımın ihtiyaç duyduklarında sosyal çalışmacılara gitmesini tavsiye ederim.	10	2,9	31	9	137	39,8	119	34,6	47	13,7
Resmi yükümlülükler olmadığı takdirde sosyal çalışmacılara müracaat etmeyi(başvurmayı) düşünmem.	43	12,5	60	17,4	170	49,4	51	14,8	20	5,8
Sosyal hizmet bir kadın mesleğidir.	166	48,3	64	18,6	81	23,5	22	6,4	11	3,2

Tablo 20'ye göre sosyal hizmet birimine başvurmuş ve burada bir sosyal çalışmacıyla görüşmüş olanların %55,5'i sosyal çalışmacılara söylemek istediklerim olduğu halde çekindiklerini ve %44,4'ü ise sosyal çalışmacının her müracaatçıya (başvurana) eşit davrandıklarını belirtmişlerdir.

Olusturulan Puanlara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Anket formundaki soru grupları arasından çalışma alanlarına, hizmet verilen gruplara, rol ve görevlere ilişkin toplam 62 soruya verilen cevaplar bir araya getirilerek ve puanlanarak 'sosyal hizmet meslek ve disiplini bilme puanı' oluşturulmuştur. Buna ek olarak, anket formunun beşinci kısmında yer alan 11 sorunun puanlanmasının akabinde 'sosyal hizmete ve sosyal hizmet uzmanına yönelik tutum puanı' hesaplanmıştır. Katılımcıların puanlarının hesaplanması evresinde, ilgili puan grubuna ilişkin soruların en az %75'ini cevaplayan katılımcıların puanları hesaplanmıştır. Bu kısımdaki tablolar için sosyal hizmet meslek ve disiplini bilme puanı ile sosyal hizmete ve sosyal hizmet uzmanına ilişkin tutum puanı için ortalama \pm standart sapma, ortanca değer (medyan), en sık rastlanan değer (mod), en yüksek puan değeri (max) ve en düşük puan (min) değerleri verilmiştir. Bu tabloların sunulmasıyla her iki puan türünde katılımcıların cevapları hususunda bir fikir oluşturmak amaçlanmaktadır (Bolgün 2017: 116)

Tablo 21: Fakültelerdeki Öğrencilerin Sosyal Hizmet Meslek ve Disiplinini Bilme Puanı Dağılımı

Sosyal Çalışmacılarla İle İlgili Tutumlar	Minimum	Maximum	Medyan	Mod	Ort \pm SS
Sosyal çalışmacının çalışma alanları	17,0	54,0	24,0	18,0	24,9 \pm 5,4
Sosyal çalışmacının hizmet sunduğu gruplar	22,0	66,0	28,0	22,0	31,0 \pm 9,2

Araştırma sonuçları istatistiksel olarak değerlendirilmiştir (Tablo 21) Tabloya göre, çalışmaya katılan fakültelerde sosyal çalışmacılarla ilgili tutumlarının boyut ortalamalarının dağılımı verilmiştir. Sosyal çalışmacının çalışma alanları 24,9 \pm 5,4 ve sosyal çalışmacının hizmet sunduğu gruplar 31,0 \pm 9,2 olarak bulunmuştur.

Tablo 22: Fakültelerdeki Öğrencilerin Sosyal Çalışmacılarla İle İlgili Bilgilerinin Doğruluk Durumuna İlişkin Puan Dağılımı

Sosyal Çalışmacılarla İlgili Doğruluk Durumuna İlişkin Bulgular	Minimum	Maximum	Medyan	Mod	Ort±SS
Sosyal çalışmacılar ile ilgili önermelere ilişkin doğrular	21,0	67,0	34,0	22,0	34,7±9,6

Araştırma sonuçları, istatistiksel olarak değerlendirilmiştir (Tablo 22) Tabloya göre, çalışmaya katılan fakültelerde sosyal çalışmacılar ile ilgili bilgilerinin ilişkin doğruları 34,7±9,6 olarak bulunmuştur.

Tablo 23: Fakültelerdeki Öğrencilerin Sosyal Çalışmacılar İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Puan Dağılımı

Sosyal Çalışmacılar ile İlgili Düşüncelere İlişkin Bulgular	Minimum	Maximum	Medyan	Mod	Ort±SS
	19,0	48,0	35,0	33,0	35,5±4,4

Araştırma sonuçları istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. (Tablo 23) Tabloya göre, çalışmaya katılan fakültelerin sosyal çalışmacılarla ilişkin sorulan 11 maddelik soruya verilen puanlar sunulmuştur. Tabloya göre, çalışmaya katılan fakültelerin sosyal çalışmacılar ile ilgili düşüncelerine ilişkin puanları 35,5±4,4 olarak bulunmuştur.

Tablo 24: Fakültelerdeki Öğrencilerin Çeşitli Kurum ve Kuruluşlara Bağlı Sosyal Hizmet Birimlerine Başvurma, Herhangi bir Sosyal Çalışmacıyla Görüşme ve Görüşme Sonucunda Sosyal Çalışmacılar ile İlgili Tutumlarına İlişkin Puan Dağılımı

	Minimum	Maximum	Medyan	Mod	Ort±SS
SHÇEK, ASPB, SB, AB kurumlarına başvuru	17,0	54,0	24,0	18,0	24,9±5,4
SHÇEK, ASPB, SB, AB kurumlarında sosyal çalışmacı ile görüşme	22,0	66,0	28,0	22,0	31,0±9,2
Sosyal çalışmacı ile ilgili görüşleri	22,0	66,0	28,0	22,0	31,0±9,2

Araştırma sonuçları istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. (Tablo 24) Tabloya göre, çalışmaya katılan fakültelerin Daha önce Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı gibi kurum ve kuruluşlara bağlı sosyal hizmet birimlerine başvurduğunuz mu sorusuna 24,9±5,4 ve bu başvuran öğrencilerin bu kurumda bir sosyal çalışmacı ile görüşme sorusuna 31,0±9,2 olarak bulunmuştur.

KARŞILAŞTIRMALI BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde karşılaştırmalı bulgulara yer verilecektir.

Sosyo-Demografik Değişkenlerden Faydalanılarak Hazırlanan Karşılaştırmalı Bulgular

Bu bölümde, bağımsız değişkenler olan sosyo-demografik verilerin belirlenen bağımlı değişkenler ile ilişkisi incelenecektir.

Sosyo-demografik değişkenlerin sosyal hizmet mesleğini duyma ve sosyal hizmet uzmanı ile karşılaşmaya etkisi

Bu bölümde, sosyo-demografik değişkenlerin sosyal hizmet mesleğini duyma ve bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumları ile ilişkisi incelenmiştir. Bu amaçla ki-kare testinden faydalanılmıştır.

Tablo 25: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma Durumunun Sosyo-Demografik Verilerle İlişkisi

Değişkenler		Evet	Hayır	χ^2	<i>p</i>
Cinsiyet	Kadın	167 (%71,4)	67 (%28,6)	11,491	0,001*
	Erkek	58 (%52,7)	52 (%47,3)		
Yaş	18-22	161 (%69,4)	71 (%30,6)	39,213	0,001*
	23-27	52 (%54,2)	44 (%45,8)		
	28-32	11 (%84,6)	2 (%15,4)		
	33+	1 (%33,3)	2 (%66,7)		
Fakülte	Eğitim Fakültesi	121 (%93,1)	9 (%6,9)	71,885	0,000*
	Fen Fakültesi	104 (%48,6)	110 (%51,4)		
Bölüm	Biyoloji	31 (%57,4)	23 (%42,6)	81,012	0,000*
	Fizik	31 (%57,4)	23 (%42,6)		
	Kimya	23 (%45,1)	28 (%54,9)		
	Matematik	19 (%34,5)	36 (%65,5)		
	Okul Öncesi	32 (%97,0)	1 (%3,0)		
	Özel Eğitim	30 (%93,8)	2 (%6,3)		
	Sınıf	32 (%97,0)	1 (%3,0)		
	Sosyal Bilgiler	27 (%84,4)	5 (%15,6)		
Sınıf	1	42 (%56,8)	32 (%43,2)	11,388	0,01*
	2	61 (%80,3)	15 (%19,7)		
	3	51 (%67,1)	25 (%32,9)		
	4	71 (%60,2)	47 (%39,8)		
Yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor	2 ve daha az	77 (%57,5)	57 (%42,5)	16,215	0,039*
	3-5	136 (%71,2)	55 (%28,8)		
	6 ve daha fazla	12 (%63,2)	7 (%36,8)		
Medeni Hali	Evli	5 (%62,5)	3 (%37,5)	3,188	0,363
	Bekar	218 (%66,1)	112 (%33,9)		
	Eşi Ölmüş	1 (%50,0)	1 (%50,0)		
	Eşinden Ayrılmış	1 (25,0)	3 (%75,0)		
Hayatını en uzun süre nerede geçirdiği	Köy/Kasaba	31 (%77,5)	9 (%22,5)	4,571	0,334
	İlçe	58 (%63,0)	34 (%37,0)		
	Şehir	51 (%67,1)	25 (%32,9)		
	Büyükşehir	85 (%62,5)	51 (%37,5)		
Oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı	Evet	152 (%70,0)	65 (%30,0)	6,343	0,042*
	Hayır (Kira/Lojman)	66 (%56,4)	51 (%43,6)		
	Hayır (Kira Ödemeyen)	7 (%70,0)	3 (%30,0)		
Gelir Gider Dengesi	Geliri giderinden az	68 (%6,7)	31 (%31,3)	2,402	0,301
	Denk	121 (%62,1)	74 (%37,9)		
	Geliri Giderinden Fazla	36 (%72,0)	14 (%28,0)		
Devlet yardımı alıyor musunuz	Evet	48 (%72,7)	18 (27,3)	1,934	0,196
	Hayır	177 (%63,7)	101 (%36,3)		
Gelirinizi Nasıl Değerlendirirsiniz	Çok Kötü	16 (%57,1)	12 (%42,9)	13,774	0,008*
	Kötü	29 (%46,8)	33 (%53,3)		
	Orta	115 (%69,7)	50 (%30,3)		
	İyi	61 (%72,6)	23 (%27,4)		
	Çok İyi	3 (%75,0)	1 (%25,0)		

**p* < 0,05 olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Uygulanan χ^2 anlamlılık testleri sonucunda sosyal hizmet mesleğini duyma durumu ile cinsiyet, yaş, fakülte, bölüm, sınıf, yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor, oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı ve gelirinizi nasıl

değerlendirirsiniz değişkenleri arasında anlamlılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Medeni hali, hayatını en uzun süre nerede geçirdiği, gelir gider dengesi ve devlet yardımı alıp almama değişkenleri arasında ise anlamlılık olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Tablo 26: Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumunun Sosyo-Demografik Verilerle İlişkisi

Değişkenler		Evete	Hayır	χ^2	p
Cinsiyet	Kadın	91 (%38,9)	143 (%61,1)	5,168	0,023*
	Erkek	29 (%26,4)	81 (%73,6)		
Yaş	18-22	78 (%33,6)	154 (%66,4)	7,560	0,049*
	23-27	32 (%33,3)	64 (%66,7)		
	28-32	9 (%69,2)	4 (%30,8)		
	33+	0 (%0,0)	1 (%100,0)		
Fakülte	Eğitim Fakültesi	61 (%46,9)	69 (%53,1)	13,818	0,000*
	Fen Fakültesi	58 (%27,2)	155 (%72,8)		
Bölüm	Biyoloji	21 (%38,9)	33 (%61,1)	34,503	0,000*
	Fizik	9 (%16,7)	45 (%83,3)		
	Kimya	17 (%33,3)	34 (%66,7)		
	Matematik	12 (%21,8)	43 (%78,2)		
	Okul Öncesi	11 (%33,3)	22 (%66,7)		
	Özel Eğitim	12 (%37,5)	20 (%62,5)		
	Sınıf	24 (%72,7)	9 (%27,3)		
	Sosyal Bilgiler	14 (%43,8)	18 (%56,3)		
Sınıf	1	21 (%28,4)	53 (%71,6)	5,941	0,115
	2	35 (%46,1)	41 (%53,9)		
	3	26 (%34,2)	50 (%65,8)		
	4	38 (%32,2)	80 (%67,8)		
Yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor	2 ve daha az	43 (%91,4)	4 (%8,6)	10,408	0,238
	3-5	71 (%37,1)	120 (%62,9)		
	6 ve daha fazla	6 (%31,5)	13 (%68,5)		
Medeni Hali	Evli	5 (%62,5)	3 (%37,5)	3,946	0,267
	Bekar	114 (%34,5)	216 (%65,5)		
	Eşi Ölmüş	0 (%0,0)	2 (%100,0)		
	Eşinden Ayrılmış	1 (%25,0)	3 (%75,0)		
Hayatını en uzun süre nerede geçirdiği	Köy/Kasaba	17 (%42,5)	23 (%57,5)	5,344	0,254
	İlçe	27 (%29,3)	65 (%70,7)		
	Şehir	33 (%43,4)	43 (%56,6)		
	Büyükşehir	43 (%31,6)	93 (%68,4)		
Oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı	Evete	79 (%36,4)	138 (%63,6)	2,972	0,226
	Hayır (Kira/Lojman)	40 (%34,2)	77 (%65,8)		
	Hayır (Kira Ödemeyen)	1 (%10,0)	9 (%90,0)		
Gelir Gider Dengesi	Geliri giderinden az	38 (%38,4)	61 (%61,6)	1,929	0,381
	Denk	62 (%31,8)	133 (%68,2)		
	Geliri Giderinden Fazla	20 (%40,0)	30 (%60,0)		
Devlet yardımı alıyor musunuz	Evete	25 (%37,9)	41 (%62,1)	0,323	0,569
	Hayır	95 (%34,2)	183 (%65,8)		
Gelirinizi Nasıl Değerlendirirsiniz	Çok Kötü	10 (%35,7)	18 (%64,3)	5,930	0,204
	Kötü	16 (%25,8)	46 (%74,2)		
	Orta	55 (%33,3)	110 (%66,7)		
	İyi	37 (%44,0)	47 (%56,0)		
	Çok İyi	2 (%50,0)	2 (%50,0)		

* $p < 0,05$ olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Uygulanan χ^2 anlamlılık testleri sonucunda sosyal hizmet uzmanı ile karşılaşma durumu ile cinsiyet, yaş, fakülte ve bölüm arasında anlamlılık

bulunmuştur ($p < 0,05$). Sınıf, yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor, medeni hali, hayatını en uzun süre nerede yaşadığı, oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı, gelir gider dengesi, devlet yardımı alıp almadığı ve gelirinizi nasıl değerlendirdiği değişkenleri ile sosyal hizmet uzmanı ile karşılaşma durumu arasında anlamlılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Sosyo-demografik değişkenler ile hesaplanan puanlar arasındaki ilişki

Bu kısımda, oluşturulan her bir puan türü ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki anlamlılıklar sunulmuştur. Bu bölümdeki tablolarda, puan sıra ortalamalarının karşılaştırılması ve anlamlılık düzeylerinin ortaya koyulması amacıyla, iki değişkenli sosyo-demografik veriler için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.. Üç veya daha fazla değişkenli sosyo-demografik veriler için ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve bu test sonucundaki Ki-Kare (χ^2) değeri verilmiştir. Daha sonra Mann Whitney U testi ile her bir ikili ilişki ayrı ayrı karşılaştırılmış ve üç değişkenden hangileri arasında, hangi yönde anlamlı ilişki olduğu post-hoc test sonucu sütunlarında bildirilmiştir (Bolgün 2017: 121). Farklı gruptan elde edilen veri değerlerinin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan parametrik test ilişkisiz (bağımsız) örneklem için *t*-testi (Independent sample *t* test) olarak adlandırılır. Ancak bu testin güvenilir sonuçlar verebilmesi için verilerin en az aralık ölçeğinde, grupların varyanslarının eşit olması ve her bir veri diğerinden bağımsız olması gerekmektedir. Varsayımlar karşılanmaması sebebiyle parametrik bir test olan *t* testinin alternatifi sayılabilecek parametrik olmayan Mann-Whitney U ile iki grubun ortalamaları arasında fark olup olmadığı sınırlanabilir. Unutulmamalıdır ki parametrik testler parametrik olmayan testlere göre daha güçlü testlerdir. Bu nedenle koşullar sağlandığı sürece parametrik testler yapılmalıdır. Ancak parametrik test koşulları sağlanmışken söz konusu testin parametrik olmayan karşılığını da yapmak doğru sonuçlar verecektir. Ortalamaları karşılaştırılacak gruplarda, veri sayısının az olması, veri sayısı yeterli olsa bile verilerin dağılımındaki anormallikler nedeniyle testin koşullarının sağlanmaması gibi nedenlerle de ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi yapılabilir. Bu durumda parametrik bir test olan varyans analizinin alternatifi sayılabilecek parametrik olmayan bir karşılaştırma testi olan Kruskal-

Wallis testiyle grupların ortalamaları arasında fark olup olmadığı sınınanabilmektedir.

Tablo 27: Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacının Çalışma Alanlarını Bilme Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		N	Sıra Ort.	Test değeri	p
Cinsiyet	Erkek	110	183,67	11641,5 ^m	0,152
	Kadın	234	167,25		
Yaş	18-22	232	165,14	3,853 ^k	0,278
	23-27	96	182,63		
	28-32	13	205,46		
	33+	1	137,5		
Fakülte	Eğitim Fakültesi	130	177,7	13468,5 ^m	0,672
	Fen Fakültesi	214	169,1		
Bölüm	Biyoloji	54	159,78	6,365 ^k	0,498
	Fizik	54	177,88		
	Kimya	51	176,02		
	Matematik	55	183,25		
	Okul Öncesi	33	190,68		
	Özel Eğitim	32	153,89		
	Sınıf	33	148,95		
	Sosyal Bilgiler	32	184,94		
Sınıf	1	74	169,98	5,117 ^k	0,893
	2	76	175,24		
	3	76	152,54		
	4	118	185,17		
Yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor	2 ve daha az	44	170,63	6517,5 ^m	0,893
	3 ve daha fazla	300	172,78		
Medeni Hali	Evli	8	140,56	7,777 ^k	0,051
	Bekar	330	171,4		
	Eşi Ölmüş	2	237,0		
	Eşinden Ayrılmış	4	294,5		
Oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı	Evet ^a	217	179,61	8,883 ^k	0,012* a-b b-c
	Hayır (Kira/Lojman) ^b	117	154,12		
	Hayır (Kira Ödemeyen) ^c	10	233,15		
Hayatını en uzun süre nerede geçirdiği	Köy/Kasaba	40	178,41	4,685 ^k	0,196
	İlçe	92	176,84		
	Şehir	76	149,51		
	Büyükşehir	133	177,01		
Gelir Gider Dengesi	Geliri giderinden az	99	175,64	1,287 ^k	0,525
	Denk	195	167,8		
	Geliri Giderinden Fazla	50	184,63		
Gelirinizi Nasıl Değerlendirirsiniz	Çok Kötü	28	161,59	2,524 ^k	0,640
	Kötü	62	160,16		
	Orta	165	176,65		
	İyi	84	177,08		
	Çok İyi	4	129,63		

K: Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır.

m: Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

*p < 0,05 olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Uygulanan anlamlılık testleri sonucunda, fakülte ve bölüm ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Cinsiyet, yaş, sınıf, yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor, medeni hali, oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı, hayatını en uzun süre nerede yaşadığı, gelir gider dengesi ve gelirinizi nasıl değerlendirirsiniz değişkenleri ile ise anlamlılık bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Artan sıra ortalaması daha fazla bilgiyi temsil etmektedir. Birden fazla grubun ortalamaları arasında fark olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklem için Kruskal Wallis-H analizindeki hipotez testi, eğer varsa grupların en az ikisinin ortalamaları arasında anlamlı fark olup olduğunu gösterdiğinden, diğer gruplar arasında da fark olup olmadığını ya da aralarında fark olan grupların hangi ikili ya da ikililer olduğunu bilmesi için ayrıca çoklu karşılaştırma testlerinin yapılması gerekmektedir.

Grup varyanslarının eşit olduğu varsayımı karşılandığında, grup sayısı fazla ise Tukey, gruplardaki örneklem sayıları arasında fark varsa Scheffe tercih edilebilir (Sipahi ve diğ. 2008). Grup varyanslarının eşit olmadığı durumlarda da, Dunnett's C testi seçilebilir (Büyüköztürk 2005). Bunların dışında da çoklu karşılaştırma testleri seçilebilir. SPSS'teki Kruskal Wallis-H testi ayrıca çoklu karşılaştırma seçeneği içermemektedir. Bu durumda tüm grupların olası ikililerinin Mann-Whitney U testi ile kıyaslanması bir çözüm olabilmektedir.

Tablo 27'de, oturduğu evin kendisine ait olması ile sosyal hizmet çalışanlarının, çalışma alanlarını bilme arasında anlamlı fark yoktur hipotezi kabul edilemediğinden, grupların en az ikisinin ortalamaları arasında fark vardır sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Fark olan grupları bulmak için oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan, oturduğu ev kendisine ait olan ile kira ödemeyenler ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler şeklinde gruplar kıyaslanmıştır. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonunda oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan grubu arasında ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 27'de oturduğu evin kendisine ait olması ile sosyal hizmet çalışanlarının, çalışma alanlarını bilme arasında anlamlı fark yoktur hipotezi kabul edilemediğinden, grupların en az ikisinin ortalamaları arasında fark vardır sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Fark olan grupları bulmak için oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan, oturduğu ev kendisine ait olan ile kira ödemeyenler ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler şeklinde gruplar kıyaslanmıştır. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonunda oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan grubu arasında ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 28: Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacının Kimlere Hizmet Sunduğu Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		N	Sıra Ort.	Test değeri	p
Cinsiyet	Erkek	110	180,95	11941,0 ^m	0,278
	Kadın	234	168,53		
Yaş	18 – 22 ^a	232	165,33	7,305 ^k	0,063 a-c b-c
	23 – 27 ^b	96	177,35		
	28 – 32 ^c	13	238,62		
	+33 ^d	1	169,00		
Fakülte	Eğitim Fakültesi	130	185,87	12042,0 ^m	0,042*
	Fen Fakültesi	214	163,54		
Bölüm	Biyoloji ^a	54	164,51	14,676 ^k	0,040* b-c b-d b-e b-f b-h b-i
	Fizik ^b	54	129,13		
	Kimya ^c	51	181,44		
	Matematik ^d	55	182,27		
	Okul Öncesi ^e	33	192,17		
	Özel Eğitim ^f	32	185,31		
	sınıf ^h	33	176,55		
Sınıf	Sosyal Bilgiler ^t	32	190,86	7,060 ^k	0,070
	1	74	182,94		
	2	76	162,33		
	3	76	151,87		
Yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor	4	118	185,79	6595,0 ^m	0,993
	2 ve daha az	44	172,39		
Medeni Hali	3 ve daha fazla	300	172,52	3,175 ^k	0,365
	Evlü	8	178,19		
	Bekar	330	171,12		
	Eşi Ölmüş	2	266,75		
Oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı	Eşinden Ayrılmış	4	228,25	23,185 ^k	0,000* a-b b-c
	Evet ^a	217	190,61		
	Hayır (Kira/Lojman) ^b	117	136,76		
Hayatını en uzun süre nerede geçirdiği	Hayır (Kira Ödemeyen) ^c	10	197,75	0,695 ^k	0,874
	Köy/Kasaba	40	163,03		
	İlçe	92	167,55		
	Şehir	76	170,99		
Gelir Gider Dengesi	Büyükşehir	133	175,79	1,535 ^k	0,464
	Geliri giderinden az	99	169,33		
	Denk	195	170,01		
Gelirinizi Nasıl Değerlendirirsiniz	Geliri Giderinden Fazla	50	188,51	5,486 ^k	0,241
	Çok Kötü	28	133,75		
	Kötü	62	175,82		
	Orta	165	178,51		
	İyi	84	170,71		
Çok İyi	4	139,88			

K: Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır.

m: Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

*p < 0,05 olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Uygulanan anlamlılık testleri sonucunda, fakülte ve bölüm ile sosyal çalışmacının, kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Cinsiyet, yaş, sınıf, yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor, medeni hali, oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı, hayatını en uzun süre nerede yaşadığı, gelir gider dengesi ve gelirinizi nasıl değerlendirirsiniz değişkenleri ile ise anlamlılık bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 28’de, yaş değişkeni ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğuyla ilgili arasında anlamlı fark yoktur hipotezi kabul edilemediğinden, grupların en az ikisinin ortalamaları arasında fark vardır sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Fark olan grupları bulmak için 18-22 ile 23-27, 18-22 ile 28-32, 18-22 ile 33+, 23-27 ile 28-32, 23-27 ile 33+ ve 28-32 ile 33+ şeklinde gruplar kıyaslanmıştır. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonunda, 18-22 yaş grubu ile 28-32 yaş grubu arasında ve 18-22 yaş grubu ile +33 yaş grubu arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 29: Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacıya İlişkin Olarak Durumların Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		N	Sıra Ort.	Test değeri	p
Cinsiyet	Erkek	110	177,83	12282,0 ^m	0,495
	Kadın	234	170,00		
Yaş	18-22	232	170,51	5,791 ^k	0,122
	23-27	96	165,86		
	28-32	13	218,77		
	33+	1	327,00		
Fakülte	Eğitim Fakültesi	130	185,04	121510,0 ^m	0,057
	Fen Fakültesi	214	164,04		
Bölüm	Biyoloji	54	146,91	10,724 ^k	0,151
	Fizik	54	168,13		
	Kimya	51	172,28		
	Matematik	55	171,36		
	Okul Öncesi	33	202,47		
	Özel Eğitim	32	195,39		
	Sınıf	33	153,53		
	Sosyal Bilgiler	32	191,13		
Sınıf	1	74	187,06	4,508 ^k	0,212
	2	76	169,85		
	3	76	154,03		
	4	118	176,97		
Yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor	2 ve daha az	44	179,49	6292,5 ^m	0,617
	3 ve daha fazla	300	171,48		
Medeni Hali	Evli	8	154,69	0,640 ^k	0,887
	Bekar	330	172,94		
	Eşi Ölmüş	2	207,25		
	Eşinden Ayrılmış	4	154,50		
Oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı	Evet ^a	217	184,79	11,297 ^k	0,004* a-b
	Hayır (Kira/Lojman) ^b	117	147,59		
	Hayır (Kira Ödemeyen) ^c	10	197,25		
Hayatını en uzun süre nerede geçirdiği	Köy/Kasaba	40	170,00	1,272 ^k	0,736
	İlçe	92	162,64		
	Şehir	76	179,64		
	Büyükşehir	133	172,14		
Gelir Gider Dengesi	Geliri giderinden az	99	159,57	4,576 ^k	0,101
	Denk	195	172,93		
	Geliri Giderinden Fazla	50	196,41		
Gelirinizi Nasıl Değerlendirirsiniz	Çok Kötü	28	183,41	5,632 ^k	0,228
	Kötü	62	170,30		
	Orta	165	180,81		
	İyi	84	154,99		
	Çok İyi	4	112,13		

K: Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır.

m: Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

*p < 0,05 olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Uygulanan anlamlılık testleri sonucunda sosyal çalışmacıya ilişkin olarak durumların puanı ile yalnızca oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı değişkeni

arasında anlamlılık tespit edilirken ($p < 0,05$) diğer değişkenlerle anlamlılık tespit edilememiştir.

Tablo 29'da oturduğu evin kendisine ait olması ile sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme arasında anlamlı fark yoktur hipotezi kabul edilemediğinden, grupların en az ikisinin ortalamaları arasında fark vardır sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Fark olan grupları bulmak için oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan, oturduğu ev kendisine ait olan ile kira ödemeyenler ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler şeklinde gruplar kıyaslanmıştır. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonunda, oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan grubu arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 30: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Daha Önce Bir Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumu ile Sosyal Çalışmacının Çalışma Alanlarını Bilme Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		N	Sıra Ort.	Test değeri	<i>p</i>
Sosyal hizmet mesleğini daha önce duydunuz mu ?	Evet	225	168,68	12529,0 ^m	0,326
	Hayır	119	179,71		
Daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaştınız mı?	Evet	120	165,07	12548,5 ^m	0,309
	Hayır	224	176,78		

m: Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

* $p < 0,05$ olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Ne sosyal hizmet mesleğini daha önce duyma durumu ne de daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme puanı arasında anlamlılık bulunamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 31: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Daha Önce Bir Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumu ile Sosyal Çalışmacının Kimlere Hizmet Sunduğu Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		N	Sıra Ort.	Test değeri	<i>p</i>
Sosyal hizmet mesleğini daha önce duydunuz mu ?	Evet	225	172,68	13348,0 ^m	0,964
	Hayır	119	172,17		
Daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaştınız mı?	Evet	120	172,86	13397,0 ^m	0,961
	Hayır	224	172,31		

m: Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

**p* < 0,05 olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Gerek sosyal hizmet mesleğini daha önce duyma durumu gerekse daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlılık bulunamıştır (*p* > 0,05).

Tablo 32: Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Daha Önce Bir Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumu ile Sosyal Çalışmacıya İlişkin Olarak Durumların Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		N	Sıra Ort.	Test değeri	<i>p</i>
Sosyal hizmet mesleğini daha önce duydunuz mu ?	Evet	225	174,87	174,87 ^m	0,542
	Hayır	119	168,01		
Daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaştınız mı?	Evet	120	174,09	13249,5	0,828
	Hayır	224	171,65		

m: Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

**p* < 0,05 olduğundan anlamlı farklılık vardır.

Gerek sosyal hizmet mesleğini daha önce duyma durumu gerekse daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacıya ilişkin olarak durumların puanı arasında anlamlılık bulunamıştır (*p* > 0,05).

6. TARTIŞMA

6.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

6.1.1. Sosyal Hizmeti Duyma ve Sosyal Çalışmacıyla Karşılaşma

Tablo 10 ve Tablo 11, araştırmanın dikkat çekici bulgularından birini sunmaktadır. Tablo 10'a bakıldığında üzere araştırmaya katılanların %34,6'sı sosyal hizmet mesleğini bilmemektedir. Günümüzde sosyal çalışmacının, çalışma alanları göz önüne alındığında katılımcılar arasında mesleğin bilinmemesi oranının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu durumun ise mesleğe ilişkin bilgiyi topluma yaymada kaynakların yeterince kullanılmadığıyla ve kurumlarda çalışan meslek elemanlarının da mesleği müracaatçılara yeterince tanıtmamasıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu durumun hem meslek elemanlarının hem derneklerin hem de akademisyenlerin üzerinde durması ve otokritik yapmaları gereken bir durum olduğu düşünülmektedir (Bolgün 2017: 128)

1960'lı yıllardan bu yana sosyal hizmet mesleği gerek kamuda gerekse özel sektörün çeşitli alanlarında var olan ve olmaya devam eden bir alandır. Çalışma alanlarındaki bunca yıllık geçmişe, günümüzde neredeyse vakıf ve özel olmak üzere toplam 88 üniversitede örgün bir bölüm olarak öğrenci alan sosyal hizmet programlarına, kamuda ve özelde çeşitli alanlarda sosyal çalışmacı kadrolarında görev yapan kişilere rağmen katılımcıların %34,6'sının sosyal hizmet mesleğini daha önce duymadığını ve %65,5'inin daha önce bir sosyal çalışmacıyla karşılaşmadığını ifade etmiş olmasının tartışılması gereken önemli bir konudur. Mesleğin Türkiye'de bu kadar yaygın olmasına rağmen hem mesleğin hem de meslek elemanlarının varlığına ilişkin farkındalığın az olmasının çeşitli nedenleri olabilir. Bunlar arasında mezun olan öğrencilerin istihdamının az olması, kamuda sosyal hizmet bölümünden mezun olan öğrencilere yeterince kadro verilmiyor oluşundan, sosyal çalışmacının meslek tanımına giren psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, öğretmenlik gibi çeşitli mesleklerin sosyal çalışmacının meslek tanımının içerisinde yer alarak görev alanına dahil olması, söz konusu mesleklerin sosyal hizmetin rol ve görevleriyle örtüştürülmesi, sosyal hizmetin hala bir hayır işi olarak görülmesi ve kurumlarda çalışan meslek elemanlarının müracaatçılarıyla yaptıkları

görüşmeler esnasında sosyal hizmet mesleği hakkında ön bilgi vermiyor, kendilerini ve mesleği tanıtmıyor olma ihtimali mesleğin varlığına ilişkin farkındalık düzeyinin bu kadar düşük oluşunda etken olabilir.

Tablo 10'a bakıldığında katılımcıların mesleğe ilişkin bilgi kaynağını nereden aldıkları ayrıca incelenmiştir. Bu tabloya göre kişisel tecrübe (78 kişi), bir tanıdık vasıtasıyla (76 kişi) ve televizyon aracılığıyla (76 kişi) cevapları ön plana çıkmaktadır. Bu verilerden hareketle araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir bölümünün sosyal hizmet mesleğinden kendi yaşamları dolayısıyla, etrafındaki bireyler aracılığıyla, yan yana gelerek ve televizyon kanalları aracılığıyla haberdar oldukları anlaşılmaktadır.

Ülke dışında yapılan bazı çalışmalar, sosyal hizmet mesleğinin farkındalığı konusunda medyanın oldukça önemli bir etken olduğuna dikkat çekmektedir (Andrews 1987; Tower 2000; Zugazaza ve diğ. 2006). Tablo 10'daki verilerden hareketle diğer (47 kişi) kısmındaki açıklama alanına katılımcıların verdikleri bilgiler ışığında sadece 5 katılımcının sosyal hizmet mesleğini internet aracılığıyla duyduğunu ve dolayısıyla bu da internetin sosyal hizmet mesleğine ilişkin bilginin yayılması konusunda yeteri kadar kullanılmadığını göstermektedir.

Tablo 11'de katılımcıların sosyal çalışmacılar ile neden karşılaştıkları ayrıca incelenmiş, cevaplar sosyal ilişkiler (57 kişi) ve diğer (47 kişi) cevapları alınmıştır. Bu tablodan hareketle diğer cevabının yanındaki açıklama kısmına not edilen bilgiler ışığında özellikle Eğitim Fakültesi'ndeki öğrencilerin okulda hocaları aracılığıyla ve staj yaptıkları kurumlarda sosyal hizmet öğrencileriyle tanıştıklarını ve kaldıkları yurtlarda da sosyal hizmet bölümünde okuyan öğrenciler aracılığıyla bu mesleği duyduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla verilen cevaplardan hareketle öğrencilerin sosyal çalışmacılarla karşılaşma nedenlerinin yardım almak değil, etraflarındaki bireyler aracılığıyla haberdar oldukları anlaşılmaktadır.

6.1.2. Sosyal Hizmete ve Sosyal Çalışmacıya İlişkin Bilgi Düzeyi

Sosyal çalışmacının eğitim düzeylerine ve ortalama gelirlerine ilişkin katılımcıların tahminlerinin incelendiği Tablo 12 ve Tablo 13'de katılımcıların,

%61,9'u sosyal çalışmacı olabilmek için lisans düzeyinde eğitim almak gerektiğini %30,8'i ise lisans üstü düzeyde eğitim almak gerektiğini, %45,1'i aylık gelirlerinin 3001-4000 tl aralığında olduğunu belirttikleri görülmektedir. Tablo 12'de katılımcıların %7,2'si sosyal hizmet mesleği için uygun eğitim düzeyinin lise ve ön lisans olarak bildikleri görülmektedir. Bununla birlikte Tablo 13'de katılımcıların %6,1'i sosyal çalışmacının ortalama gelirlerinin 1001-2000 aralığında göstermiştir. Türkiye' de sosyal çalışmacı olabilmek için üniversitelerin dört yıllık sosyal hizmet lisans bölümlerinden mezun olmak gerekmektedir. Sosyal hizmet bölümlerinden mezun olup kamu sektöründe ve özel sektörde çalışan sosyal çalışmacının maaşları ise kurumlara bağlı olarak 2000-4000 tl arasında değişmektedir.

Sosyal çalışmacının eğitim ve gelir durumlarına verilen cevaplara ilişkin ülke dışında yapılmış olan çalışmaların verileri incelendiğinde; LeCroy ve Stinson (2004)'un Amerika Birleşik Devletleri'nde yapmış oldukları bir çalışmada katılımcıların %8,6,2'si sosyal çalışmacı olmak için gerekli eğitim düzeyini lise ve ön lisans olarak belirtmiştir ve yine aynı çalışmada katılımcıların %4,5'i sosyal çalışmacının ortalama gelirlerini olduğundan daha az söylemiştir. Bir mesleğin ne derece eğitim düzeyi gerektirdiği ve ne kadar maaş kazandığı mesleğin saygınlığı açısından oldukça önemlidir. Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin sorulara verdiği cevap ile Amerika'daki insanların vermiş olduğu cevaplar paralellik göstermesi iki farklı ülkedeki meslek imgesi açısından oldukça önem arz etmektedir.

Katılımcıların sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacılara ilişkin bilgi ve görüşlerinin sunulduğu tablo 14, tablo 15 ve tablo 16 incelendiğinde sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal çalışmacının katılımcılar tarafından bazı alanlarda daha ilgili oldukları düşünülmektedir. Söz konusu bu alanlar daha çok sosyal hizmetin en eski çalışma alanları olarak bilinen SHÇEK (%96,8)'i Çocuk evleri ve çocuk yuvaları (%95,6), ASPB (%94,2) ve SYDV (%91,6)'dır. Buradan hareketle sosyal hizmet mesleğinin öğrenciler tarafından daha geleneksel olan ve geçmişten gelen geleneksel çalışma alanları olan sosyal yardım, çocuk koruma ile ilgili veriler ön plana çıkmaktadır.

Tablo 14'deki verileri karşılaştırmalı olarak incelersek sosyal hizmet mesleğinin geçmişten günümüze ele aldığı, daha eski olarak kabul edilebilecek olan

kurumların daha çok onay aldığı görülmektedir. Özellikle SHÇEK 2011 yılında kapatılmasına karşın en fazla onay alan kurum olduğu görülmektedir. Bunu SYDV'lerin takip etmesi ise yardımlaşma geleneğinin ülkemizde hala sürdüğünün bir göstergesidir. Bunu takiben çocuk, engelli, yaşlı gibi korunmaya muhtaç olarak kabul edilen grupların daha fazla onay alması oldukça dikkat çekicidir.

Aynı zamanda kapatılan kurumların, günümüzde halen en çok onay alan kurumlardan olması, katılımcıların bu konuyu yeterince araştırmadıklarını ve eski bilgileri günümüze kadar taşıdıkları yorumunun yapılmasını destekler niteliktedir.

Hastaneler, toplum merkezleri, huzurevleri, mahkemeler ve cezaevleri, Türkiye'de sosyal çalışmacının yaygın olarak çalıştığı kurumlar arasında olmalarına rağmen, bu alanlarda sosyal çalışmacının çalıştığına dair bilgilerinin diğer çalışma alanlarına oranla oldukça az olduğu görülmektedir. Bu da mesleğin, bu kurumlarda tanıtım çalışmalarının yetersizliğinin bir göstergesi olarak ele alınabilir (Bolgün 2017: 130)

Tablo 15'de katılımcılar sosyal çalışmacının hizmet verdiği müracaatçı gruplarına ilişkin çoğunlukla, %94,5'i korunmaya muhtaç çocuklarla, sosyal çalışmacının %92,7'si terk edilmiş ve bakıma muhtaç kişilerle, %89,5'i kimsesizlerle, %86,3'ü aile içi şiddet mağdurlarıyla, %85,8'i yaşlılarla, %84,3'ü ihmal ve istismara uğramış çocuklarla, %81,1'i evsizlerle çalıştığını/çalışabileceğini belirtmişlerdir.

Çalışma alanlarına ilişkin verilen cevaplarla benzer şekilde, daha geleneksel olarak kabul edilebilecek, sosyal hizmet mesleğinin uzun yıllar odağında olan terk edilmiş ve bakıma muhtaç kimseler, korunmaya muhtaç çocuklar, kimsesizler gibi grupların, daha fazla onay aldığı ve bu grupların sosyal çalışmacılar ile daha fazla bağdaştırıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte alkol bağımlıları, zeka geriliği olan bireyler, ruhsal rahatsızlığı olan bireyler ve LGBT bireylere ilişkin onay, hizmet verilen diğer gruplara oranla oldukça düşüktür. Bunlara ek olarak, katılımcıların sadece %49,4'ü sosyal çalışmacının, LGBT bireylerle çalıştığını bildirmiştir. Tablo 15'de sosyal çalışmacının birçok müracaatçı grubuyla çalışabileceğine dair bir algı da söz konusudur. Bununla birlikte özellikle LGBT bireyler gibi belki de toplumun en

ötekileştirilmiş grubu olarak kabul edilen bireylerin, üniversite öğrencileri tarafından sosyal çalışmacılar ile daha az bağlantılı olarak görülmesinin üzerinde durulmalıdır (Bolgün 2017: 30).

Tablo 16' da katılımcıların önemli bir bölümünün, bir sosyal çalışmacının, korunmaya muhtaç çocukların, devlet korumasına alınması sürecinde rol oynamak (%87,2), kimsesiz çocukların koruyucu ailelere verilmesini veya yetiştirme yurtlarına yönlendirilmesini sağlamak (%85,8), yaşlıların huzurevlerine yerleştirilmesi ve bakımının sağlanması (%85,2), afete maruz kalmış kişilere yardım etmek (%80,2) gibi görevlerinin olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda vatandaşların refahını sağlayıcı politikalar geliştirme sürecinde rol oynar (%61,6), bireylerin hastalığa ve tedavi sürecine uyum sağlamasına yardımcı olur (%57,8) gibi sosyal çalışmacının doğrudan rol ve görevlerine ilişkin bilgiler hususundaki bilme oranının daha düşük olduğu görülmektedir. Yurt dışındaki algıya paralel olarak (Condie ve diğ. 1978; Kagan 2015; Le Croy ve Stinson 2004), sosyal çalışmacının refah politikalarıyla daha az bağlantılı olduğu görülmektedir.

Tablo 14, Tablo 15 ve Tablo 16' da ki veriler incelendiğinde sosyal yardım, yoksulluğa ilişkin cevapların ön planda olduğu görülmektedir. Çalışma bu özelliğiyle yurt dışında ve yurt içinde yapılan bazı çalışmalarla benzerlik taşır (Condie ve diğ. 1978, Freeman, Valentine 2004, Bolgün 2017).

Yurt dışında yapılan birçok çalışmada (Condie ve diğ. 1978.; Davidson ve King 2005; Kagan 2015; Le Croy ve Stinson 2004) sosyal hizmet mesleğinin daha çok çocuk koruma alanıyla alakalı olduğuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Araştırma verileri incelendiğinde de Tablo 14' de Çocuk Evleri ve Çocuk Yuvaları (%95,6) sosyal çalışmacının çalışma alanları arasında en yüksek onayı almış olduğu görülmektedir. Tablo 15' de Korunmaya Muhtaç Çocuklar (%94,5) sosyal çalışmacının hizmet verdiği çalışma grupları arasında en yüksek onayı alanlar sıralamasında ikinci sıradadır. Tablo 16'da yer alan sosyal çalışmacının rol ve görevlerine ilişkin cevaplar da 'Korunmaya muhtaç çocukların devlet korumasına alınması sürecinde rol oynar (%87,2) ibaresi katılımcılardan en yüksek onayı almıştır. Aynı zamanda ülkemizde Bolgün (2017)'ün çalışmasındaki bulgular da bu verileri destekler niteliktedir.

Engelli bireyler, yaşlılar, bakıma muhtaç ve kimsesizler ile ilgili alanlar katılımcılar tarafından en çok ilgili alanlar arasında belirtilmiştir. Farklı ülkelerde yapılan bazı çalışmalarda engelli ve yaşlı refah alanlarının sosyal hizmet mesleği ile ilgili olarak öne çıktığı görülmektedir (Kagan 2015; Staniforth ve diğ. 2014). Tablo 14' de engelli ve yaşlı bakım merkezleri (%88,7), huzurevleri (%84,9) çalışma alanları arasında göreceli olarak yüksek çıkmıştır. Tablo 15'de hizmet verilen gruplardan terk edilmiş ve bakıma muhtaç kimseler (92,7) kimsesizler (%89,5), yaşlılar (%85,8), engelliler (%77,2) görece olarak yüksek çıkan gruplar arasındadır.

Tablo 16'nın son kısmında, diğer bir anlatımla sosyal çalışmacının rol ve görevleri kısmında hatalı rol ve görevler incelendiğinde, katılımcıların sadece sosyal hizmet mesleğinin rol ve görevlerine ilişkin kafa karışıklığı olmadığını aynı zamanda diğer mesleklerin sınırları hususunda da yeterli derecede farkındalığın olmadığı görülmektedir. Katılımcıların %39,6'sı sosyal çalışmacının psikoterapi gerçekleştirdiğini, %34,3'ü psikiyatrilere asistanlık yaptığını, %28,5'i müracaatçıları için mahkemelerde avukatlık yaptığını ve %26,2'si ise hastalara ilaç yazabileceğini belirtmişlerdir. Bu veriler Bolgün (2017)'nin Manisa'da toplumun sosyal hizmet uzmanlarının bilgi düzeylerini ölçtüğü çalışmayla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada da katılımcıların %35,5'i sosyal çalışmacının psikiyatrilere asistanlık yaptığını, %27,9'unun ise sosyal çalışmacının mahkemelerde avukatlık yapabileceğini bildirmişlerdir. Kagan (2015)'in İsrail'de yaptığı çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada da katılımcıların %21,6' sını sosyal çalışmacının avukatlık yapabileceğini belirtmiş, % 13,3'ü ise hastalara ilaç yazabileceğini belirtmişlerdir.

6.1.3. Sosyal Hizmete ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Tutumları

Katılımcıların sosyal hizmet mesleğine ve sosyal çalışmacıya ilişkin tutumlarına ilişkin görüşlerin sunulduğu Tablo 17'de %60,1'i çok olumlu ve olumlu görüş bildirmiştir ve bu oran oldukça önem arz etmektedir. Katılımcıların, sosyal hizmet mesleğini duyma oranı çok yüksek olmamakla birlikte ve bir sosyal çalışmacı ile çok az karşılaşmış olmalarına rağmen katılımcıların sadece %2,4'ü olumsuz ve çok olumsuz yorumunda bulunmuşlardır. Fakat yurt dışında yapılan çalışmalarda mesleğe ve sosyal çalışmacıya ilişkin olumsuz tutum ve görüşlerden sık sık söz

edilmektedir (Olin 2013; Zugazaga ve diğ. 2006).

LeCroy ve Stinson (2004)'ün yapmış olduğu çalışmalarda, katılımcıların yarısından fazlasının sosyal hizmet mesleğine ilişkin pozitif yönde değerlendirme yaparken, Davidson ve King (2005)'in İskoçya'da gerçekleştirmiş olduğu çalışma da katılımcıların %43'ü sosyal çalışmacılara ilişkin olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu verilerden yola çıkarak sosyal hizmet mesleğine ilişkin olumlu görüşlerin arttığı söylenebilir.

Tablo 18'e göre katılımcıların önemli bir bölümü, sosyal hizmet mesleğinin gerekli bir meslek olduğuna katıldıklarını (%35,2) belirtmişlerdir. Yine %35,2'si gelecekte sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabileceğine katıldığını belirtmişlerdir. %45,6'sı ise gelecekte sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabilecekleri konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan önemli bir kısmı sosyal hizmet mesleğinden yararlanma konusunda olumlu görüşlere sahiptirler. Bu da mesleğin çalışma alanlarının ve meslek elemanlarına ulaşım yollarının önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Çalışmada, 'Sosyal hizmet bir kadın mesleğidir.' ifadesine katılımcıların % 66,9'u kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir. Katılımcıların sadece %9,6'sı kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevaplarını vermişlerdir. Buradan katılımcılarda sosyal hizmetin bir kadın mesleği olduğuna dair bir algı olmadığını çıkarabiliriz. Yurt dışında yapılan çalışmaların birçoğu sosyal çalışmacınının çoğunun kadın olduğunu ve bu nedenle de sosyal hizmet mesleğinin bir kadın mesleği olarak anıldığını göstermektedir (Kagan 2015; Le Croy ve Stinson 2004; Zugaza ve diğ. 2006). Le Croy ve Stinson (2004) tarafından ABD' de yapılan bir çalışmada katılımcıların %65,2'si sosyal çalışmacının daha çok kadın olduğunu belirtmiştir. Kagan (2005)'in İsrail'de yaptığı bir çalışmada katılımcıların %55,1'i sosyal hizmetin bir kadın mesleği olduğunu belirtmişlerdir. Var olan bu algının nedeni ise Zugazaga ve diğ. (2006)'nın yaptıkları bir çalışmada sosyal çalışmacılara televizyonda filmlerde ve dizilerde daha çok kadın olarak rol verildiğinin ve mesleğin bir kadın mesleği olduğuna ilişkin bir algı yarattığını göstermektedir.

Tablo 19'a göre daha önce sosyal hizmet birimlerine başvuran 35 katılımcıdan %77,1'inin sosyal hizmet birimlerinde bir sosyal çalışmacıyla görüştiklerini ve %22,9'unun ise bu birimlerde bir sosyal çalışmacıyla görüşmediklerini belirtmişlerdir. Tablo 20'ye göre sosyal hizmet birimine başvurmuş ve burada bir sosyal çalışmacıyla görüşmüş olanların %55,5'i sosyal çalışmacılara söylemek istedikleri olduğu halde çekindiklerini ve %44,4'ünün ise sosyal çalışmacının her müracaatçıya (başvurana) eşit davrandıklarını belirtmişlerdir. Bu verilere istinaden sosyal çalışmacılarla görüşen katılımcılarda (%77,1) sosyal çalışmacılara söylemek istedikleri olduğu halde çekinenlerin (%44,4) oranı göreceli olarak yüksektir ve meslek etiği açısından üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

6.2. Karşılaştırmalı Bulguların Değerlendirilmesi

6.2.1. Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Sosyal Çalışmacı ile Karşılaşma Durumunun Sosyo-Demografik Verilerle İlişkisi

Tablo 25 ve Tablo 26'da sosyo-demografik faktörlerin, sosyal hizmet mesleğini duyma ve sosyal çalışmacıyla karşılaşma konusunda bir etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Söz konusu faktörlerden cinsiyet faktörü, sosyal hizmet mesleğini duyma durumunu etkilemektedir. Kadınların, sosyal hizmet mesleğini duyma ve bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma yüzdelerinin, erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaşı genç olan öğrencilerin, sosyal hizmet mesleğini duyma ve bir sosyal çalışmacıyla karşılaşma durumunun orta yaşlı öğrencilere göre görece olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim fakültesindeki öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma ve bir sosyal çalışmacıyla karşılaşma durumunun fen fakültesi öğrencilerine göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Birinci ve ikinci sınıftaki öğrencilerin sosyal hizmet mesleğini duyma durumunun üçüncü ve dördüncü sınıftaki öğrencilere göre görece olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Tüm bu veriler ışığında araştırma sonuçları ile hipotezler arasında pozitif yönde anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Konuyla ilgili toplum bazında yapılan bir çalışmada, cinsiyet faktörünün sosyal hizmet mesleğini duyma ve bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumunu

etkilemesinin yanı sıra aynı çalışmada, bireylerin sahip oldukları eğitim düzeylerinin de sosyal hizmet mesleğini duyma ve bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumunu etkilediği ifade edilmiştir (Bolgün 2017: 139).

6.2.2. Sosyo-Demografik Verilerin Bilme Puanı Üzerine Etkisi

Sosyo-demografik verilerle sosyal hizmet meslek ve disiplinini bilme puanının karşılaştırıldığı tablo 27'de, fakülte ve bölüm ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ancak cinsiyet, yaş, sınıf, yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor, medeni hali, oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı, hayatını en uzun süre nerede yaşadığı, gelir gider dengesi ve gelirlerini nasıl değerlendirdikleri değişkenleri ile anlamlı farklılık bulunamamıştır. Artan sıra ortalaması daha fazla bilgiyi temsil etmektedir. Oturdukları evin kendisine ait olması ile sosyal hizmet çalışanlarının çalışma alanlarını bilme arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Fark olan grupları bulmak için oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan, oturduğu ev kendisine ait olan ile kira ödemeyenler ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler şeklinde gruplar kıyaslanmıştır.Yapılan çoklu karşılaştırmalar sonunda, oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan grubu arasında ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler arasında fark olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgilerin de 'Oturdukları evi kira olan öğrencilerin, sosyal çalışmacılarla karşılaşma durumu, oturdukları ev kendisine ait olan öğrencilere göre daha yüksektir hipotezini desteklediği görülmektedir.

Bu konuyla ilgili toplum bazında ülkemizde yapılan bir çalışmada, eğitim düzeyi lise ve üzeri olan bireylerin, ilköğretim ve altı olan bireylere göre; gelirinin giderine denk ya da fazla olduğunu belirten bireylerin, geliri giderinde az olan bireylere göre; gelirini iyi olarak değerlendiren bireylerin, gelirini kötü olarak değerlendiren bireylere göre sosyal hizmet meslek ve disiplinini bilme puanı sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu, yani daha fazla bilgiye sahip olduğu belirtilmiştir (Bolgün 2017: 139).

Sosyal çalışmacılar, toplumun her kesiminden bireylerle çalışmaktadırlar. İhtiyaç sahibi bireylerin kendisinin ya da ihtiyaç duyduğu alanın, sosyal hizmetin

görev alanına girip girmediğini bilmemesi, bir sosyal çalışmacıdan yardım almasını engellemektedir. Cinsiyet, yaş, sınıf, yaşadığı evde/yurtta kendi dışında kaç kişi yaşıyor, medeni hali, oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı, hayatını en uzun süre nerede yaşadığı, gelir gider dengesi ve gelirlerini nasıl değerlendirdikleri gibi değişkenler ile anlamlı bir fark bulunmaması üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Bu nokta da bu ihtiyaç sahiplerinin, sosyal hizmet mesleği hakkındaki farkındalıklarının yetersizliğine ilişkin olarak, Türkiye'de sosyal hizmet mesleğinin, hizmetlerle ihtiyaç sahiplerini buluşturma ve bu kişilere yararlanabilecekleri hizmetleri anlatma hususunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

6.2.3. Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacının Kimlere Hizmet Sunduğu Puanı Arasındaki İlişki

Uygulanan anlamlı farklılık testleri sonucunda, fakülte ve bölüm ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ancak cinsiyet, yaş, sınıf, yaşadığı evde/yurtta sizin dışınızda kaç kişi yaşıyor, medeni hali, oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı, hayatını en uzun süre nerede yaşadığı, gelir gider dengesi ve gelirinizi nasıl değerlendirirsiniz değişkenleri ile anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bu doğrultuda 'Eğitim fakültesindeki öğrencilerin, sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu, fen fakültesindeki öğrencilere göre yüksektir.' hipotezi ile 'Oturdukları evi kira olan öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu , oturdukları ev kendisine ait olan öğrencilere göre daha yüksektir.' hipotezleri doğrulanmıştır.

Yaş değişkeni için, p değeri 0,05'ten büyük olduğu için gruplar arasında sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu ile ilgili anlamlı fark yoktur hipotezi kabul edilecektir. Bu doğrultuda sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme puanı arasında anlamlı bir fark olmadığından 'Yaşı genç olan öğrencilerin sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğunu bilme durumu görece olarak yaşları daha büyük olan öğrencilere göre daha düşüktür.' hipotezi yanlışlanmıştır.

Konuyla ilgili toplum bazında yapılan bir çalışmada, sosyo-demografik değişkenler ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir (Bolgün 2017: 140). Yapılan bu çalışmada ise

fakülte ve bölüm ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlı farklılık bulunurken diğer sosyo-demografik değişkenler ile herhangi bir anlamlı fark saptanmamıştır.

Bilme puanındaki sonuçlara paralel olarak, ihtiyaç sahibi bireylerin kendisinin ya da ihtiyaç duyduğu alanın kimlere hizmet sunduğunu bilmemesi, bir sosyal çalışmacıdan yardım almasını engeller. Bu durum da mesleği tanımının ve hizmetlerden haberdar olmanın sosyal çalışmacılara ulaşılabilmesi hususunda önem arz ettiği düşüncesini ortaya koymaktadır.

6.2.4. Sosyo-Demografik Değişkenler ile Sosyal Çalışmacıya İlişkin Durumların Puanı Arasındaki İlişki

Uygulanan anlamlı farklılık testleri sonucunda sosyal çalışmacıya ilişkin olarak durumların puanı ile yalnızca oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilirken ($p < 0,05$) diğer değişkenlerle anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 29'da oturduğu evin kendisine ait olması ile sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme arasında anlamlı fark yoktur hipotezi kabul edilemediğinden, grupların en az ikisinin ortalamaları arasında fark vardır sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$). Fark olan grupları bulmak için oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan, oturduğu ev kendisine ait olan ile kira ödemeyenler ve oturduğu ev kira/lojman olanlar ile kira ödemeyenler şeklinde gruplar kıyaslanmıştır. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonunda oturduğu ev kendisine ait olan ile kira/lojman olan grubu arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

Bu konuyla ilgili toplum bazında yapılan bir çalışmada, sosyo-demografik değişkenler ile sosyal çalışmacıya ilişkin olarak durumların puanı arasındaki ilişki de anlamlı bir fark bulunamadığı ifade edilmiştir (Bolgün 2017: 140). Yapılan bu çalışmada ise sosyo-demografik değişkenlerden biri ile oturduğu evin kendisine ait olup olmadığı değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunurken diğer sosyo-demografik değişkenler ile herhangi bir anlamlı fark saptanmamıştır.

Tablo 29'da Sosyo-demografik değişkenler ile sosyal çalışmacılara ilişkin durumların puanı arasındaki ilişkiye bakıldığında hemen hiçbir sosyo-demografik değişkenle anlamlılığa rastlanmamıştır. Bu durum yine sosyal çalışmacılar ile ilgili meslek tanımlarına ilişkin önermelerde, katılımcıların ihtiyaç duyabileceği hizmetlerin sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal çalışmacının görev tanımlarına girip girmediğini bilmemelerinden kaynaklandığı yorumunu yaptırmaktadır. Yine bu noktada ihtiyaç sahiplerinin meslek ve sosyal çalışmacı hakkındaki yetersizliğine bağlı olarak, Türkiye'de sosyal çalışmacıya daha çok ihtiyaç olanlara hizmeti götürme ve meslek elemanlarıyla ihtiyaç sahiplerin buluşturma hususunda eksiklikler olduğu düşünülmektedir.

6.2.5. Sosyal Hizmet Mesleğini Duyma ve Daha nce Bir Sosyal alışmacı ile Karşılaşma Durumu ile Sosyal çalışmacının alışma Alanlarını ve Kimlere Hizmet Sunduğunu Bilme ve Sosyal alışmacıya İlişkin Tutumu Puanı Arasındaki İlişki

Tablo 30'da ne sosyal hizmet mesleğini daha önce duyma durumu ne de daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacının çalışma alanlarını bilme puanı arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Tablo 31'de gerek sosyal hizmet mesleğini daha önce duyma durumu gerekse daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacının kimlere hizmet sunduğu puanı arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Tablo 32'de gerek sosyal hizmet mesleğini daha önce duyma durumu gerekse daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile sosyal çalışmacıya ilişkin olarak durumların puanı arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Kaufman ve Raymond'un yaptıkları çalışma doğrultusunda sosyal hizmete ilişkin yüksek düzeyde bir farkındalığın, Sosyal alışmacıya karşı belirgin bir şekilde daha olumlu tavır oluşturan önemli bir etken olduğunu ifade etmişlerdir (Knežević ve Butler 2003). Bu analizler doğrultusunda sosyal hizmet mesleğini duyma ve daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaşma durumu ile yukarıda belirtilen üç değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Bu durumun nedeni olarak

örnekleme yapısının tamamının öğrenci olması ve örneklem yaş ortalamasının düşük olması (ortalama 21,95), bir sosyal çalışmacıyla karşılaşma durumunun, daha önce bir sosyal çalışmacıyla karşılaşmama durumuna oranla görece olarak daha düşük olması şeklinde ifade edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda üniversite öğrencilerinin sosyal hizmet mesleği ve sosyal çalışmacı hakkındaki farkındalık durumları incelenmiştir. Araştırmanın dikkat çekici bulgularından birisi araştırmaya katılan öğrencilerden önemli bir bölümünün sosyal hizmet mesleğini daha önce hiç duymamış olmasıdır. Buna ek olarak araştırmaya katılanların çok büyük bir kısmı sosyal hizmeti ve sosyal hizmet mesleğini çok daha uzun geçmişi olan, çalışma alanlarıyla, hizmet gruplarıyla ve rolleriyle daha alakalı görmektedir. Özellikle sosyal yardım, çocuk koruma, yoksulluk gibi alanların bu alanları ise yaşlılık, engellilik gibi toplumun diğer yardıma muhtaç kesimleri takip etmektedir. Özellikle sosyal çalışmacının hizmet sunduğu müracaatçı kesimine baktığımızda en çok terk edilmiş ve bakıma muhtaç kimseler, kimsesizler, korunmaya muhtaç çocuklar, aile içi şiddet mağdurları ön plana çıkarken zeka geriliği olan bireyler, ruhsal rahatsızlığı olan bireyler ve LGBT bireyler gibi toplumun daha çok ötekileştirilen çalışma alanları sosyal hizmet mesleği ile en az ilişkilendirilen alanlar olarak öne çıkmaktadır.

Hastaneler, toplum merkezleri, huzurevleri, mahkemeler ve cezaevleri Türkiye'de sosyal çalışmacının yaygın olarak çalıştığı kurumlar arasında olmalarına rağmen, bu alanlarda sosyal çalışmacının çalıştığına dair bilginin diğer çalışma alanlarına oranla oldukça az olduğu görülmektedir. Bu da mesleğin bu kurumlarda tanıtım çalışmalarının yetersizliğinin bir göstergesi olarak ele alınabilir (Bolgün 2017: 142)

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların sosyal hizmete ve sosyal çalışmacıya ilişkin, genel olarak olumlu görüş ortaya koyduğu görülmektedir. Buna ek olarak ihtiyaç duyduğunda bir sosyal çalışmacıdan yardım alacağı, gelecekte bir sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabileceği ve sosyal çalışmacının sorunlarına çözüm getireceği gibi tutum ölçmeye ilişkin önermelerde katılımcıların çok büyük bir kısmının kararsız görüşü bildirmiş olması oldukça dikkat çekicidir.

Sosyal hizmet, toplumun her kesimi ile ilişkilidir. Buna rağmen toplumun daha çok ötekileştirilen ve daha çok ezilen gruplarının sosyal hizmet mesleğine ve

sosyal çalışmacıya daha çok ihtiyacı olduğu ve sosyal hizmete ulaşma kapasitesinin de daha az olduğu bir gerçektir. Sosyo-ekonomik durumu daha kötü durumda olan bireylerin, öğrenme imkanının daha düşük olduğu durumu hesaba katılırsa, sosyal hizmet hakkında bilgisi olmayan ve sosyal hizmete erişemeyen bireylere, sosyal hizmete erişebilmek için çaba sarf etmesi gerektiği düşünülmektedir.

Toplumda sosyal hizmet meslek ve disiplinin tanıtılması ve sosyal çalışmacı ile ilgili farkındalık yaratılması hususundaki öneriler aşağıdaki gibidir:

Bir toplumda bireylerin, ailelerin ve grupların fiziksel ve ruhsal anlamda iyiliklerini sağlamaya, onların sorunlarına çözüm üretmeye, toplumdaki kaynaklara ulaşmayı sağlayan sosyal hizmet mesleği ve disiplini konusunda tüm bireylerin (çocuk, yaşlı, genç, kadın, engelli, lgbt, mülteci vb.) bilgilendirilmesi ve farkındalık yaratılması elzemdir. Bunun için özellikle ilk, orta, lise düzeyindeki okullarda konu ile alakalı dersler verilerek hem çocuklar hem onların aileleri hem de okul öğretmen ve idarecileri bilgilendirilebilir.

Okullarda okul sosyal hizmet kadrosunda çalışan sosyal çalışmacı istihdam sağlanarak konu ile ilgili destekler sağlanabilir. Hatta ihtiyacı olan (öğrenci ve ailesi, okul çalışanları vb.) kaynaklar ve hizmetler hususunda bilgilendirilebilir ve onlara ulaşmaları sağlanabilir.

Lise eğitimi esnasında, öğrenciler özellikle lisans programı için sosyal hizmet alanına yönlendirilebilir. Bunun için okulda bulunan Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) öğretmenleri tarafından bilgilendirilebilir.

Lisans düzeyindeki öğrenciler, bölümdeki hocalar ve alanda çalışan sosyal çalışmacı tarafından topluma fayda sağlayacak şekilde mesleğe hazırlanmalı bunu yaparken çevresini de bilgilendirerek farkındalık yaratmalıdır.

Kamuya atanan sosyal çalışmacı meslek etiğine uygun olarak müracaatçılarıyla çalışmalı onları meslekle tanıştırmalıdır.

Kamu spotları halkın bilgilendirilmesinde ve farkındalık yaratmada oldukça önemlidir bu doğrultuda televizyon kanalları, internet ve reklam panoları mesleki farkındalık yaratma hususunda önemli araçlardır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. ve Çamur Duyan, G. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, (14): 1-14.
- Adams, M., Bell, L. A. ve Griffin, P. (2007). *Diversity and Social Justice*. London: Francis Group.
- Albayrak, Ö. (2003). *Refah İktisadının Teorik Temelleri: Piyasa Refah İlişkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altan, Ö. Z. (2003). *Sosyal Politika* (3. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Andersen, G. E. (2006). Altın Çağ Sonrası Küresel Bir Ekonomide Refah Devleti İnkilemleri. A. Buğra ve Ç. Keyder, (Ed.), *Sosyal Politika Yazıları* içinde(ss. 35-36) İstanbul: Eğletişim Yayınları.
- Andersen, G. (1998). *The Three Worlds of Welfare Capitalism* (9th ed.). New Jersey: Princeton University Press.
- Andrews, J. (1987). Social Work Public Image Building: "East Side/ West Side" Revisited. *The Social Service Review* , (ss. 484-497).
- Anonymous. (2016). *Social Justice in Open World: The Role of the United Nations*. New York: United Nations.
- Anonymous. (2002). *Socially Sustainable Development: Concepts and Issues*. United Kingdom: Department for International Development (DFID).
- AÖF. (2013). *Sosyal Hizmet Kuruluşları Kısa Özet (SHZ104U)*. 20 Mayıs 2018, http://kolayaof.com/ornek_ozet/SHZ104U.pdf.
- Asma, T. (1999). Değişen Türkiye'de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler. 5. *Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı* (ss. 95-106). İstanbul: Maltepe Üniversitesi.

- Ayman Güler, B. (2006). Sosyal Devlet ve Yerelleşme. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi* , 2 (1): 29-43.
- Bauman, Z. (1990). *Çalışma Tüketim ve Yeni Yoksullar*. (Ü. Öktem, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi : 1990.)
- Bell, L. A., ve Adams, M. (2016). Theoretical Foundations for Social Justice. *Teaching for diversity and social justice*, s. 21-24. Oxford : Routledge Publication.
- Bolgün, C. (2017). Toplumun Sosyal Hizmet Uzmanına İlişkin Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi: Manisa İli Örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bolgün, C., Şahin, F., ve Baydur, H. (2017). Manisa'da Toplumun Sosyal Hizmet Mesleğine İlişkin Farkındalığı ve Tutumu: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2(28): 27-49.
- Briggs, A. (2009). The Welfare State in Historical Perspective. *European Journal of Sociology*, 2 (1): 221-250.
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika* (9. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, A., ve Keyder, Ç. (2003). *Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi*. Ankara: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İçin Hazırlanan Proje Raporu.
- Bulut, I. (2005). Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okul Dergisi*, 16(2): 73-81 .
- *Cılga, İ. (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Sosyal Hizmet*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Condie, C. D., Hanson, J. A., Lang, N. E., Moss, D. K. ve Kane, R. A. (1978). How the Public Views Social Work. *Social Work* 23(1), 47-53.

- Connolly, S. ve Munro, A. (1999). *Economics of the Public Sector*. Essex: Prentice Hall Publication.
- Çelebi, K. (2000). *Kamu Ekonomisi Analizi ve Kamu Ekonomisinin Büyüklüğü Sorunu*. Manisa: Emek Matbaası.
- Çengelci, E. (1993). Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okul Dergisi*. (11): 1-3.
- Çiçekli, B. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Göç Örgütü Yayınları.
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Çizikakça, M. (2006). *Türkiye'de Hayırseverlik: Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet*. İstanbul: Tüsev Yayınları.
- Davidson, S. ve King, S. (2005). Public Knowledge of and Attitudes Towards Social Work in Scotland. *Educational Department Research Program*. (10): 1-4.
- Demirbilek, S. (2009). *Politika Bağlamında Sosyal Hizmet*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Denney, D. (1998). *Social Policy and Social Work*. New York: Oxford University.
- Diemer, A. (1982). *İnsan Hakları Araştırmanın Amacı. İnsan Haklarının Felsefi Temelleri* (Çev.: I. Kuçuradi,). Ankara: Meteksan Yayınları.
- Dilik, S. (1991). *Sosyal Güvenlik*. Ankara: Kamu-İş Sendikası Yayınları.
- Doğrugcan, N. A. (2002). 5. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı. Değişen Türkiye' de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler. *Hasta Hakları, Tıbbi Etik ve Sosyal Hizmetler içinde*, (ss. 106-117). Ankara.
- Donnelly, J. (1989). *Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları*. (Çev.:M. Erdoğan, ve L. Korkut,) Ankara: Yetkin Yayınları.

- Downs, S. W., Moore, E., McFadden, E. J., Michaud, S. M.ve Costin, L. B. (2004). *Child Welfare and Family Services Policiesand Practise*. Boston: Pearson Education.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği .
- Duyan, V., Sayar, Ö. Ö.ve Özbulut, M. (2008). *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak, Sosyal Hizmet Uzmanları ve Sosyal Hizmet Alanında Çalışanlar İçin Bir Rehber*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Yayını.
- Dworkin, R. (1977). *Taking Rights Seriously*. London: Duckworth.
- Emiroğlu, V. (1991). *Yaşlılık ve Yaşlılara Verilen Hizmetler*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Erbaş, M. ve Arslan, S. (2012). Açlığın Önlenmesi ve Gıda Güvencesinin Sağlanması. *Gıda Mühendisliği Dergisi*, (36): 50-59.
- Erder, S. (2001). Yeni Yoksulluklar Üzerine. *Sosyal Demokrat Değişim Dergisi* , (14): 50-59.
- Erdönmez, A. (2016). Türkiye'de Kitlesele Göçle Gelen Mültecilere Yönelik Yürütölen Eğitim Öğretim Süreci Eğitime Bakış. *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 12(36): 24-34.
- Faerley, O. W., Smith, L. L., ve Boyle, S. W. (2003). *Introduction to Social Work*. New York: Allyn-Bacon.
- Freeman, M. L., ve Valentine, D. P. (2004). Through the Eyes of Hollywood: Images of Social Worker in Film. *Social Work*, 49(2): 151-161.
- Friedlander, W. (1965). *Sosyal Hizmetin Kavram ve Metodları*. (Çev.: E. Besin) Ankara: Kardeş Matbaası.
- Galtung, J. (1996). *Bir Başka Açıdan İnsan Hakları*. (Çev.: M. Sözen) İstanbul: Metis Yayınları.

- Garvin, C. D.ve Tropman, J. E. (1992). *Social Work in Contemporary Society*. New Jersey: SimonveSchuster Company.
- Glennerster, H. (2000). *British Social Policy Since 1945*. Blackwell: Oxford.
- Göze, A. (1976). *Sosyal Devlet Sistemi*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Gül, H.ve Sallangül, S. (2007). Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar. *Amme İdaresi Dergisi*, (3): 40.
- Güler, M. (2002). *Osmanlı Devleti'nde Haremeyn Vakıfları (16.-17. Yüzyıllar)*. İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı.
- Gülmez, M. (1994). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayınları.
- Gürkan, Ü. (2001). *Sosyal Adalet, Adalet Kavramı*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Derneği.
- Habermas, J. (1996). *Demokratik Anayasal Devlette Tanınma Savaşımı, Çokkültürlülük ve Tanınma Politikası*. (Çev.: M. H. Doğan) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Höffe, O. (2004). Kültürlerarası Tartışmada İnsan Hakları.İ. Kuçuradi ve B. Peker, (Ed.), *Elli Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye'de ve Dünyada İnsan Hakları* (ss. 126-155). Ankara: TFK Yayınları.
- IFSW. (2018). *Global Definition of the Social Work*. 1 Mayıs 2018, <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>.
- Kagan, M. (2015). Public Attitudes and Knowledge about Social Work. *Journal of Social Work*, 3(6): 1-22.
- Karsan, G. (2009). Marksizm-Leninizm Ulusalçılık ve Türk Sol Entelijansiya. *Akademik Araştırma Dergisi*, (40): 11.

- Kesgin, B. (2012). *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Knezevic, M., ve Butler, L. (2003). Public Perception of Social Workers and Social Work in the Republic of Croatia. *International Journal of Social Welfare*, 12(1): 50-60.
- Koçdemir, K. (2012). *Küreselleşme Koordinatları Okumak*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Konferansı Değişen Türkiye'de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler*. (2002). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Koray, M. (2005). Görülmek İstenmeyen Gerçek: Sosyal Refah Politikaları ve Demokrasi İlişkisi. *Çalışma ve Toplum*, (2): 27-60.
- Kornblum, W. ve Joseph, J. (2001). *Social Problems*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kozak, İ. (1994). *Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Kuçuradi, İ. (1982). *Felsefe ve İnsan Hakları. İnsan Haklarının Felsefi Temelleri Uluslararası Seminer (2. Baskı)*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuçuradi, İ. (2007). *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kut, S. (1988). *Sosyal Hizmet Mesleği: Nitelikleri, Temel Unsurlar, Müdahale Yöntemleri (2. Baskı)*. Ankara.
- LeCroy, C. W. ve Stinson, E. L. (2004). The Public's Perception of Social Work: Is it what we think it is? *Social Work*, 49(2): 164-174.
- Marshall, T. H. (2006). *Yurttaşlık ve Sosyal Sınıf*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Midgley, J. (1997). *Social Welfare in Global Context*. London: Sage Publication.

- Miley, K. K. ve Dubois, M. B. (1998). *Generalist Social Work Practice: Empowering Approach*. Boston.
- Moffat, I., Hanley, N.ve Wilson, M. D. (2001). Definitions and Principles of Sustainable Development. *Measuring and Modelling Sustainable Development* , 1-14.
- Mourgeon, J. (1991). *İnsan Hakları*. (Çev.: A. Ekmekçi ve A. Türker,) Ankara: İletişim Yayınları.
- Mütevelliöglü, N. (2006). Sosyal Devlet Bireysel Özgürlükleri Sınırlandırdı mı? *Amme İdaresi Dergisi*, 39(3): 39.
- Myles, J.ve Quadago, J. (2000). Utopian Visions: Engaged Sociologists for the 21st Century. *Contemporary Sociology*, 1 (29): 251.
- NASW. (2018). *NASW Foundation National Programs*. 12 Mayıs 2018, NASW Social Work Pioneers: <http://www.naswdc.org>.
- Oktik, N. (2004). *Huzurevinde Yaşam ve Yaşam Kalitesi*. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Olin, J. (2013). The Public and the Profession's Perception of Social Work. *Columbia School Work Review*, 4(1): 92-102.
- Orend, B. (2002). *Human Rights Concept and Context*. Canada: Broad View Press.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi Yayınları.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayını.
- Özmen, R. (2016). Afet Sonrası İyileştirme Sürecinde Devletin Rolü. *Planlama Uzmanlığı Tezi* . Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, N. (1983). *Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.

- Pareto, V. (1971). *Manual of Political Economy*. Newyork: Augustus M. Kelley Publishers.
- Polanyi, K. (2009). *Büyük Dönüşüm Çağımızın Sosyal Siyasal Kökenleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Reçber, S. (2014). Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar. *Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu 6 Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 247-269). İstanbul: Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası Yayını.
- Riley, D. (2008). Engineering and Social Justice Synthesis Lectures on Engineers. *Technology and Society*, 3(1): 1-152.
- Rodgers, G., Lee, E. ve Swempston, L. (2009). *The International Labour Organization and the Quest for Social Justice 1919-2009*. Cenevre: International Labour Organization.
- Rosners Salazar, T. A. (2003). Multicultural Service-Learning and Community-Based Research as a Model Approach to Promote Social Justice. *Social Justice*, 30(4): 64-76.
- Sallangül, S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kışkacında Refah Devleti*. İstanbul: Etik Yayınları.
- Sallangül, S. (2000). Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (40): 3-4.
- Seyyar, A. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Sisyaset Terimleri Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sheafor, B. W.ve Horejsi, C. R. (2003). *Techniques and Guide Lines for Social Work Practice*. Boston: Sixth Edition.
- Sözer, A. N. (2009). *Sadaka Toplumu mu? Sosyal Devlet mi?* Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı.

- Stern, N. A. (2002). Strategy for Development. *Annual World Bank Conference on Development Economics 2001/2002*. Washington.
- Şahin, F. (2000). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Refah Politikası Süreçlerine Katılımı*. Ankara: Aydınlar Matbaası.
- Şaylan, G. (2003). *Değişim, Kürselleşme ve Devletin Yeni İşlevi* . Ankara: İmge Kitabevi.
- Şenkal, A. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politikalar* . İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- T.C Başbakanlık Afer ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı. (2014). *Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü* (1.Baskı). Başbakanlık Afad.
- Talas, C. (1967). *Sosyal Politika*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Talas, C. (1992). *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi* . Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tokol, A. ve Alper, Y. (2011). *Sosyal Politika* . Bursa: Dora Yayınları.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü: Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitimbilim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Tower, K. (2009). In Our Own İmage: Shaping. Attitudes about Social Work through Television Production. *Journal of Social Work Education* , (1): 575-585.
- Tuncay, T.ve Erbay, E. (2006). Sosyal Hizmetin Temel Hedefi Sosyal Adalet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17 (1): 36.
- Turan, Ş. (1998). *Türk Kültür Tarihi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Türk Tabipler Birliği. (2016). *Türk Tabipler Birliği Yayınlarında Savaş, Göçve Sağlık*. Ankara: Türk Tabipler Birliği.

Uygun, O. (1996). *Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayınları.

Vogel, J. (2003). Welfare State. *European Welfare Production* (1.Baskı) içinde (ss.49-67). Berlin: Springer Publication.

Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. (A. Aykara, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.

Zugazaza, C. B., Surette, R. B., Mendez, M.ve Otto, C. W. (2006). Social Worker Perception of the Portrayal of the Profession in the News and Entertainment Media: An Exploratory Study. *Journal of Social Work Education* , (4): 621-636.

EKLER

Ek 1: Anket Soruları

Sayın katılımcı,

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyal çalışmacılara ve sosyal hizmet mesleğine ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemek istiyoruz. Bu veri toplama formumuzu içten ve eksiksiz bir şekilde yanıtlamanız, araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği açısından oldukça önemlidir. Sosyal çalışmacı, sosyal hizmet uzmanının kamuda kullanılan kadro ismidir. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

• Yaşınız :	• Cinsiyetiniz : () Erkek () Kadın	
• Fakülteniz:	• Bölümünüz:	• Sınıfınız:
• Yaşadığınız evde/ yurttaşızın dışınızda kaç kişi kalıyor ?		
• Hayatınızı en uzun süre geçirdiğiniz yer neresidir?	() Köy/Kasaba () İlçe () Şehir () Büyükşehir	
• Medeni haliniz nedir ?	() Evli () Bekar () Eşi ölmüş () Eşinden ayrılmış () Ayrı yaşıyor () Diğer	
• Gelirinizi nasıl değerlendirirsiniz ?	() Çok kötü () Kötü () Orta () İyi () Çok iyi	
• Ailenizin gelir gider dengesi nasıldır ?	() Gelirim giderimden az () Gelirim giderime denk () Gelirim giderimden fazla	
• Oturduğunuz ev size mi ait ?	() Evet () Hayır (Kira, lojman vs.) () Hayır (Kira ödemiyor)	
• Devlet yardımı (para, giyecek, gıda, yakıt vb.) alıyor musunuz?	() Evet (Lütfen belirtiniz)..... () Hayır	
• Sosyal hizmet mesleğini daha önce duydunuz mu ?	() Evet () Hayır (ise bir sonraki soruyu geçiniz.)	
• Sosyal hizmet mesleğine ilişkin bilgiyi nereden edindiniz? (Birden çok yanıtı işaretleyebilirsiniz.)	() Kişisel tecrübe () Bir sosyal hizmet uzmanı tanıyorum () Bir tanıdık vasıtasıyla () Kitaplar () Filmler () Gazeteler () Televizyon () Muhtar () Din görevlisi () Yerel yöneticiler () Diğer	
• Daha önce bir sosyal çalışmacı ile karşılaştınız mı?	() Evet () Hayır (ise bir sonraki soruyu geçiniz.)	
• Karşılaştıysanız hangi neden ile karşılaştınız? (Birden çok yanıtı işaretleyebilirsiniz.)	() Yardım aldım () Bir yakınım için başvurduğum () İş ilişkileri () Sosyal ilişkilerim var () Diğer	
• Sizce sosyal çalışmacının ne düzeyde eğitim alması gerekir ?	() Lise mezuniyeti () Ön lisans mezuniyeti () Lisans mezuniyeti () Lisansüstü mezuniyeti	
• Sizce sosyal çalışmacının aylık ortalama geliri ne kadardır (TL cinsinden) ?	() 1000-2000 () 2001-3000 () 3001-4000 () 4001-5000 () 5001-7000 () 7001 ve üstü	

Sizce Sosyal Çalışmacı Aşağıdaki Sektörlerden/Çalışma Alanlarından Hangilerinde Çalışmıştır veya Çalışmaktadır?

	Evet	Hayır	Emin Değilim		Evet	Hayır	Emin Değilim
Hastaneler ve Sağlık Kurumları				Kredi ve Yurtlar Kurumu			
İlk ve Ortaöğretim Okulları				Belediyeler (Yerel Yönetimler)			
Mahkemeler ve Cezaevleri				Üniversiteler			
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı				Engelli ve Yaşlı Bakım Merkezleri			
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu				Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı			
Yetiştirme Yurtları				Çocuk Evleri/Çocuk Yuvaları			
Huzurevleri				Toplum Merkezleri			
Türk Silahlı Kuvvetleri				Aile Danışma Merkezleri			
Dernek ve Vakıflar (Sivil Toplum Örgütleri)				Uluslararası İnsan Hakları ve İnsani Yardımlaşma Örgütleri			

Ek:1 devamı

Sizce Bir Sosyal Çalışmacı Kimlere Hizmet Sunar?			
	Evet	Hayır	Emin Değilim
Terk Edilmiş ve Bakıma Muhtaç Kişilere			
Madde Bağımlılarına			
Aile İçi İletişim Problemi Yaşayan Çiftlere			
Aile İçi Şiddet Mağdurlarına			
Yoksullara			
Korunmaya Muhtaç Çocuklara			
Yaşlılara			
Dul ve Yetimlere			
Evsizlere			
Ruhsal Rahatsızlığı Olan Bireylere			
Zekâ Geriliği Olan Bireylere			

Lütfen Aşağıdaki Cümleleri Sosyal Çalışmacıya İlişkin Olarak Doğruluk Durumlarına Göre Evet, Hayır, Emin Değilim Biçiminde İşaretleyiniz.			
	Evet	Hayır	Emin Değilim
Çocukları her türlü ihmal ve istismardan korur.			
Afete maruz kalmış kişilere yardım eder.			
Yaşlıların huzurevlerine yerleştirilmesi ve bakımın sağlanması için gereken çalışmaları yürütür.			
Müracaatçıları(Kendisine başvuru yapan kişiler) için mahkemelerde avukatlık yapar.			
Kimsesiz çocukların koruyucu ailelere verilmesini veya yetiştirme yurtlarına yönlendirilmesini sağlar.			
Öncelikli görevi, çalıştığı kurumlarda sosyal etkinlikler düzenlemektir.			
Vatandaşın refahını sağlayıcı politikalar geliştirilmesi sürecinde rol oynar.			
Çatışan(sorun yaşayan) kişiler,gruplar ve kurumlar arasında arabuluculuk yapar.			
Psikiyatristlere asistanlık yapar.			
Korunmaya muhtaç çocukların devlet korumasına alınması sürecinde rol oynar.			
İhtiyaç duyan insanlara sosyal yardım (para,gıda,giyecek,yakıt vb.) sağlar .			
Suçlu ve hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra sosyal yaşama katılmaları için çalışmalar yapar.			
Hastaların haklarının korunmasına yardımcı olur.			
Sosyal sorun ve ihtiyaçların giderilmesi konusunda danışmanlık yapar.			
Psikoterapi gerçekleştirir.			
Bireylerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik yardımlarda bulunur.			
Ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik yardımlarda bulunur.			
Toplumsal sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapar.			
Kişileri sosyal ve hukuki hakları konusunda bilgilendirir.			
Hastalara ilaç yazar.			
Bireylerin hastalığa ve tedavi sürecine uyum sağlamasına yardımcı olur.			
Sosyal, kültürel, eğitsel ve sportif etkinlikler düzenler.			

Ek:1 devamı

	Çok Olumsuz	Olumsuz	Nötr	Olumlu	Çok Olumlu
Sosyal çalışmacı hakkındaki düşüncelerinizi nasıl özetleyebilirsiniz ?					

Aşağıda verilen ifadelere ne kadar katıldığınızı belirtir misiniz ?	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
İhtiyaç duyduğumda destek almak için sosyal çalışmacıya başvururum.					
Sosyal çalışmacının sorunlarımın çözümünde yardımcı olabileceğini düşünmüyorum.					
Gelecekte sosyal çalışmacıya ihtiyaç duyabilirim.					
Sosyal hizmet mesleğinin zor bir meslek olduğunu düşünüyorum.					
Sosyal çalışmacılar toplum içinde hak ettikleri itibari görmüyorlar.					
Sosyal çalışmacıların riskli koşullarda çalıştıklarını düşünüyorum.					
Sosyal çalışmacıların toplumda fazla tanındıklarını düşünüyorum.					
Sosyal hizmet mesleğinin gerekli bir meslek olduğunu düşünüyorum.					
Tanıdıklarına ihtiyaç duyduklarında sosyal çalışmacılara gitmesini tavsiye ederim.					
Resmi yükümlülükler olmadığı takdirde sosyal çalışmacılara müracaat etmeyi(başvurmayı) düşünmem.					
Sosyal hizmet bir kadın mesleğidir.					

	Evet	Hayır
Daha önce Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı gibi kurum ve kuruluşlara bağlı sosyal hizmet birimlerine başvurduunuz mu ?		
Eğer başvurduysanız, bu birimlerde bir sosyal çalışmacı ile görüştünüz mü ?		

Yukarıdaki İki Sorudan Herhangi Birine Yanıtınız Hayır ise Anketiniz Bitmiştir. Teşekkür ederiz.

Aşağıda verilen ifadelere ne kadar katıldığınızı belirtir misiniz ?	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Sosyal çalışmacı ile görüştüğünüzde kendimi iyi hissediyorum.					
Sosyal çalışmacılara güvenirim.					
Sosyal çalışmacılara söylemek istediklerim olduğu halde çekiniyorum.					
Sosyal çalışmacılar müracaatçıların (kendisine başvuran kişilerin) sorunları ile yeteri kadar ilgilenmiyorlar.					
Karşılaştığım sosyal çalışmacılar işlerini iyi yapıyorlar.					
Sosyal çalışmacılar alçak gönüllü insanlardır.					
Sosyal çalışmacılar her müracaatçıya (başvurana) eşit davranırlar.					
Sosyal çalışmacılar hakim olmadıkları/bilmedikleri konularda karar veriyorlar.					

GİZLİ

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : 60263016-050.06.04-E.295840
Konu : Kararlar(Dr. Öğr. Üys.. Veda
BİLİCAN'ın Dilekçesi Hk.)

20/03/2018

Sayın Dr.Öğr.Üys. Veda BİLİCAN GÖKKAYA

İlgi: 09/03/2018 tarih ve 3258 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ve ekleri Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 15/03/2018 tarih ve 3 no'lu toplantısında alınan 3 no'lu kararda; "Karar 3: Yrd. Doç. Dr. Veda BİLİCAN'ın 09/03/2018 tarih ve 3258 sayılı dilekçesinde bahsi geçen; danışmanlığı yaptığı Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı 20169336001 nolu yüksek lisans öğrencisi Latife SÜRSAVUR'un "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalığının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği" konulu tezi için hazırlanmış olduğu görüşme soruları Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu Başkanlığı tarafından incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığı yönünde, Rektör olurlarına sunulmak üzere oybirliği ile, Karar verildi." denilmekte olup, 15/03/2018 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 3 no'lu karar, Rektörlük olurlarına sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

20/03/2018 Hukuk Müşaviri V.
20/03/2018 Genel Sekreter V.

Av. Salih KARACA
Doç.Dr. Hakan YEKBAŞ

GİZLİ

Adres Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon:0 346 219 1010 Belgegeçer 0 346 219 1138
e-Posta hukuk@cumhuriyet.edu.tr Elektronik Ağ www.cumhuriyet.edu.tr

Bilgi için Esengül KIRMAÇ
Unvanı. Bilgisayar İşletmeni

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

Ek:3

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/04/2018-5305

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 14267719-302.14.01-E.24061

Konu : Latife SÜRSAVUR hk.

Otomatik

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 28/03/2018 tarih ve 30182376-044-E.3212 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Latife SÜRSAVUR'un "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalığının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği" konulu tez çalışması kapsamında veri toplama isteği hakkında Üniversitemiz Eğitim Bilimleri ve Fen Fakültesi Dekanlıklarından alınan yazı örnekleri ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize ve gereğini saygı ile arz ederim.

Prof. Dr. Ayhan ELMALI
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:

1 - Yazı örneği (1 sayfa)

2 - Yazı örneği (1 sayfa)

Mevcut Elektronik İmza
Sözleşme sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

AYHAN ELMALI - (Bilgisayar İşletmeni)
Tandoğan Yerleşkesi Döğol Caddesi 06100 Tandoğan/Ankara /ANKARA
Telefon No: 0312 214 13 50 Belge Geçer No: 0312 223 43 67
e-posta: auogrisli@ankara.edu.tr internet adresi: -

Bilgi için: Duygu UYGUR
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No: (312) 214 13 50-6163

Ek 3 Devamı

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 32698431-044-E.1848

05.04.2018

Konu : Latife SÜRSAVUR'un Anket Uygulama
İzni Hk.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 01.04.2018 tarihli ve 14267719-302.14.01-E.21679 sayılı yazınız.

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Latife SÜRSAVUR'un,"Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalığının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği" konulu tez çalışması kapsamında lisans programı öğrencilerine veri toplama isteği, Fakültemiz Temel Eğitim Bölümü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü ve Özel Eğitim Bölümü'nün görüşleri doğrultusunda dersin öğretim üyesinden izin alınması ve bizzat araştırmacının kendisi tarafından gönüllülük esasına dayalı olarak yapılması koşuluyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla arz ederim.

 e-imzalıdır

Prof. Dr. Fatma BIKMAZ
Dekan

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ankara Üniversitesi Cebeci Yerleşkesi Cebeci-Çankaya/Ankara /ANKARA
Telefon No: 0312 363 33 50 Belge Geçer No: 0312 363 61 45
e-posta: - internet adresi: -

Bilgi için: Ramazan YASAN
Şef Vekili
Telefon No: (312) 363 33 50-1004

Ek 3 Devamı

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Fen Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 13541506-302.14.01[302.14.01]-E.1984

05.04.2018

Konu : Latife Sürsavur'un Fakültemiz öğrencilerine
anket uygulama isteğinin uygunluğu hk.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : Ankara Üniversitesi Rektörlüğü (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)'nın 01.04.2018 tarihli
ve 14267719-302.14.01-E.21679 sayılı yazısı.

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Latife Sürsavur'un, "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Mesleğine ve Sosyal Çalışmacılara İlişkin Farkındalığının İncelenmesi: Ankara Üniversitesi Örneği" konulu tez çalışması kapsamında hazırladığı anketi **gönüllülük esasına dayalı olarak** Fakültemiz **Biyoloji, Fizik, Kimya ve Matematik Bölümü öğrencilerine** uygulama isteği Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Selim Osman SELAM
Dekan

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Beğevler 10. Yıl Yerleşkesi Döğol Caddesi 06100 Tandoğan / ANKARA
Telefon No: 0312 212 67 20/1404 Belge Geçer No: 0312 223 23 95
e-posta: - internet adresi: -

Bilgi için: Eren TOPÇUOĞLU
Bilgisayar İşletmeni

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Latife SÜRSAVUR

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 23.04.1994 / Altındağ

e-posta:latifesursavur@gmail.com

EĞİTİM

Derece Kurum Mezuniyet Yılı

Lisans: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü -
2016

Yüksek Lisans: Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü-
2018

İŞ TECRÜBESİ

Tarih Kurum Görev

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı **YÖKDİL (68,75) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)**